

Inches

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

8

Centimetres

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

Colour Chart #13

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

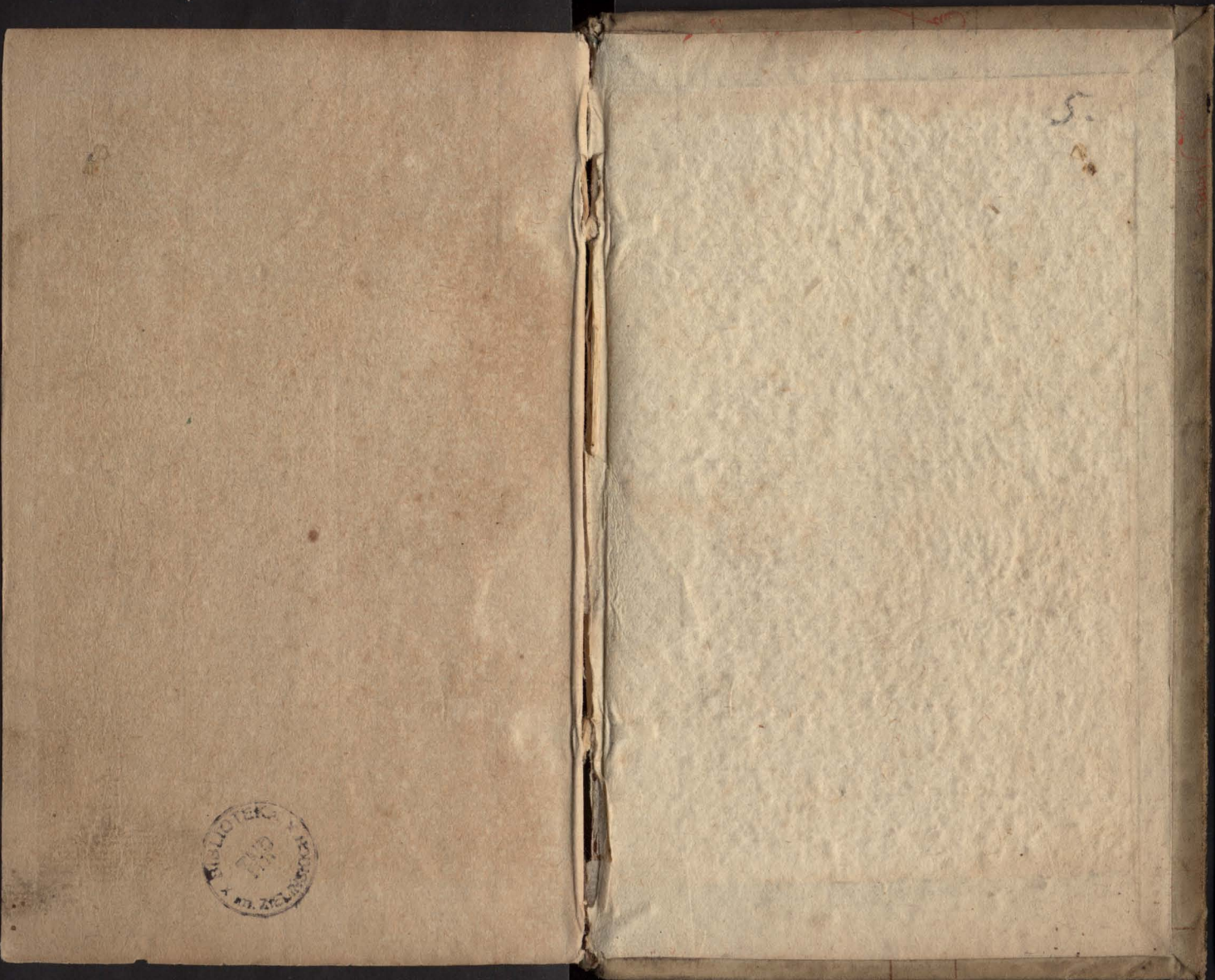
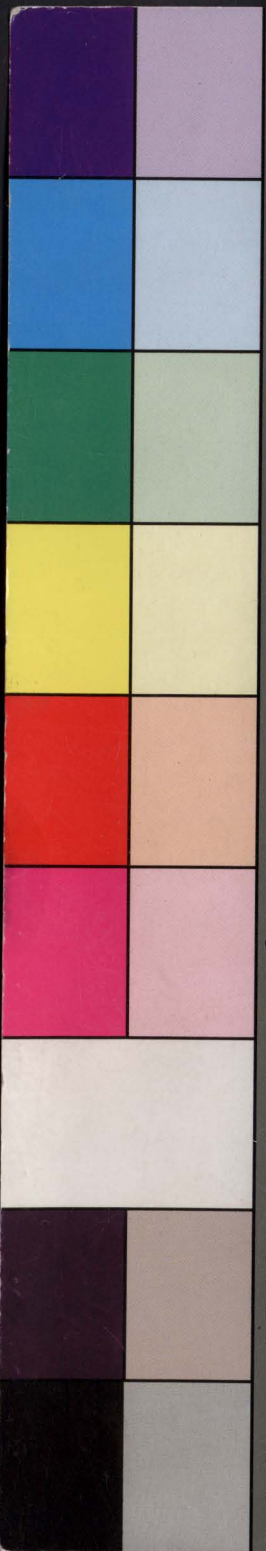
Magenta

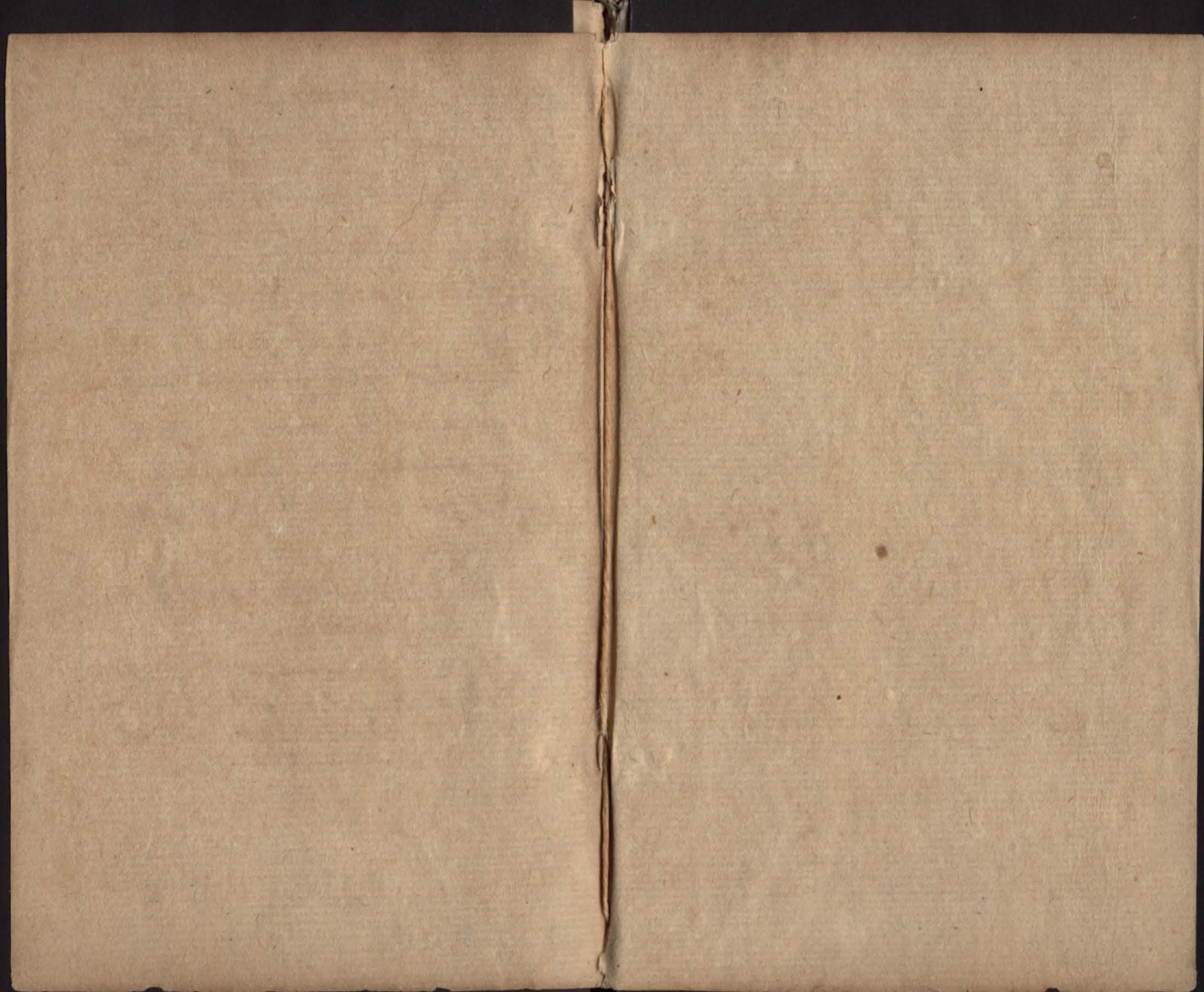
White

3/Color

Black

DANES
PICTIA
COM

Rariss.

רוב חרו

PHYSICA HEBRAEA
RABBI ABEN TYBBON, V^T
fertur, quæ רוב חרו, hoc est, Spiritus
gratiæ, inscribitur, nunc
primum edita, & Latina
facta.

IOANNE ISAAC LEVITA
Germano auctore.

Ad
Reuerendissimum in Christo patrem ac illustrissimum prin-
cipem Electorem Adolphum, Archiepiscopum
Coloniensem,

De Murr.

COLONIAE,
Materno Cholino excudebat Iacobus
Soter. Anno 1555.

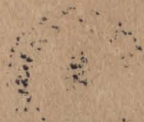

Wolfii Bibl. hebr. Vol. I, p. 474, n. 816.
p. 455, n. 776.
II, p. 1428, n. 654.
III, p. 1216.
IV, p. 1059.

Delalat elhairin, siue
Est compendium ex arabico more
Nebochim; s. potius introductio ad
illius lectionem feliciter instituentiam.
Exhibet enim principia principia
generalia tam Logica, quam
metaphysica, quibus expositis
diligentius in Physica exponenda
versatur.

- Edit. 1. Venetiis, 1544. ⁱⁿ 12. oblong. pp. 30.
2. proefers.
3. Cremonae, 1566. 4. pp. 20.
4. Pragae, cum duobus connea-
tariis, 1594. pp. 22.
5. Lublini, 1620. pp. 22.

Adlesat
XVI. 336-337

REVERENDISSIMO
IN CHRISTO PATRI, ILLUSTRIS
SIMOQVE PRINCIPI AC DOMINO,
D. Adolpho Colonienſis eccleſiæ Archie-
piſcopo, Romani imperij per Italiam Archi-
cancellario, principi electori, Vueſt-
phaliæ & Angariæ duci, & Apo-
ſtoliciæ ſedis legato nato,
&c. Ioannes Iſaac Le-
uita. S. P. D.

APIENTES apud Danielé his
verbis regem ſuum, Reueren-
diſſime in Chriſto pater, ac il-
luſtriſſime princeps, alloquun-
tur: Rex in æternum viue, Narra ſomnium
tuú nobis ſeruis tuis, & illud interpretatio-
ne explicabimus. In húc danielis locum, q̄
ſecundo capite eſt, Rabbi Leui ita ſcribit:
הבא לפני המלך ואני שיברכהו החלה ו
ואחר ידבר אליו הצריך בדברים ובמל
ובמלות היותו מעטות שובל : כי ר
ואני שיהיו דברי האדם מעטים עם הג
הגבוה ממינו : כאמר' כי האלהים בש
בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבר
דברך 4 3

Iudæos fuisse primos omnium ferè artium ac disciplinarum inuentores, sed hoc tantùm dicam, ex omnibus gentibus vix & ne vix quidem ullos vnquam inueniri potuisse, qui cum his in doctrinarum & multarum magnarumq; rerum peritia conferri potuerunt: iuxta illam omnipotentis Dei promissionem, quæ est Deutero: 4. capite:

ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה
Id est: Omnes gentes illam modò gentem sapientem & prudentem esse dicent. Neq; verò existimandum est eos tantùm, quoad suam adhuc terram incolerent, tales fuisse: quinimò tum cum exilio multati, & vero Dei lumine priuati essent, magnaq; miseria, & incredibili quadam calamitate affecti, in quouis tamè doctrinarum genere, vsque adeò excelluerunt, vt egregij & illustres philosophi non dubitarint idè illud fateri, quod sapiētissimus Apollinis oraculo iudicatus Socrates dixisse fert:

אני לא אנפוך חכמתכם האלהית אבל אני
אימר לא אדעה: אמנם אני חכם בחכמת
האנושית וכו'
Hoc est: non quidem nego sapientiam vestram diuinam esse, sed eam

A 5 me

דמרוך מעטים: ולזה המצא במענה ה
הנשרים שאני אפשר היותו במאמר יו
והת קצר מימה שהוא והוא אמרם א
אמר חילמא לעסך ופשריה נחיה:

Id est, Quicūq; ad regem accedit, primum oīm illi benè precabitur, deinde breuiter quid uelit, proponet. Siquidem par est, vt in nostris sermonibus, quos cum honoratiore conferimus, breues simus, iuxta illud: Quoniam deus est in cœlo, tu autem in terra, ideo verba tua sint pauca. Simile quidam in Chaldæorum quoq; responsis cernitur, tâta nimirum ea verborum parsimonia contineri, vt maiori non possint. Hæc sanè quidem atque his similia licet plurimum mihi tum ponderis habere videatur, multis nominibus illustrissime princeps, tum etiam ab omnibus natura prudētibus nō immeritò quàm diligentissimè obseruētur: ego tamen singulari R. T. C. humanitati, quam passim prædicari audio, fretus, paulo quidem prolixior multis de causis esse cogor in hoc tempore, quàm me fortasse deceat: sed tñ quàm breuissimè potero, quod institui exponam. Neq; em̄ ostendam nunc

Eccle. 5.

A 4 Iudæos

qui Cosdroas in scribitur, sermone quarto, ubi etiam verissimè complures adhuc superesse confirmat. Nam tametsi apud rudzoz, qui in Germania vitam degunt, pauciores reperiantur, quòd humanitatis studia non ita magni aestimare videantur, in Arabia tamen alijsq; in locis, ubi vel ocio, vel Talmudicis nugis ineptijsq; minus additi sunt, plurimos reperiri constat. Cæterum, ut ad id quod institui nostra recurrat oratio, ante quatuor annos, cum Louanij agerem, casu sanè mirifico quodam, tres peruetustos libros manu scriptos nactus sum, qui multa & præclara, & in primis utilia continent. Quorum vnus breuè & quasi compendiarium rerum naturalium disciplinam complectitur, quam Græci Physicam nominarunt, Hebraicè autè **ספר חכמה** hoc est, Spiritus gratiæ inscribitur. Quem librum cum celeri aliquando lectione percurrissemus, satis quidem assequeremur, licet intelligendi rationem magna cum difficultate coniunctam habere videretur. Ac deinde eundem D. Gemmæ Phrysi, D. Chrystophoro à Gent, itemq; Hebræo apud Louanientes professori, hominibus sanè Hebræo sermone atq; optimarum ar-

me ignorare, & ex humana tantum sapientia clarum esse dico. Siquidem Iudæi illud nonnunquam ex sacris literis miram quædam dexteritate exiguo tempore expedierunt, in quo gætilis philosophi multum operæ laborisq; consumere cogebantur. Cuius rei vnum duntaxat ex multis exemplum afferre visum est, non quidem quod omnium maximè sit accuratum: sed quod inter cætera, quæ mihi quàm plurima in hanc rem suppetunt, in primis iucundum esse videtur. Ergo cum in Iudæum quendam Romæ, iam longo tempore, clarus quidam philosophus illuisset, tandem, ut is talionem redderet, interrogauit philosophum, quamobrem sol toto anno etiã magna & turbulenta tempestate, tamen Mercurij die semper luceat splendatq;. Quod quidem philosophus licet primùm verum esse negaret, postea tamen re ipsa paulatim ita esse comperiens, istius rei causam à Iudæo exquisiuit, quam explicans Iudæus, nūquid, ait, quarto die Solem factum esse nouisti, ideoq; suum natalem diem colere? Porro autem quare nonnullæ Iudæorum artes interciderint, illud Rabbi Iehuda satis & planè & copiose docet in eo libro,

lingua profecissem, quantum vellem: ideo
 co accessi ad Ioannem Habichhorstii Mo-
 nafteriensẽm, in celebri hic Colonie Agrip-
 pine gymnasio, quod Montanũ vocatur,
 professorem, petens vt meam, vbicunq; il-
 lud opus esse videretur, interpretationem
 corrigeret & emendaret: quod pro suo in
 me animo adeo benignè fecit, vt oĩa relin-
 queret, cũ eius opera ego vti vellem. Verti
 itaq; hunc librũ, atq; ita verti, vt nemo me
 nimia in seligendis aut verbis, aut dicendi
 formis, negligentie, merito accusare possit.
 Præterea quoq; Hebræa omnia punctis, q-
 bus vocaliũ loco vtunt, accuratè in studio-
 forũ gratiã notauĩ. Iã verò, quantũ ad huius
 libri authorẽ pertinet, illud tantũ nobis cõ-
 stat, annis ab hĩc circiter quadringẽtis flu-
 isse quendã Rabbĩnũ, Mosẽ filiũ Meimõ,
 Hispanũ genere, qui à Iudæis מורה צדק
 hoc est, iustitiæ doctor cognominatus est.
 Is librum quendã de Physiologia fecit, cui
 titulus est morech Nefuchim. Ex hoc libro
 alius quispiã magni ingenij & eruditionis
 Rabbĩnũ, Aben Tybbon noĩe (vt quibusdã
 placet) hanc epitõmen cõfecit: quã nos in-
 terpretati sumus, cũ ob Hebraicas dicẽdi
 formulas, quas mirè elegantes habet, tũ ve-

tium studijs eruditissimè exhibui, quibus cum
 liber ille mirandum in modũ probaretur,
 me vehementer etiam atq; etiam cohortati
 sunt, vt cum latinum facerẽ ac euulgarem.
 Ego autem posteaquã illud eo tempore
 non satis cõmodè multis de causis me fa-
 cere posse intelligerem, maiorem opportu-
 nitatem expectandam esse putauĩ. Iam ve-
 rò cũ ijdem illi oprimi, & ex doctrina &
 virtute nobiles viri, iterum iterumq; illud
 efflagitare minimè desisterent, atq; hic iti-
 dem Colonie permulti præclara eruditi-
 one ornatissimi homines idem illud ma-
 gnoperè expeterent: præterea cũ Reue-
 rendiss. D. Franciscus de Mendosa, Cardi-
 nalis, vir omnibus doctrinæ, nobilitatis ac
 virtutum ornamentis cumulatisissimus, su-
 perioribus mensibus vbi mecum bonam
 huius libri partem legẽdo percurrisset, me
 quoq; ad eius editionem hortaretur: præ-
 termittere equidẽ diutius non potui, quin
 præstarem id, quod tum hic, tum alij longè
 doctissimi viri tantoperè à me contende-
 rent. Cũ autem illud non ignorarem, lin-
 guam latinam multis verbis, verborumque
 formis vti non posse, quibus Hebræa rectè
 vteretur: neque ego adhuc tãtum in latina

NVNCVPATORIA.

de natura disputatū est, id omne ferè vt bre-
uiter, ita lucidè & pspicue complecti, à me
conuersum, multæ mihi causæ fuerunt, cur
sub tuo nomine, reuerèdissime in Christo
pater, ac Illustrissime Princeps, apparere vo-
luerim. Principio, q̄ plurimos ex auctori-
te doctrinaq; clarissimos homines, dedica-
tionis huius auctores suasoresque habue-
rim. Deinde quòd me id meritò facere de-
bere, perfacilè intelligerè: deniq; quòd cū
ante menses (ni fallor) sex R. T. C. literas, à
Reuerendiss. D. Cardinali Fráncisco de Mé-
dosa attulisset, easdemq; R. T. C. vnà cum
libello quodà à nobis edito, p Reuerendū
& ornatissimū D. Bernardū Hagen à Geif-
ken, Cancellariū obtulisset, nō modò pbe-
nignè eum librū acceperis, verum etiā, licet
alijs & plurimis, & grauissimis rebus nego-
cijsq; distractus, perlegere tamen minimè
sis grauatus, atq; adeò munere aliquo me
honoraris. In qua re singularem tuū erga di-
uinam hanc linguā, eiusq; studiosos, amorè
non obscure significasti. Spero itaq; hunc
librū Reuerendissimæ T. C. gratum fore,
quā R. T. C. Deus Optimus Maximus diu-
tissimè incolumem conseruet. Vale,

Colonię. Anno Domini 1554.

5. Calend. Decembris.

EPISTOLA

rò propter incredibilem quandā ipsarum
rerum dignitatē ac vtilitatē. Quæ etem phi-
losophiæ pars seu honestior, seu diuini-
or est, q̄ ea quæ in naturę obscuritate explicā-
da versat? quæ dum rerum à Deo Optimo
Maximo conditarū cōstitutionē, naturāq;
& vim latentem planè animo cernendam
proponit, nōne ipsius Dei, rerū illarum con-
ditoris, summam admirationem mouet? ad
eumq; cognoscendum, amandum, suscipi-
endum, omni obseruantia deniq; colendū
exuscitat & accedit? Nemo id quidem sanę
mentis inficiari potest. Iam de artibus ac
disciplinis, qualescunq; illæ demū sint, qd
dicam? nunqd hæc rerum naturalium scientia
ad eas rectius perspiciēdas & cognoscēdas
multū adiuuētū affert? Ac vt cæteris hoc lo-
co prætermiſsis, de vna theologia, q̄ primū
ac principē optimo iure inter alias oēs sibi
locū vendicat, tantū loquar, quisnā agè, qui
diuinam hanc doctrinā vel minimū degusta-
uit, nescius est, plurimos sacræ scripturę lo-
cos, ob metaphoras à natura petitas, obscu-
ros ex hac disciplina Physica quasi lumen
quoddam accipere. Res hæc notior est, q̄
vt exēplis eā illustrari sit necesse. Hunc autē
librum, qui quicquid à Philosophis diffuse

A 10 de

EPIST. AD LECT.

ומשובשת ביותר ; ואין ראוי לעשות
 כן ; אבל צריך למעתיק מלשון אל לש
 לשון שויבין הענין תחלה ואח"כ יספר וי
 יפרש במה שיוכן ממוצו הענין ההוא ב
 בלשון ההוא ויבאר היטב ואי אפשר לו
 מבלתי שיקדים ויאחר יספר מלה אחת
 במלות רבות ויספר מלות רבות במלה
 אחת ויחסור תיבות ויוסית תיבות עד ש
 שיסדר הענין ויבאויפה ; ויוכן הל
 הלשון לפי הלשון ההוא אשר יעתיק א
 אליה ויכן עשה חנין בן יצחק בספרו גלי
 גליגורס ועשה יצחק בנו גם כן בספרו אר
 ארישטו ועל כן באו כל פירושיהם מב
 מבוארים ביותר וכו' *Hoc est, quisquis*
ex unius in alterius lingue sermonem quidpiam
transferens, uerbū uerbo curiose interpretari, ora-
tionis & uerborum ordinem retinere studet: is ma-
gna quidem seipsum molestia afficit, nihilominus ta-
men obscuram & ineptam interpretationem red-
dit: quod maxime cauendum est. Sed qui ex una lin-
gua aliquid in aliam transferre conatur, eum ante
omnia rem quam potest diligentissime expendere
 A 13   necesse

AD LECTOREM.

Osce duos libros, optime Lector, unū qui
dem רוח החן, alterū uerò אגרת Rab-
bi Mosis filij Meimon nunc primū & He
braicè & Latinè ad usum ac utilitatem tuam in lus-
cem edidimus: in quibus conuertendis, licet singu-
lorum propè uerborum uim exprimere conati si-
mus, non tamen usque ad cō superstitiose uerbū uer-
bo reddere, uerborumq; ordinem seruare ac reti-
nerè uisum est: sed latinitatis, quantā possemus ma-
ximam, potius rationem habere. In quo interpretan-
di genere secuti sumus consilium, tum ueterum &
recentium Latinorū dicendi & interpretandi prin-
cipum, tum etiam clarissimi ex doctrina Rabbini
Mosis filij Meimon. Quem hac in re idem prorsus
(de Latinis enim id uulgò etiam notum est) nobis
scum sentire, ne fingere ego uidear, eius uerba, ex
epistola quadam ad Rabbiniū Iudam Aben Tybbon,
afferre placuit, quæ sic habent: כל מי שירצה:
להעתיק מלשון אל לשון ויכון לתרגם
המלה האחת במלה אחת גם כן וישמור
גב סדר המאמר וסדר הדברים יטרה מי
מאד ותבא העתקהו מיסופקת ומשובש
 ומשובש   12   A

AD LECTOREM.

cantur: Cuius rei exēpla quāuis pāsīm in Chaldaeorum paraphrasibus & Rabbiniis obuia sint, quaedam tamen hoc loco adijcere placuit. Daniel: capite 5. אבס per aleph: in paraphrasibus secundū libri regū capite quinto cū Aleph. Ezra 6. אבס per kybutz. Psal. 30. in Paraph. uau loco kybutz. Daniel: 6 אבס per simplex uau cum Daghes: in paraphrasibus uerò & Rabbiniis per geminum uau. Sic apud Ecclesiasten in ipso contextu אבס per unum Iod, & אבס per unum uau: in Commentarijs autem in eundem locum scriptis, semper per duo Iod, & duo Vau.

Quod si plura huius rei exempla desideres, lege caput aliquod uel in Rabbi Salomone, uel in David kimbi, Vel quouis alio, in quibus sat multa reperies: Hec ego propterea admonere uolui, ne quis unā cū alijs magni alioqui nominis uiris, in hac re erret: aut saltem ne nostra in hoc libro obseruata ratio in alicuius parum docti, reprehensionem incurrat. Vale.

EPISTOLA

neesse est, ac deinde ad eam explicandam uerba accommodare, quibus ea rectè, ut lingue ratio postulat, expressa perspicue intelligi possit. Iam uerò illud fieri nequit, nisi nunc alia præponendo, nunc postponendo ordinem uerborum immutet: uenam uocem multis, & multas interim una exprimat: nonnunquam detrahat: interdum addat uocabula, quoad res in aptissimum ordinem digesta commodè & planè explicetur, exprimenturq; discendi formulæ, quæ in ea lingua, in quam uertit, usitate sunt & receptæ. Hanc rationem & consilium Chanan filius Isaac tenuit in libris Galeni, & Isaac filius eius in omnibus Aristotelis libris interpretandis. Idcoq; eorum interpretatio cum primis perspicua ac dilucida extitit. Hactenus ille. Illud quoq; hoc loco admonendum esse existimaui, nos multas literas, quæ in manu scripto exemplari, quod punctis carebat, tanquam redundantes positæ fuerunt, abiicisse: idq; punctorum gratia, quæ adiecimus: itemq; nonnullas immutasse. Nam Rabbini sæpenumerò אבס literis pro uocalibus uti solēt, nimirum Aleph pro kamets uel patach: uau, nunc pro Cholem & Schurec (quemadmodum quoq; in biblijs ponuntur) nunc pro kibbutz. Similiter quoq; Iod, tum pro biric, Tserc & Segolitum pro daghes. Vbi autem Iod & uau mobiles sunt, ibi non rarò dupli-

PRAEFATIO.

שמעו כי נגידים אדבר ומפתח
שפת מישראל:

Audite me: quoniam vobis exponam
magna quædã & præclara, & quod
cunq; ex ore meo profero, il-
lud rectum est.

HÆc auctor ipse lo- צמר המחבר רוח
quitur: Pergratum חז מהמאמר
quendam spiritũ, & sin- הנקבד מורה הנבון
gularẽ animi uoluptatẽ בים יחלות על פני
cæpi ex tractatiõe hono- ובצמדי על קצה
rati rerum obscurarum רמיוותיו וסודו
magistri. Cumq; diutius תיו הוסר מסנה מ
immorarer nõnullis ex- מעל פני העיוני
plicationibus eius & my- וראורו עיני בהלל
sterijs, ablatum est quasi נרו עלי ואשירואם
uelũ à sensibus meis, & השאגה קצרה
illuminati sunt oculi mei ונסלה הלא מצער
clarissimo eius lumine ca- היא ונתחזי בפשי
put meũ illustrante. Et si ונתנה העיוני ה
uerò lögè minimũ inge- ה
nio ualeã (sentio enim q̃
id sit exiguũ) uincit ta- המא
men ardor animi mei.

B 1 המא

GERARDI MATTHISII

Geldri. ad Lectorem

αὐτοῦ εὐδοκίμου.

ABdita Naturæ folijs reserata pusilli
Perpaucis optas plurima nosse Libri?
Huc ades, Hebræi compendia docta Magistri
Perlege, quæ nobis uersa Leuita dedit.
Quicquid Aristoteles per tanta uolumina fermè
Tradidit, exiguus continet iste liber.
Nescio, scriptorem maiori digner honore,
Qui res tot facili sub breuitate docet:
An te, qui ignota scriptorem uoce loquentem
Donasti Latio, plus Isaac probem.
Scilicet usque adeo uertisti singula doctè,
Verborum tanto quæq; decore nitent.
Ni colat egregio pubes te, fallor, amore,
Pubes, assidue cui tua Musa uacat.

toq; credat illud me ab ד
 alijs sumpſiſſe. Sin ali דבר שאינו מתקן
 quid hic minus elabora- נאמין פי מידי ה
 tū aptūq; animaduerte- היתה זאת נאל י
 rit, ſibi perſuadeat illud יתלה שגאות ב
 à me profectū eſſe nec ſי באחרים : ומתנה
 quid erratum erit, id in צתחיל ואומר :
 alios conſerat. Atq; hinc
 ſumam orationis meae
 principium.

Commouit autē liber il- ב המצמר שהוא
 le & excitauit me, ideo ג בהיות שערוו ג
 quòd haberet intelligen ל געולים לפני
 di rationem magna cum ק לרוש ולחקור ק
 difficultate coniunctam, קצת מהענינים ה
 ut accuratius exquire- המועילים בהבנת
 rem, earumq; rerū non- הספר וירושם ו
 nihil inueſtigarem, quae ונגעתי ומצאתי ק
 adiuuentū afferrent ad קצת מפי ספרים
 libri iſtius intelligentiā, ומפי ספרים על בן
 & ad res ipſas penitus אמרת אכתוב מי
 cognoscendas. Porrò ue- מעט מהענינים ה
 rò ubi nonnihil laboris המועילים בהבנת
 conſumpſiſſem, perce- הספר למשן ההנה
 pi tandem & animadu- לי למשמרת :
 uerti quaedā, partim ab ומי שימצא בזה
 ipſis doctoribus, partim דבר מתקן ידע ו
 ex libris. Quapropter נאמין פי מפי ז
 inſtitui breuiter quiddā אחרים קבלתי ו
 de rebus ad intelligendū
 librū hūc utilibus coſcri-
 bere, ut eſſet mihi in ſub-
 ſidiū memoriæ. Quicūq;
 ergo hic inuenerit qui p-
 piā accuratū, ſciat is, cer-

CAPVT

I.

A omnia quæ sunt, in formas duas diducuntur. Aut enim neque sunt corpus, neque affectio corpori insita, ut Deus benedictus, & intelligentiæ separate. Vel sunt corpora. Corpus autem est, quicquid tres dimensiones complectitur, longitudinem, latitudinem, & altitudinem. Idq; dupliciter diuiditur. Nam quedam corpora simplicia sunt, ut quatuor elementa, & quintum corpus, puta sphaeras, quæ in orbem uertuntur & incitantur: Quedam concreta, quæ ex quatuor elementis constant. Atque hæc in quatuor rursus genera distribuuntur, nempe in ea quæ silent & quiescunt, uirescentia, animata, & id quod loqui potest.

Primum itaque de his explicabimus: ac deinde de corporibus simplicibus pro nostra uirili agemus.

Primum genus eorum quæ concreta sunt, Silentia (quæ ab Hebræis דרומיים nominantur) continet, ut aurum, æs, ferrum, lapides, & his similia. Quæ inde appellantur silentia, quod

B 5 in ijs

פרק ראשון

הנמצאים כלם וחלקו לשני מינים
מהם נמצאים שאינם ג
גשם ולא נח בגשם והם הבורא והפנר
והשכלים הנפרדים: ומהם נמצאים
שהם גשמיים: וגדר הגשם הוא כל
דבר שיש לו שלשה חלקים והם אורך:
ורוחב: וגובה: וזה המין גם כן יחלק ל
לשני מינים: מהם גשמיים פשוטים
כמו ארבע יסודות: והגשם החמישי
ורצה לומר הגלגלים הסובבים: ומהם
גשמיים מורכבים והרכבתם מארבע י
יסודות ויחלקו לד מינים והם הדומים:
והצומח והחי: והמדבר: ועדבר עפה
על אלו תחלה ואלו חב עדבר על הגשמים
הפשוטים כפי כתיבם:
המין הראשון מן המורכבים הוא הדומים כ
כמו הקסת והתוב והחושית וכו' ו
נצבנים ומיצא בהם: ונקראו אלו ד
דימ B

in ijs non inest facultas, neque augetur, neque uegetandi, ut in arboribus: neque uis moriendi, quemadmodum in animantibus. Etenim in Silentibus præter quatuor elementa, nulla uis inest omnino, sed illa concretio tantum & confusio, qua elementa illa quatuor inter se mista sunt, ac temperata, quorum unumquodque suam uim formamque perdidit, ortaque ex ijs est una quepiam natura. Licetque singula elementa non in mare Silens seu quiescens.

Alterum genus eorum est, quæ uirescunt, ut arbores, herbe. Et hæc quoque ex elementis constat, perinde ac Silens, nisi quod in illis reperitur uis uegetabilis, qua superant id, quod quiescit. Atque hæc propria forma eorum est, hoc est, quæ proprietatem illorum complet, naturamque & essentiam in lucem profert ac perficit. Et per hanc deiuncta separataque sunt à quiescentibus. Quæ uis anima uegetans appellata est. Ex qua tres oriuntur facultates, alendi, crescendi, & sibi simile procreandi. Ac minime dubium est omnes illas facultates in arboribus & herbis inueniri: neque illud obscurum, licet ex quatuor elementis constat, quin

דומים מפני שלא נמצא בהם כח מוסית לגדלם לא כח הצמיחה באילנות ולא כח התנועה כבעלי חיים ואין הדומים כח מוסית על כל אחד ואחד מארבע יסודות אלא הערוג שנותערכו בו כל ארבע יסודות והפסיד כל אחד ואחד צורתו ושבו עצם אחד וכל אחד מהארבע יסודות הובל לקרוא דומים המיון השני הוא הצומח באילנות ובעשבי הארמה והם גב מיעורבים מארבע יסודות בדומים אלא שנמצא בהם כח הצמיחה מוסית על הדומים והוא צורתם הצמיחה ה המועדות עצם שלהם והוא הרציחה לאור היותם ובה נבדלו מן הדומים ונקראוה כח הצמיחה אשר מביאה שלשת הכחות והם כח הוץ וכח המוצל כח המוליד בדומה ואין ספק שכל אלו נמצאים באילנות ובעשבי הארמה ואין ספק גב שאעפ"י שהם שיעורבים מארבע יסודות שיוסוד הא

tamen aër plurimum uincat elementum terra, cò
quod in aère & crescant & nutriantur.

Idque perspicuae planè intelligi potest ex ci-
nere, qui lignis exustis relinquitur. Is enim
cum sit terra, quæ in ijs fuit, non est uel uigesi-
ma pars quantitatis & magnitudinis prioris.
Nam elementa aër & ignis, quæ in ijs fuerunt
in uaporem & fumum conuersa, quæ ob leui-
tatem sursum feruntur, quæ eis naturâ conue-
nit: Et secum aliquam aquæ partem trahunt, quæ
ijs inest. Atque hac de causa lignum aquæ in-
natat, quia aërium. Hoc pacto à magistris nos-
tris dictum est, uirescens seu uegetabile consta-
re ex aère, cuius naturalis locus est supra a-
quam. At uerò Silens, quòd in eo terra uincit,
atque superat, naturâ aquæ innatare minimè pos-
test. Vnde fit, ut licet totum diem igni uratur:
de quantitate sua tamen nihil amittat, nisi parum
admodum. Quomodo uidere est in calce, quæ
fit ex lapidibus adustis: quandoquidem combus-
tis ijs ac crematis, magnitudo & quantitas pros-
pè eadem manet.

האור גבר עליהם יותר מיסוד העפר
זה מסבת התגדלו באור והתפרנסו מ
משם והמופת על זה האפר הנשא
מן העצים אחר שרפתם שהוא יסוד ה
העפר שהיה בהם שאינו חלק אחר מע
מעשרים משיעורם הראשון: כי יסוד
האור והאש שתיה בהם נעשה מהם
האד ההווה העשני העולה למעלה ל
לקלותו בטבעו והם מושכים עמהם
אב קצת מיסוד המים אשר בהם ולזאת
הסבה היה טבע העצ להיותו צח על פני
המים מפני שהוא אדיר ובר אמרו ר
רזל מצוייר קא רבי והנחת האור ה
הטבעי הוא על המים: אמנם הדומם
מפני שרוב הרפכותו מן העפר לא היה
בטבעו לעמוד על המים: ומפני זה אם
השרפנו כל היום לא יחסור מן שיעורו
רק מעט כאשר תראה הסיד הנעשה מ
משרפת אבנים שנשארו האבנים אחר
שרפתן קורב לשיעורן הראשון:

Tertia specie animata seu uiuentia continentur, quæ patibilem habent naturam, ut bruta, aues, pisces & reliqua animantia. Et hæc quæque ex elementis quatuor conflata sunt & composita, quemadmodum Silens: etiam ui & natura crescendi & coalescendi per se prædita sunt, ut arbores, nisi quod præterea sentiendi habeant facultatem, qua uincunt & superant arbores. Atque hæc quidem propriè animantibus conuenit, quæ illorum naturam efficit ac constituit. & hæc nota ab arboribus secreta: uocaturque hæc uis animus Sentiens: ex quo sunt & oriuntur in animantibus quinque sensus, uulgò noti, & uis ea qua mouentur loco quocunque placet.

Quarta species complectitur id omne quod ui loquendi præditum, & soli homini conuenit. Et procul dubio ex quatuor elementis concretus, uel getandi simul ac sentiendi facultate præditus: nisi quod in eo præterea uis loquendi cernitur, qua reliquis animantibus præstat: eaq; homini propria est, quæ eius uim naturamq; constituit, & essentiam perficit, & à reliquis animantibus discernit. Nominatur hæc uirtus, animi uis ad loquendum uel intelligendum pertinens. Ideo à ueteribus dictum est in homine tres animos inesse, nimirum,

B II alendi,

המיון השלישי היא החו המרגיש כבה.
 מוות חיות ועופות ודגים ושאר בעלי ח
 הים והם גם כן מעורבים מארבע יס
 יסודות כדומים ונמצאת בהם גל גפש
 העומדת באילנות אלא שנמצאת בהם
 כח המרגיש מוסת על האילנות והיא צו
 רת בעלי הים העצמיות אשר הוציאה ל
 לאור היותם ובה נבדלו מן האילנות ו
 נקרא זה הכח גפש המרגיש והוא א
 אשר מרמזה נמוצאו לבעלי הים המו
 שת חושים הרועים וכח התנועה המו
 קומית והתנועה ו המיון הרביעי
 הוא המדבר והוא מיון האדם ואין ספק
 שנמצא בו ערוב הארבע יסודות וגפש
 העומדת וגפש המרגישת אלא שנמצא
 בו כח הדבור מוסת על שאר בעלי הים
 והוא צורת האדם העצמית אשר הוצי
 אה לאור היותו והיא הבדלתו מיתר
 בעלי הים ונקרא זה הכח גפש המדב
 רת או גפש המושכלת על כן אמרו הר
 הרא 10 B

alendi, sentiendi, & intelligendi: sed si accuratius rem exquiramus, una tantum natura & essentia est, in qua insunt illae facultates.

CAPVT

II.

Sciendum est omnes actiones animae uegetandi, quae sunt in homine ceterisque animantibus, non proposito & uoluntate, sed naturam comperere. Nam idem quoque in stirpibus usu uenire uidemus. Quocirca sunt, qui hanc naturalem uocant. Ex hac oritur uis alendi, augescendi & simile procreandi. Quorum haec explicatio est, dum ait. Vis alendi est facultas, quae temperata alimenti mistura corpus conseruat, suae naturae accomodatum attrahit, & quod obest, reijcit. Et à medicis in quatuor partes distributa, nimirum in uim attrahendi, retinendi, concoquendi, & eam quae superfluum reijcit. Atque omnes uirtutes alendi uis continentur, quae uis animantia dum uiuunt destituit nunquam. Vis augescendi est facultas, qua corpus accessionem capit trium dimensionum, altitudinis, longitudinis,

הראשונים שהאדם יש לו שלש גו
 ופשותו הצמודות המורגשותו המושכלתו
 ועל דרך האמת הוא עצם אחד המושכל
 ג' הכחות:

פרק שני

דע כי כל פעולות נפש הצומחת אשר ב
 כאדם ואת בפעלי חיים היא בטבע לא ב
 בכונה ולא ברצון הלא תראה כי היא ג
 גם כן באלנות על כן יש שקראוה נפש
 טבעית ומפני כח הזן וכח המצדל וכח
 המוליד בדומה: וכראור אלו
 הכחות כאשר אמר כח הזן הוא הכח ה
 המעמיד הגוה במוג שנה ומושר א
 אליו מה שיאותלו ודחה מה שייקרהו
 מעליו ויתרופאים חלקוהו לד' כחות: ו
 והם הכח המושר ורפח המחוסיק ורפח ה
 המעכל ורפח הדוחה לתמיתות וכל אלו
 הכחות יכללם כח הזן והוא כח שאינו ג
 זעיר מפעלי חיים עד יום מותו: כח ה
 המצדל: הוא כח המצדל את הגוה פ
 בשלש 12 B

& latitudinis. Quae uis tam diu in animantibus
 inest quoad ad magnitudinis et suae mensurae per-
 fectionem peruenerunt: deinde eam uim amittit
 & illam retinent, quae ad alendum pertinet.
 Atque haec duae facultates simul, formae ac speciei
 cuiusque sexum conseruando munus suum exer-
 quuntur. Vis sui simile faciendi, est facultas ad
 speciei propagationem necessaria: ac est uirtus
 illa, quae semini insita ad procreandum corpus pa-
 renti simile, proprietate propriaque natura, acci-
 dentia non item. Ac manifestum est illud qui-
 dem, quod harum trium facultatum affectiones mi-
 nimè proueniunt ex proposito, sed natura. Ope-
 ratio autem Patibilis animae oritur ex uoluntate
 & non ex delectu. Ex hac sunt quinque sensus,
 nempe aspectus, auditus, odoratus, gustus, & ta-
 ctus. Sensus uidendi cunium est & subtilissimus
 & praestantissimus, eò quod is longius aliquid ap-
 prahendat, quam reliqui sensus. Idque clarum est
 ac perspicuum. Nam à longe uidetes hominem, uo-
 cem illius tamen minimè audis. Hunc proxime

B 15 auditus

בשלש נחשוך בגופה ואורו ובדחבו
 וזה הנח נמצא בפעלי חיים עד הגיעם
 להשלמת שיעורם ואחריו יעדר הנח
 ההוא מהם ויעמדו עם הנח הנזכר:
 ושני הנחות האלה הם צריכים להע-
 מיד ארשי המין בשלמות מדה זמן א-
 אחדו ונח המוליד בדומה הוא הנח ה-
 הצריך להתמודות המין והוא הנח אשר
 בטבע תורע לחדש גוף דומה למולידו
 בעצם ול בעצם ולא במקרה ומבואר
 הוא שפעלות שלשת הנחות האלה א-
 אינם רק בטבע ומעלת הנפש המורגשת
 היא בבונה ורצונו ולא בבחירה ומבואר
 הנשית החושים והם חוש הראות ו-
 רחוש השמיע וחוש הריח וחוש הטעם:
 וחוש המשוש: חוש הראות הוא הדק
 והנבדד שבכלם על כן הוא משיג מוח-
 שיו שיעור רחוק יותר משאר החושים
 וזה מבואר ונגלה כי בראותו איש מן-
 חוק לא השמיע קולו ואתריו חוש ה-
 השמיע 14 B

auditus sequitur, qui & ipse ad percipiendum quippiam à longe subtilis est, si cum odoratu conferatur. Deinde sensus odorandi, qui etiam aliquid comprehendit eminus, si ad gustatum & tactum cōparetur, qui crassiores sensus sunt minusq; subtiles, nec percipiunt quippiam nisi cōtingant, ipsq; occurrat. Ac tactus quidem proprio instrumento caret, & per totum corpus diffusus est: reliquis autem omnibus suum est ac proprium sentiendi instrumentum, quod munere suo fungitur, ut gustatus palatum habet, auditus aures, aspectus oculos, odoratus nares. Atque hi quinque sensus originem suam ac principium omnes à cerebro ducunt. Vnde porriguntur unusquisque ad locum sibi à natura constitutum, omnesq; eodem redeunt.

Quemadmodum punctus in medio circuli, qui fons est & initium omnium linearum, quæ ex illo protrahuntur ad lineam quæ circumdat circulum: sic omnes sensus in cerebro continentur, ex eodem deriuntur, & in idem rursus tendunt. Porro ex his sensibus alij exteriores sunt, alij interiores. Exteriores quidem generatim appellantur sentientes, id est, qui

C I res

השמע והוא נק להשיג מרחוק בערך
אל חוש הריח ורחירו חוש הריח וגם
הוא משיג מרחוק בערך אל חוש הט-
עם והמשוש שהם חושים צפים ולא
ישיגו מוחשיהם עד הדבקם בהם ופ-
ופגעם אותם וחוש המושוש אין לו א-
אבר מיוחד אך הוא נמצא בכל שטח ה-
הגוף ויתר החושים יש לכל אחד מהם
אבר מיוחד הנושא אותם החד לטעום:
האוזן לשמוע העין לראות והאף לה-
לחריח: וכל אלה חמושת ההרגשות
שרשן בתוך המוח וממונה ותפשטו
כל אחד ואחד למקומו המיוחד לו ו-
רשם ושובו כלם באשר הנקדה בתוך
העגלה האמצעית והיא שורש לכל ה-
הקנים הרגאיים ממונה אל הקו הסובב
העגול בן שורש כל ההרגשות במוח
משם יצאו ולשם יבואו: ואלו ההרג-
שות מהם היוצניות ומהם פנימיותה
היוצניות נקראו בכלל ההרגשי וה-
ימיות 16 B

res obiectas comprehendunt. Interiores uerò communiter uocantur דומיון: quæ est facultas cuius officium ac munus in estimando ac iudicando cernitur, quæ in ore omnium sapientium uersatur. Sed ut apertius & significatius loquar: Sensus exterior est, ut aspectus, auditus. Aspicit enim res quæ uideri possunt, & uocem audit, quæ audiri potest. Sensus interior est facultas estimandi, quæ obiectum comprehendit ac imprimi, & uisionem quasi signat in animo ipsius specie & quantitate, donec in phantasia maneat. Quod si non fieret, res ante uisionem, & auditam uocem minime agnosceret, quando rursus aut uidere, uel audire contingit. Sed quia idea illa ac species, quæ res quæ eas sensu perciperet quasi depinxit, & earundem dispositionem ac magnitudinem in animo impressit, in eius phantasia & uisione remansit, eò fit, ut easdem quoque alias norit. Eadem ratio est & in reliquis sensibus, qui singuli quandoquidem habent facultatem quandam interiorem, quæ id quod sentitur quale re ipsa est, depingit, & rerum obiectarum specie uerâ concipit, & sensuum oblatas impulsiones phantasia & uisioni impressas atque infixas retinet, hac de causa res eadem alio tempore cognoscit. Et quoniam omnes sensus unum in locum redeunt ad cerebrum, tribuit natura uisioni aliquam ad discernendas componendasque

והפנימיות דמיון והיא כח המדמה א אשר כפי כל החכמים תמיד וכדאור זה כי ההרגש החיצון כמו הראות והשמיע: רואה דברים הנראים ושמיע חקול הנשמע. וההרגש הפנימי הוא הדמיון משיג העצם ההוא ומציור או תו ותופש הכונתו וכמותו בדמיונו ע עד שושאר חקוקים שם בדמיונו ו גלגלי זה לא היה מביור הדבר שראת ו החקול ששמע כשהוור ורואה אותו א או שמיע אותו פעם אחרת. אצ הדמיון אשר ציר הענינים בעת ההרגש וחסק הכונתם ושעורם ציר אותם בדמיונו על בן הפיר אותה בפעם האחרת וכן ברתה ההרגשות יש לכל אחד ואחד תו גש פנימי המציור המורגש באשר הוא וחסק הכונתו בדמיונו ושומר אותו ע עכ משיגו בפעם האחרת ובעבור שכל ההרגשות הם שבות אל מקום אחד ו שהוא המוח יש בכח הדמיון להרכיב המר C 2

res inter se facultatem, ut is qui candidum hominem cantantem uidet, en is concipit & signat in animo illius effigiem ac uocem, donec alio tempore cantoris eiusdem uocem inaudiat, & agnoscit uocem quam audit esse hominis illius candidi, quem conspicatus erat. Et haec compositio & coniunctio est, qua efficit, ut alia uice, cum uiderit, intelligat eum esse illum cantorem, etiamsi non audiat, & cognoscat eum esse illum candidum, licet non uideat, eò quòd coniunctio horum duorum sensuum in animo & uisione impressa & infixata manserit. Nec illud ignorandum est, tres alias facultates oriri. Vna est perceptio affectionum & qualitatum earum rerum, quae sensum mouent, & compositio coniunctioque earundem inter se, in eodemq; illo tempore quo sentiuntur obseruatio. Altera quae sensuum oblatas impulsiones retinet, earumque collationem inter se in phantasia & uisione, etiam tum conseruat, postquam à sensibus remota sunt, ac sentiri desierunt. Atque inde memoria nascitur. Tertia cuius omne opus est in excitando partim ad auersandum refugendumque ea quae nocent, partim

C 5 ad

המוחשים סצתם אל סצתם כמיו שרר
 אה אדם אחד לכן משורר והנה השיג
 רצון בדמיונו המראה והקול עוד אחר
 זמן שמעו קול המשורר שהוא יודע
 שזה הקול הנשמע הוא מן האדם ה
 הלכן הנראה וזו היא החרכבה והיא ג
 אורמתלו להכירו בפעם האחרת בשור
 אהו שזה המשורר אם לא שמעו ו
 ולהכיר שזה הלכן ואם לא ראהו בע
 בור שהרכבות שני המוחשים תהם ג
 נשארה תקוקה בדמיונו ו דע שמן
 הפח המדמה הנה נבואו שלש ענינים
 האחד היא השגת תכונות המוחשים ו
 והרכבתם סצתם אל סצתם ושמירתם
 בעת ההרגש ו והשני שמירת המוח
 שים ושמירת הרכבתם בדמיונו אחר
 העלמים מן החושים ומכונן הרכבות
 והשלישי הוא שמתעורר לתרחיק ה
 הדבר המזיקו ולבנו אל הנאות לו ו רצ
 רוד שיהנה בו כח אחר שיעורר לתרחיק
 הדבר

4 6

ad appetendum ea quæ sibi suæq; naturæ accōmō-
data sunt. Et imprimis hanc facultatem conuenire
necesse est, quæ excitet ac moueat, & ad refugien-
dum & uitandum quæcumq; sibi suæq; naturæ re-
pugnant, & ad expetendum, quæ eidem sunt apta.
Quamuis enim illius uisio rem quam putat offutu-
ram, cernat, uel profuturam perspiciat: nihilomi-
nus tamen aliam quandam in eo facultatem inesse
oportet, quæ moueat & quasi excitet illā, aut ad
declinandum ea omnia, quæ ei nocitura, uel ad ex-
petendum quæ profutura uideantur. Ex hac facul-
tate nascitur amor, odiū, crudelitas, misericordia,
ira, uoluntas, & quæ sunt generis eiusdem. Omi-
nesq; illas tres facultates, quæ ex uirtute phantasie
& uisionis oriūtur, maiori parti animalū tribuit
natura. Nam re uera non sunt aliunde, q̄ ex ea ani-
mi parte, quæ sensu prædita est. Id quod planè &
p̄spiciuè ouis fuga à lupo testatur ac docet. Etenim
nisi formā illius ac speciē uisioni suæ impressisset,
haudquaquam agnosceret illum nunc. Ita quoque
dolorē quem tactu percepit, quum eam morderet,
infixit, & duo hæc sensibus extrinsecus oblata in-
ter se cōiūxit, corūq; cōiūctio in sua uisione impres-
sa atq; infixa māsit, etiā cū sensum mouere desie-
runt. Et illud ipsum efficit hoc tempore, ut ex uno

הדבר שידמה לו שהוא בנדר או לבון
אל הדבר שידמה לו שהוא נאות לו: כי
אלפי שיעור בדמיונו הדבר ההוא ת
המיוקו או המעצו צרוד שיהיה בו כח
אחר שיעור אחרו להרחיק הדבר ההוא
שנראה לו שהוא בנדר ולבון אל הדבר
שנראה לו שהוא נאות לו ומזה הכח י
יבוא האהבה והשנאה והאכזריות וה-
רחמנות והפעס והרצון והיראה בהם ו
וכל אלו ג ענינים אשר יבואו מן הכח
המדמה הם נמצאים לרוב כח כו הם
באמת מפעלות הנפש המרגשת וברי-
חת הבבש מהוא כשראהו פעיד לנו על
זה שאלו לא חסד הבנינו בדמיונו לא
היה עבשיו מכור אחרו וכן חסד בדמי-
ונו הנאב שהרגיש בחוש המיוש ב
בשת שישבו והרכיב שני המוחשים י
חד ונשאה הרפכתם חסוקה בדמיונו
אחר העלמים מקרבת החושים והוא ג
גורמת עבשיו להכיר מן החד את ה
דברו 6 C

alterum intelligat, statimq; illo conspecto agnoscat hunc esse eundem illum à quo morsus fit & lesa: ac per eam uim, quæ ad fugiendum excitat, commouetur ut fugiat. Sic etiam amor pecoris erga pullum suum, est ex functione atque actione phantasiæ. Quod hinc planum ac perspicuum est, quòd facultas uisionis eodem tempore agit quo sensus, in ijs quæ sub sensum cadunt, imprimendis ac percipiendis retinendaq; in uisione forma & magnitudine eorum, uim suam explicant. Sed quum sensus munere suo non funguntur, ut fit quando corpus quieti damus, ille imaginum impulsu insculptas & retentas in phantasia species cogitat ac fingit, sibiq; proponit ex eo quod prius uigilans animaduertit, & sese in eo cõfirmat usq; ad cõ, ut sibi uideatur aliquid exterius sensu iam comprehendisse. Ex quo fit, ut somnia ferè sint de ijs rebus, quas uigilantes extrinsecus obiectas sensimus. Posteaquã animi sentientis functiones omnes actionesq; explicauimus, & facultatem eius, quæ generi animantium omni communis est: deinceps de illa animi parte, quæ ad loquendũ pertinet, dicemus, quæ agit cum delectu, estq; hæc intellectus humanus: qui formæ & speciei hominis propriè conuenit.

הכירו / והתבט כשראהו הכיר שזהו שני שבו והמיוקו ונתעורר בכח המתעורר שלו לכרות מפניו / וכן אהבת הבהמה את הילד שלה שהוא מפעלות הכח המדמה והמיוקו שיתבאר לך הוא שכל המדמה הנה הוא מתעסק בעת פעלות החושים ולצר המוחשים ולהשיג וילעצור בדמיונו תבונתם וכמותם / אך בעת בטול ההרגשות בשעת השינה הוא אבוד מה הצורות התקוקות לו והנעצרות בדמיונו ממה שבכר הרגיש בהקדמו ויתחוק הכח ההוא בו עד שיחיה נדמה לו הענין כאילו הגיע לו עכשיו מן התרגש החיצון על כן החלומות רובם מן הענינים שבכר הרגיש בהקדמו ואחר אשר בארנו פעלות נפש המורגשת וכחותיה והיא נפש משהתפת לכל כח נדבר בנפש המדברת אשר פעלתיה בכתורה והיא שכל האנושי המיוחד ב

במין האדם :

CAPVT

III.

In tellectus humanus diuiditur in tellectum actionis & intellectum cognitionis. Intellectus in quo finis est actio, is est, quo homo secernit atque eligit bonum à malo, & non in merito scientia siue sapientia appellari deberet.

Intellectus uerò cognitionis est, quo homo uerum à falso dijudicat. Et hic uerus intellectus est. Primo autem loco de illo intellectu, qui ad actionem refertur agemus, illumq; in duo genera secari dicimus. unum quo homo intuetur ac perspicit rem ad efficiendum propositam, & in animo suo constituit illam non temerè, uerum consideratè sapienterq; facere: ut nauæ, fabri, agricolæ, & reliqui artifices. Nec illud quidem dubium est, hanc facultatem homini esse propriam, nec reliquis animantibus conuenire. quanquam originem suam ducat è uisionis functione & actione, quæ in homine inest, ut nos paulo post sequenti capite plañnum faciemus. Ac certum est illam phantasiae speciem natura in homine necessariò reperiri.

C II oportet

פרק שלישי

השכל האנושי יחלק לשכל המעשי ו
 לשכל עיוני והשכל המעשי הוא ש
 שבו יבחר האדם הטוב מן הרע וראוי
 לקרותו דעת או חכמה והשכל העיוני
 הוא אשר יבחר בו האדם האמת מה
 שקר והוא השכל האמתי ונדבר
 החללה על שכל המעשי ונאמר שהוא
 נחלק לשני מינים האחד השכל א
 אשר בו וספכל האדם נדבר כשיוצא
 לעשותו ואיך יערים לעשותו בנגרים
 והמלחים ועובדי האדמה ושאר בע
 בעלי המלאכה ואין ספק כי זה הש
 הנח מיוחד באדם לא בשאר בעלי ה
 חיים אעפ"י שהוא מפעלות כח המ
 המדמה שבאדם כמו שאנו עתידין ל
 לבאר כפסק שאמר זה ואין ספק ג
 גם כי שהטבע חוב שיהיה זה המ
 המיון מן הנח המדמה וברז
 זמנא כמיון האדם לפי שהאדם
 שהאדם 10 C

oportet parare ea, quæ suppeditent & ad uictum,
& ad cultum, & ad habitationē, id quod ita aper-
tum ac per se manifestum est, ut longiorem expli-
cationem minimè desideret.

Alterum est, quo homo eligit mores ac res cum
bonestate & uirtute cōiunctas, ut honorare paren-
tes, exercere charitatem, restituere amissa, & his
similia. Et declinat uitatq; ea, quæ mala sunt ac tur-
pia: ut furtum, rapinam, homicidium, uiltionem, uin-
dictam & alia eiusdem generis. Et de his omnibus
ait bonum uel malum, nō autem ærum aut falsum.
Nam minimè confirmat furtum esse falsum, & pa-
rentibus honorem tribuere uerum. Sed illud malū
esse dicit, in honore habere parentes bonū. Ac ille
quidem duæ formæ sunt intellectus, qui in actionē
desinit, & ad corporis modō tutelam conseruatio-
nemq; pertinet, animi nō itcm. Quamuis posterior
species priore sit præstātor, & antiquior dignita-
tis ordine: Prior tamen antecedit natura. Horū ex-
plicationē alio capite separatim tractabimus, quo
pacto de illis statuerit clarissimus quisq; ueterū eo-
rū, qui sapiētiae noie illustres sunt. Nūc ad id quod
antē propositum est reuertemur, ac dicimus intel-
lectū cognitiōis, cuiusq; omne opus est in cōtēplan-
do, illū esse, quo homo uerū & falsum internoſcit,

שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת מְזוּנָה וּמְלֻבָּשׁ
וְדָרְתוֹ כִּי וְרִצְיָה לְוַמְר בְּפִה הַכְּפִיזָה מִ
מְבוֹיָר בְּמַעַט הַתְּבוּנָנוֹת! הַשְּׂנִי הוּא
אֲשֶׁר כִּי יִבְחַר הַמְדוּת הַטּוֹבוֹת בְּכַבֵּד א
אֲבִיבָא וְגַמְלִלוֹת חֲסִדִים וְהַשְּׁפֵת אֲבֵדָה
וְכִי־יָאָר כִּי וְיִרְחֵק מִפְּנֵי הַמְדוּת הַרַע-
וְהַמְּגַבָּה וְגַזְלָה וְרִצְיָה וְנִסְיָמָה וְנִטְי-
נָה וְכִדּוּמֵי־הַזֶּן וְיִאֲמַר בְּכָל אֱלֹהֵי טוֹב וְרַע
וְלֹא אָמַת וְשָׁקֵר! כִּי לֹא יִאֲמַר הַגְּזֵבָה
שָׁקֵר וְכִי־יִבְדֹּד הוֹרִים אָמַת! אֵר יִאֲמַר ה
הַגְּזֵבָה רַע וְכִי־יִבְדֹּד הוֹרִים טוֹב! וְהַשְּׂנִי מִ
מִינִים אֱלֹהֵי מִהֲשֵׁבֵל הַמַּעֲשִׂי וְהֵם תְּקוּן
הַגּוֹחַל לֹא תְקוּן הַנְּפִשׁ אֵר הַמִּזֵּן הַאֲחֵרוֹן
הוּא גִבְרָה מִן הַרְאֵשׁוֹן וְהוּא קוֹדֵם לוֹ ב
כְּמַעֲלָה וְהַרְאֵשׁוֹן הוּא קוֹדֵם בְּטַבַּע! ו
וְכִי־יִאֲוֵר הַהַסְדָּמוֹת וְנִתְחַבֵּב בְּפִרְק גִּבְרָה ב
בְּאֲשֶׁר הִצִּיעוּ אוֹתוֹ הַחֲכָמִים הַקּוֹדְמִים!
וְנִשׁוֹב לְדַבְרֵנוּ וְנִאֲמַר! הַשְּׂכָל הַעִיּוֹנִי ה
הוּא שְׂבוֹי נִדַע הָאָדָם הָאָמַת מִן הַשָּׁקֵר!
וְהוּא אֲרַבַּע מִדְּגוֹת וּמִדְּרָגָה הַרְאֵשׁוֹנָה
הוּא 12 C

Et hic quatuor habet ueluti gradus. Primus gra-
 dus cōtinēt illam animi uim, qua homo percipit ea,
 quæ primū intellectui subiiciuntur. Nimirū res
 in quibus peculiare ad probandū demōstrationes
 adhibere nihil opus est: quod earū noticia hominū
 animis quodāmodo ingenita insit; sit: ueluti no-
 tum est hominibus totū māius esse parte sua: item
 motū partis esse in toto: ut diametru quadrati ma-
 iorē esse latere suo: itē unā eandemq; numero rem
 nō posse cōtraria simul admittere, quæq; sunt eius-
 dem generis. Et magna est horū principiorū utili-
 tas, ad scientias, quæ per demonstrationem acqui-
 runtur, appellanturq; ille proles initorum (quod
 per hæc ueluti causam, illas consequamur.) ut sunt
 quæ secundo loco mēs ipsa intelligētia complecti-
 tur, uel tertio uel quarto, prout res proposita aut
 plures aut pauciores propositiones requirit. Quo-
 niam igitur ea omnia ex prioribus et notioribus
 quasi proles oriūtur, scientiæ alijs subiectæ appel-
 lantur, quæ ualēt ad cognoscēdū, quid in quaq; re
 uerū sit, ut in orbibus cœlestibus affectionē, cursū,
 et numerū eorū. Itē naturā et essentiā quatuor
 elemētōrū, et huiusmodi. Et hic alter gradus est,
 quo cōtinētur ea quæ euidētē probationē requirūt,
 nomināturq; absolutē et sine adiūctiōe intellectui
 subiecta.

C 15 Tertiū

הוא הכח אשר בו ישיג האדם המושג
 לות הראשונות והם דברים אשר לא
 יצטרך עליהם מופת על אמיתתם והם
 בטבע האנושי כמו שנודע לבני אדם
 שהכל גדול מן החלק ותנועת החלק ב
 ככלו וקוטר המרובע גדול מצלעו ויש
 ושל א והקבוצה שני הפוכים בגושא א
 אחר בעת אחת וכדומה בהן והן התחלות
 לחכמות השכליות הנודעות בדרכי ה
 המופת ונקראות האחרות תולדות ל
 לראשונות והן משבלות שניות או ש
 שלישיות או רביעיות או יותר מהם ב
 כמו מה שצטרך הענין להקבמות רב
 רבות ולפי שכלם הם תולדות לראשו-
 נות ונקראו שכל הנקנה וכו' וידע האדם
 אמיתת המציאות פהכונות הגלגלים ו
 רמהלכם ומספרם ומציאות ארבע וכו'
 דות וכדומה כהם וזאת היא המדרגה ה
 השנייה ול החכמות שצטרך עליהם
 מופת ונקראו משבלות בסתם: המו
 המרה 14 C

Tertius gradus comprehendit illam animi facultatem, quæ rerum omnium uim naturamq; & propriam formam consequitur, pariterq; formas à primis materijs, quibus inherent, ratione & cogitatione segregat, atque seiungit, ac deinde eius ratio se cum forma illa seiuncta separataq; coniungit, ut ex illis duobus fiat unum quiddam.

Quarto gradu continetur perceptio formarum, quæ inde ab ortu suæ naturæ & essentiæ nulli materiæ alligata. Has segregare non oportet, quod per se suaq; ui omnis materiæ & corporis sint expertes. Atq; hæc, auulsa separatæq; intelligentiæ sunt: de quibus formis materia destitutis, & abstractis, nihil quicquam humanus intellectus comprehendere potest, præter intellectum agentem qui inter separatos postremus est. Atque is efficit, ut intellectus hominis ex facultate in actum progrediatur. idem ille quoque initium est intellectus eius qui agit, ut radij solis, uel aliæ res, quæ lucent, in se causam habent, eum aspectus è facultate in actum educatur. Nam si quis consistat in loco lumine priuato, scintilla oculi tantummodo facultate uidet, & quicquid sub aspectum cadit, facultate cernitur: uerum cum lucet solis lumen aut aliarum rerum, quæ

D a re ipsa

המדרגה השלישית הוא הכח אשר בו
 נשיג השגות כל הדברים וצורתם העצ-
 מית ונפשיט בשכלו הצורות מן החו-
 מרים הנושאים אותם ואז יתחד שכלו
 עם הצורה המפשטת וישוב הוא והיא
 דבר אחד! המדרגה הרביעית היא ה-
 השגת הצורות הנפרדות בעקר מציאת
 תם ואין צורך להפריד אותם כי בעצמם
 הם נפרדות מן החומר והם השכלים
 הנפרדים ולא יוכל השכל האנושי ל-
 להשיג מהם ול מהצורות הנפרדות
 כש השכל הפועל האחרון שבשכלים ה-
 הנפרדים והוא מוציא שכל האדם מן
 הכח אל הפועל והוא התחלת שכלו ה-
 המתפעל כמו שנגזר השמש או שאר
 הדברים המאירים ויצאו הוש העין מן
 הכח אל הפועל שאם יעמוד אדם במי-
 קום העדר האור יהיה נצוץ העין רואה
 ככה והדבר הנראה יהיה נראה ככה ו
 וכשיפיע אור השמש או יתו הדברים
 המוא

re ipsa pellucidū aliquid reddūt, oculo insita despicendi uirtus ex aptitudine in actum progreditur, & re ipsa despicit, et quaecunq; cernit, re uera cernuntur. Atq; causa, cur cernēdi uis in actū producta sit, fuit lumē solis. Vbi autē splendor rei, quae in lumine cernitur sensum mouet, tum demū necesse est, ut rationē & causam exquirat, cur facultas in actū progressa, quae fuit lumē solis. Ita hominis menti ac intellectui inest facultas aliquid intelligentia cōplectendi, quae cū in actū educitur, formas à materia separatas cōprehēdit. Inde ad aliū gradū pergit, ac intelligentia percipit rē, quae causa existit, quāobrē ex aptitudine et facultate in actionē progredetur, quae fuit intellectus agens. Is enim causa fuit eius intellectus, qui numere suo fungitur. Estq; ille gradus in humano intellectu summus, nimirum cōplecti causam et initium intellectus agentis. Nō quōd accuratē ac subtiliter uniuersam eius quantitatem perspiciat. Nam illud ipsum, quamdiu corpori adhæret, minimē potest: Multo minus alias intelligentias quae intellectum agentē superāt, consequi ualet: et multo etiā minus primā causam, nēpe deū benedictū. Hæc oīa ex corū sunt numero, q̄ humane intelligentiæ rationisq; captū ōnino excedūt. Ceterū illud de illorū quantitate accipiendū est.

המאורות נרא נצח מצד מן הכח אל ה
 הפועל ונתנה רוחה בפועל והנראה י
 יתנה נראה בפועל וכפת צאתו מן הכח
 אל הפועל ונתה נצח השמש ואחר ש
 שנגזע אליו וזהו הדבר הנראה צדו ל
 להתבונן מה היתה סבתו לצאת מן הכח
 אל הפועל והוא נצח השמש ו כן שקל
 האדם משפיל בכח ובשרו מן הכח אל
 הפועל ושיג הנורות המופשטות מחו
 מניהם ואחר כך יעלה למדרגה אחרת
 וישיג הדבר שהוא סבת צאתו מן הכח
 אל הפועל והוא השכל הפועל אשר ס
 סבת שכלו המופשט ו נותני המדרגה
 העליונה שבשכל האנושי רל השגת
 התחלתו שהוא השכל הפועל אל אשר
 כל מהותו כי לא יכול להשיג באשר
 הוא דבק אל ההומר בש שאר השכלים
 אשר למעלה מהשכל הפועל בש ה
 הסבה הראשונה שהוא הבורא ית' ש
 שאי אפשר לשכל האנושי להשיג מהם
 כללו רוצה לומר ממהותם ו אך מצי

Nā corū essentiā, & dei naturā fieri potest ut assequamur, uia ac ratiōe demonstrādi, quæ ex antecessoribus quibusdā legitime progreditur. Atq; illud ad secūdū gradum attinet, cuius antè meminimus.

Hoc loco sciendū est, intellectū cuius omne opus in cōtemplando uersatur, unā cū suis gradibus ad conseruationē animi pertinere. Etenim sapientes iam olim perspicue docuerūt, intelligentiā minime interire, quæadmodum corpus, eò quod corpore haudquāquā indigeat. Nunquid uides corporis uiribus debilitatis in senectute, ut uis cōtemplandi cōfirmatur? quod aliqua ex parte eius æternitatē conseruat, nec perinde ut corpus interire. Etiāsi aliæ sunt huius rei perspicue & firmissimæ rationes & traditiōes minime fallaces. Ac prophete multis in locis animi immortalitatē indicauerūt, ad quod & sapientissimi quiq; respexerūt, dū ait: iusti etiam in morte sua nominantur uiuētes. Porro intellectus actionis unā cū suis partibus naturā ac tēpore, conseruationis intellectū antecedit, quādoquidem in eo finis est, corporis tutela. Cognitionis uerò ad animi tutelam conseruationemq; pertinet. Nec dubium quidem est, hominem ad sui conseruationem res necessarias preparare. ad quas parandas sufficit facultas intellectus actionis, quæ prior est.

D 5 Esti

מציאותם ומציאות הבורא ית' אפ'שר ל
להשיג בדרכי המופת על פי הקדמות
צודקות והוא מן המדרגה השנייה שו
שזכרנו וידע ששכל העיוני בכללו הוא
תקון הנפש פי כבר בארו חכמים ש
שכל לא יכלה בכלות הגוף בעבור ש
שאינו צריך לגוף תל' א תראה כהחלש
הנחות הגופניות לשת זקנה שיגבר זה
הכח העיוני והוא קצת ראיה של א יכלה
בכלות הגוף עם היות שם שאר ראיות
אחרות חזקות וקבלות אמיתיות וכבר ר
רמזו הנביאים השארת הנפש בגמיה מי
מקומות א גם כוננו חכמים לזה באמרו
צדיקים אפילו במיתתן קרויין חיים
והשכל המעשי בכללו הוא קודם לו ב
בטבע וקודם בזמן לשכל העיוני בעבור
שהוא תקון הגוף והעיוני הוא תקון
הנפש ואין ספק שאם ישלים האדם צ
צרכו עמידתו הנשלמים בנח השכל ת
המעשי הראשון וכן אם לא יתקן מן
המדות 4 8

Etsi à rebus pravis, & inanibus corporis uolupta-
tibus nequaquam abstinere, à quibus abstinere de-
bet, per alterā uim ac facultatē intellectus, cuius fi-
nis actio est. Alioqui eius intellectus ex aptitudine
in actum progredi nullo modo potest. Ac is quidē
certē tanquam bestia est in hominis forma. Ob id
quod humanus qui in eo animus inest suo munere
officioq; haudquaquā fungitur. Idcirco philosophi
intellectū actionis ueluti schalam esse dixerūt, per
quam ad cognitiois intellectū peruenire ualeamus,
qui finis est felicitatis, quē admodum dixit poeta:
initium sapientie timor domini. Intellectus bonus
& cetera: Ait enim, initium ueræ sapientie, ut con-
templationis & cognitionis, est timor dei: Ti-
mor autem dei est abstinere ab actionibus cum
turpitudine coniunctis: & res honestas pulchrās
que aggredi. Quemadmodum prophetarum prin-
ceps loquitur de præceptis que ad actionem re-
feruntur. Et timebīs, inquit, dominum deum
tuum. Ego dominus. Siquidem in præceptis quo-
rum finis est actio, dei pœnam extimescere oportet.
Iterumq; idem poeta sua uerba geminans ac
repetens, sapientie nomen cum intellectus uer-
bo commutat, ut clarius & apertius fieret.
Eò quod uocabulum intellectus magis propriè

D 7 in ueris

המודות המאגנות ומנהגיו הפענוגים ה
הגופניים אשר ירחק מהם מבח השכל
המועשי האחרון | לא וכול שכלו לי
לצאת מן הבח אל הפועל והנה הוא כב
כבהמה על זנבת אדם אחר אשר נפש
האנושית אשר לו לא השלים תכליתם
פעלותה | על כן אמרו כי השכל המו
המועשי הוא כסלם לצלות למדות ה
השכל העיוני אשר הוא תכלית התעו
לכה בפאשר אמר המשורר עה ראשית
הבמה וראת ה שכל טוב וגומר | אמר
תחלת החכמה האמתית ול עיונית היא
וראת ה וראת ה היא עיונית המועשים
המאגנים ובחירת המועשים הנאים בא
כאשר אמר ארון הנביאים על המדות
המועשיות וראת מאל הרב אני ה שכל
המועשיות הצרור לרואם מעיני ה וה
ותור המשורר ובכל דבריו והחלית מי
מלת חכמה במלת שכל לתוספת בא
באורי לפי שלשון שכל הוא מורה
מיוחד על ההשגות האמתיות וית

in ueris animi perceptionibus dicatur, quam nomen sapiētia. Quēadmodum dictū est à propheta.

Hier. 9. Sis intelligens & nosce me. Atq; etiam ex illa uerborum iteratiōe planum fit, timorē dei pertinere ad intellectum actionis. Et quod ait. Intellectus bonus omnibus, qui faciunt ea, id referendum est ad mādāta dei. Nimirū omnis qui dei iussa capessunt, quodq; ille præcepit faciūt, bonam mentem consequuturos, quādoquidem per intellectū actionis ad eū perueniunt qui est cognitiōis. Etenim pronome ea, ad dei mandata pertinet, de quibus antè meminit, uera, inquit, omnia mādāta eius. Postea uerò eo peruenit, ut præmij mentionē faciat, quod ueram intelligentiā consequitur. Atq; illud est, post corporis interitū mentē remanere, & agenti intellectui cōiungi, nec unquam emori. Quēadmodum dixit, laus eius in æternū permanet. Quasi diceret id quod corporis laus est, decus et ornamentū, nempe, quæ in eo fuit, dei formā immutabili æternitate cōtineri. Etiā huc mihi sapiens alluisse uidetur ille, qui cōposuit rationē benedictionis eorum, qui connubio iunguntur, dum ait. Et parauit ei à se edificium sempiternū. Etenim pronomen illud, se, ad ipsius dei formam pertinet. De qua dictū est, quod ait, deū illi de sua, quam ei attribuit, forma stabile

ויהי מלשון הנמה כמו שאמר הנביא השכל ודע אותי וגם בשכל דבריו באר שיראת ה' הוא המעשי והוא אמרו ששכל טוב לכל עושיהם: שב אל פקודי ה' ורצה לומר שכל עושי מצות ה' הבורא והברך ימצא שכל טוב כי מן ה' המעשי יעלה אל העיני וכינוי עיש עושיהם שב אל פקודי ה' הנזכרים למי'עלה באמרו נאמינים כל פקודיו: וא"כ בא להזכיר הגמול הנמישר אחר השכל האמיתי והוא השארת הגפיש אחר בלות הגות והדבסו בשכל הפועל והיותו סים לעד כמו שאמר תהלתו עו'מדת לעד כלומר הנבר ש'הוא תהלת הגות ושבתו והוא צלם אל הים אשר בו נשאר לעדי עד: וכן נראה לי שלכך בון התבס המוסדר ברבת חתיים באמרו ו התקסין לו מ'מנו בצנן עדי עד וכנוי מ' מ'מנו שב אל צלם אל הים הנזכר ואר' ואומר ש'הבורא ית' התקסין לו מי'עלמו רשא

edificium parasse, quod non cōsumitur, sed in perpetuum permanet. Nam hæc benedictio ad creationem formæ, quæ uerò præcedit ad materiæ creationem pertinet. Illud autem constat, duo hæc materiæ et formam, hominis substantiam naturamque perficere, et ueram eius essentiam absoluere. eaque de causa utraque coniunxit, qui fecit hominem. Minime uerò ex interpretum sententia illud accipi conuenit, qui primam benedictionem de Adami, et alteram de Eue creatione intellexerunt: quod si esset, ex uerbis illorum aliquid repugnans efficretur. atque hoc obseruare operæpretium est.

CAPVT

IIII.

Porro ignorandum non est, functiones animæ augescendi, non eodem modo homini cōpetere et cōuenire, quo reliquis aut animantibus, aut stirpibus. Nam ex animi augescendi functionibus, quæ in homine insunt, honeste præclaræque actiones proueniunt, longè plures, quam ab ea, quæ in alijs animantibus cernitur, ne dicam quæ in stirpibus. Ad eundem quoque modum dissimiles omnino actiones oriuntur ex phantasia, quæ est in homine et quæ in alijs animantibus

D II inest.

אשר נתן לו בננו חוק אשר לא יגלה חק
ישאר לעד עד יהיה זאת הברכה על
יצירת העונה וישלפניה על יצירת ה
החומר ונדוע ששניהם רל החומר ו
והעונה הם משלימים עצם האדם ו
נאמרתו לכך חתם בשתיים יוצר ה
האדם ו ולא נדברו המפרשים שא
שאריו הראשונה על יצירת אדם זה
והשניה על יצירת חות ו אם מדבריהם
הוא בהפוך ודעה ו

פרק רביעי

דע כי אין פעלת נפש העומתה אשר ב
באדם בפעלת הנפש העומתה אשר
בשאר בעלי חיים ובאלנות אמנם מפ
מפעלות נפש העומתה אשר באדם יב
נבאו פעלות רבות טובות ונבדות יו
יותר מנפש העומתה אשר בבעלי חי
חיים וכל מן האלנות ו וכן אין פע
פעלות כח המדמה אשר באדם כ
כח המדמה אשר בשאר בעלי חי
חיים 10

ineſt. Nam uisionis quæ in homine cernitur facultas, eſt ex ea animi parte, quæ intelligit: ex eaq; proueniunt multa conſilia, itemq; prudentia quædam & acumen ad perſpiciendum quòd ſibi placet, id quòd beſtiæ nullo modo poſſunt. Eſtq; totum hoc naturâ inſitum. Siquidem homo per multas actiones muniâq; ſubire cogitur, quæ perſici & abſolui nequeunt, niſi per uim intellectus actionis, qui prior eſt, qui re uerâ proficiſcitur ex facultate partim uisionis, partim ea cuius munus in excitâdo eſt, cuius paulo ſuprà meminimus in explicatione de humano intellectu: propterea quod reliquis animantibus non conuenit, ſed homini reuera, orta ex ea animi parte, qua intelligit, hoc eſt ex facultate tum uisionis, tum eius quæ excitat. Ac ſimili modo ut prauos turpeſq; actiones auerſetur, honeſtas, præclarasq; eligat & aggrediatur, ad uisionis & phanſiæ facultatem pertinet, nimirum ad eam uim quæ excitat, quæ originem ſuam ex illa ducit. Idq; ſatis per ſe manifeſtum, quare nil opus eſt, in eius explicatione immorari. Quin etiam homini data coniectandi diuinandiq; facultas, qua futura eaq; grauiſſima cernit, eſt ex perfectione facultatis phanſiæ. Illud quoque

חיים כי כח המדמה אשר באדם הוא מן הנפש המורגשת ויבואו מבינה תחבולות רבות וערמוניות להבין מי מעשה הנרצה לו שאין בכח ההמה לעשותו כן וכל זה בטבע הוא לפי שמו שמיין האדם צריך למלאכות רבות אשר לא ישלמו אלא בכח השכל המביע הרגש הרגשון שהוא באמת מופת המדמה ומכח המתעורר וזכרנו או אותו למעלה כביאר השכל האנושי לפי שאינו בותר בעלי חיים; אך הוא באמת באדם מפעלות הנפש המורגשת ול מן הכח המדמה והמתעורר; וכן הרגשת המעשים הרעים ובחירת המעשים הטובים הוא מן הכח המדמה ול מן הכח המתעורר אשר מבינו; וזה מבואר אין צריך להאריך בביאורו; וגם כח המשער אשר באדם שישגיבו העתידות העצומות הוא מן מושלמות כח המדמה; וכן

iam olim à Rabi Moreh Zedec indicatum est ad uirtutis phantasia perfectionem aliquam prophetiae partem necessariam esse, propterea quòd propheta praesentit futura, in rebus quae ad actionem pertinent. Ac per hanc ad morum uitaeq; honestatem instituit sui saeculi homines. Neque tamen inter intellectum agentem, qui prophetiae causa est, & has res est aliqua natura societas: Verum influentia intellectus agentis peruenit ad facultatem intellectus ipsius, per quam rerum omnium ueritas illi statim occurrit, citra antecedentem demonstrationem. Atque instinctus facultatis ipsius intelligentiae ac mentis, ad uisionis facultatem peruenit, eò quòd sint coniunctae: & se se corroborat confirmatq; diuinandi facultas, quae oritur ex uisione: quandoquidem diuini numinis afflatum sensit, donec res futuras easq; mirabiles imperiat. Quod tamen nequaquam proficiscitur ab ipsa natura facultatis diuinandi, quae de illis certam cognitionem percipiat. Per hanc autem deinde praecipua tradit, ad honestas actiones pertinentia, idq; per uehementem phantasiae uirtutem, qua diuinam quandam uim adeptus, intercedente intellectu tum agente, tum etiam suo

דבבר הודיעה הנב מורה זדק זל כי ש
שלמות הכח המדמה תסוד לענון וב
נבואה לפי שהנביא וודע עתידות בענ
בענינים המעשיים וכו' יורה לבני דר
דורו הנהגות טובות מעשיות ו האז
בין שכל הפועל אשר הוא סבת נבואתו
ובין אלו הענינים וחס כלל ו אך שפע
שכל הפועל יבא על הכח השכלי אשר
אשר לו ויודיעהו צמות המציאות ב
בלו פתאום ו בלא הסדמות מופתיות
ושפע הכח השכלי ההוא ישפיע על ה
כח המדמה בעבור ההבסס וחד וי
ויתחזק כח המושער הבא מוכח המד
המדמה ו בעבור שקבל שפע אלהי ע
ער שיוודע עתידות נוראות שאז מוכ
מוכח טבע המושער הכולל לדעת או
אותם וכו' ולמד הנהגות טובות מעש
מעשיות כהוזק כח המדמה אשר
אשר בו אשר קבל שפע אלהות מא
האמצעות השכל הפועל ובאמצע
ונאמ D 14

ipsius qui patitur. Præterea quoniam facultas uisionis, est uis quedam corporata, dubio procul nulla res corporea hanc ita effugere potest, ut eam non comprehendat. Quin etiam corporis expertia, illa cogitat imaginaturq; corpori aligata, ut lineas, ut puncta, quæ uerbi gratia, notum est non esse corporata, eaq; homo calamo describit, perinde ut corporea: eò quod res corporatas comprehendere insueuerit. Atque hunc in modum uisionis & phantasiæ uirtus, diuini numinis afflatu percèpto, imaginatur & ratione quasi depingit intellectum Agentem, qui extitit causa illius afflatus, nimirum diuini numinis. Haud secus ac si coram uir ille adesset, secumq; colloqueretur, & de futuris sermonem communicaret, uel ea enigmatis aperiret, ad morem uirge amigdale, & bulientis ollæ & mensuræ. Et hoc modo sibi ille præclara instituta indicare uidetur, quibus sui sæculi homines erudit. Neque nescius est uniuersam hanc suam uisionem ac phantasiam non esse, siue harum rerum, quas percipit essentiam, seu formam earundem: neque etiam imaginem illius, nempe intelligentiæ agentis. atque hæc uera

B I prophæ

ובאמצעות השכל שלו המופעל: ובקצבו שבה המדמה ההוא הוא כח גופני בלא ספק לא יוכל להמלט לעולם להשאירו מן הגשמות ואת הדברים שאינם גשמיים הוא מדמה אותם גשמיים כמו הקוים או הנקודות על דרך משל שזרע שאינם גשמיים יוציאים האדם בקולמוסו על תכונות דבר גשמי מופני שהוא מרגל להשיג דבר גשמי: וכן כח המדמה המוסבל השפיע ההוא הנכבד יציר השכל הפועל שהוא סבתו ר"ל סבת השפיע באלו הוא איש עומד כנגדו ומדבר עמו ומודיעו באלו השתדויות בדבור או במראה או בחידות על דרך משל שקד וסיונפוח Hier. 1. והאיפה וכן יודיע אליו הנהגות טובות להנהיג בהם בני דורו וכל זה בדמיונו לא שיהיה מציאות לדברים ההם: יודיע שאין לו תוצר ולא הכוונות ר"ל לשגל הפועל וזהו אמתת מראה Zach. 5. 16 D

prophetiae uisio est. Quando uenerandus ille diuini numinis instinctus uenit super intelligentie facultatem corporis expertem, facultas illa sese plurimum corroborat, quoad tum sensus, tum que in corpore insunt reliqua illius uires cessent, & somnum capit, partim ob inualescentem facultatem, que ois in eo corporis est expertis, partim propter corporatarum uirium imbecillitatem & remissionem corporis intellectus uirtute. Ac phantasia, quando quidem interior, & in collatione cum intellectu proxima, cum eodem permanet illa quidem, ut solet in alijs somni temporibus, & uis ipsius intellectus tum admittit ac recepit illum diuini numinis afflatum, iuxta suum intellectum, ascenditque ad gradum usque supremum, ut ueritatem in omnibus ijs que sunt statim percipiat. Deinde instinctus ille diuinus ex intelligentia in phantasiam & uisionem illabitur, donec & futura, & communem uide rationem & institutum perspiciat. Que quidem licet sensuum oblate extrinsecus impulsiones illi esse uideantur, tamen diuino ipsius intellectus afflatu ei duntaxat afferuntur, quemadmodum diximus.

E 3 CAPVT

מראה הנבואה ככא השפע הנכבד | על
הכח השכלי אשר אינו גופני והח
החזק הכח ההוא מאד עד שיהבטלו ה
הרגשותיו וכחזקו חגופניות וירדס ל
להתגברות הכח שאינו גופני בו ולהח
לש תפחות הגופניות מפניו ול מפני ה
הכח השכלי | והדמיון בעבור שהוא פ
פנימי וקרוב להדמות אל השכל ישאר
עמו כמנהגו בשאר עמות השינה ויק
ויקבל אז הכח השכלי השפע כפי הכ
הבנתו ויעלה אל המעלה העליונה לה
להשיג אמיתת הנמצאות בלו פראוס |
לאהל ושפע השפע ההוא מן השב
השכל אל המדמה עד שישגי עתה
עתדות והנהגות כוללות ויהיו נדמ
נדמים לו כאילו פאז אליו מן ההרג
התגששות החיצוניות ולא בא לו רק
מיד שפע השכל באשו אמרנו |

פרק 2 E

CAPVT

V.

Sciendum est inter phantasia & mentis perceptionem magnam esse differentiam. Intellectus enim ob incredibilem quandam subtilitatem, tantummodo res nulli alligatas corpori percipit, ut formas separatas, uel naturales à materijs quibus inmittuntur auulsas. At phantasia eò quod est uis quaedam corporea, nihil horum percipit. Verum corpus assequitur unà cum suis accidentijs, hoc est cum ipsius forma, qualitate ac quantitate, & cum medijs, corpus ad phantasiam peruenit. Et quemadmodum intellectus formas à materijs sciungit ac distrabit, quamuis non habeant essentiam nisi in subiectis materijs: ad hunc eundem modum phantasia separat res aduentitias à corpore, cui inherent. quanquam accidentia nullam habeant essentiam naturamq; nisi in corpore. Nam candor uel nigror, quæ accidentia sunt ex genere qualitatis, nullam prorsus habent naturam, nisi in corpore. Simili modo lineæ, & extremitates, quæ sunt accidentia ex genere quantitatis, non habent coherentiam,

E 5 nisi in

פרק חמישי

בני כיון השגת הדמיון וכיון השגת השכל הפרש גדול כי השכל לרוב דקוהו לא ישיג אלא דברים בלתי גמ אשמיים כצורות הנפרדות או ישיג הצצורות הטבעיות מפשטות מחומר ביתם הנושאים אותם וזה המיון מפני שהוא כח גופני לא ישיג מכל זה דבר ואמתם ישיג הגשם במקורו ול במר במראו ובתכונתו ובשיעורו ובאמר צעותו ישיג הגשם לדמיון ו ובמו ש שהשכל מפריד הצורות מן החוברים אעפ"י שאין להם מציאות רק בחומר: כן הדמיון ופריד המקרים מן הגשם הנושאים אותם אעפ"י שאין למקרים הים מציאות רק בגשם פי הלבן והש והשחרות שהם מקרים מביין הארכות אין להם מציאות רק בגשם וכן הקרים והשטחים שהם מקרים מביין הצמות אין להם מציאות רק בגשם הנושאים אותם

nisi in corpore, cui inmittuntur, & cogitatione à corpore separantur. Idcirco candor, nigror cum ceteris qualitatibus, linea item & extremitates, res sunt, quæ sub uisione cadunt, quemadmodum formæ intellectui subijciuntur. Sciendum porro est uerum intellectū suā meditatione haudquaquam creare & falli. Quandoquidem ipsam rem cogitat, in eamq; tendit: quemadmodum separatarum intelligentiarum naturam cogitatione complectitur, & essentiam formarum rebus subiectis & materijs inherentiū. Vel cōtemplatur superiorū duorum elementorum rationem, quæ ob nimiam subtilitatem sensu comprehendere nequeunt. Atq; in hisce omnibus est natura quedam per sese extraneum coherens, illaq; est eorum essentia crassior. Habent eadem illa quoq; essentiam in intelligentia. Siquidem mens agitatione sua & commutatione illud ipsum, quod extra animum & intelligentiam reperitur, esse confirmat. Præterea habent illa & quandā in sermone essentiam, nimirum quod homo naturam & essentiam rei intelligentia comprehendere cloquitur: qui sermo quoties mentem interpretatur uerus est, quia mens atque intelligentia nunquam nisi ueras rerum essentias naturasq; consequitur.

אותם והתמיוון יפרד אותם מן הגשם הגשם ע"ב הלבו והשתרות ושאיר המי המוראים וכן הקנים והשטחים הם דברים מדברים כמו שהצורות הם מי משכלות: ודע שהשכל האמיתי ל לא יתקא בציורו אך ומשור אחד הדבר בעצמו כמו שיציר מציאות הש השכלים הנפרדים ומציאות הצורר הצורות הנשואות בחומרם או שיציר שיציר מציאות שני היסודות העליו העליונים שאינם משגים בחוש לר לרוב דקותם: והנה יש לכל אלג מי מציאות בעצמם חוץ לשכל והוא מצי מציאותם החוק ויש להם מציאות בש בשכל כי השכל ואמת מציאותם בציורו רו כמו שהם ומצאים חוץ לשכל ויש להם גם כן מציאות בדבור לל שיציר בשפתיו מציאות הדבר ההוא המציר בשכל: וכשהדבור ההוא ומשור א אחר ציור השכל הוא אמת כי השכל לעולם 6 5

Et propterea qui mente & intelligentia non complectuntur, agitantq; id, quod ore proferunt, futiles loquutores appellantur, hoc est quasi ibi nil profusus sit, præter inania tantum uerba. Non quòd essentia naturaq; eius rei, quæ oratione profertur in initimo animi sensu comprehensa continetur, multo minus cohereat ipsa per se extra intelligentiam: uerum ipsius rei prolata essentia in uisionis & phantasia sensu agitationeq; inest. Illud autem manifestum est, uisionē nonnunquam falli ac decipi, & res minimè in natura coherentes fingere. Veletiam rerum affectionem cogitat, quarum rerum affectio sese cōtrario modo habet: quemadmodum is qui spheram uel quadratam uel triangularem esse cogitatione complectitur, & terram quoq;: quæ procul dubio rotunda sunt. Interdum uerò phantasia ipsius rei essentiam cōprehendit, quod quādo fit, eius cōmentatio agitatioq; uera est. Ut is qui sua uisione meditatatur quātitatē eorum quæ subiecta sunt sensibus, & qualitātē eorū eandem, quemadmodū ea extrinsecus oblata sensit, & sic uisione sua orbū magnitudinem affectioneq; concipit, & simili modo terræ & affectionem & quantitatem, ubi hæc ipsa per modum demonstrandi ei innotuerunt, qui est ex facultate ipsius

לעולם לא ישיג רק ענינים נאמנים ה
 המציאות ועל כן אותם שאינם מצוירי
 בשכל מה שהם מוצאין בפרהם נקראו
 מדברים בלומר שאין שם רק הדבור
 לבד לא שיהיה ענין הדבור הנאמר מ
 מציאות בשכל וכש' הוי' לשכל ואמנם
 יהיה מציאות לענין ההוא הנאמר בעי
 בציור הדמיון וידוע שהדמיון לפע
 לפעמים ישגה ויציר דברים שאינם נ
 צמצאים כלל או יציר תכונות הדברים
 הנמצאים בחפץ הכונתם כמו שידמה
 הגלגל מרבע או משלש והארץ גם כן
 והם בלי ספק בהורוים ו לפעמים ימי
 ימישוד הדמיון אחר מציאות הדבור ואז
 יהיה ציורו אמת כמו שמצייר בדמיונו
 כמות המוחשים ואיכותו כאשר הרצי
 הרגישם מבהוי' ובמיו' שיעיר בדמיונו
 כמות הגלגלים והתכונתם וכן תכונות ה
 הארץ וכמותה אחר שנתפררו לו העני
 ים ההם בדרגה המופת שהוא מופת ה
 השכלי § 5

intelligentia. Et tum agitatio phantasia animi motum sequitur, qui illum ad eiusmodi cogitationem inducit. Etenim mens non contrahit etat magnitudinem & affectionem, quæ sunt res aduentitiæ corporis, uerum excogitat demonstrationes, quibus opus est ad confirmandum res istas. Phantasia autem postea corporis qualitatem & quantitatem eiusdem comprehendit, cæque in uisione defixa retinet.

Ergo illud constat phantasiam ueram speciem rerum percipere duobus modis: primum cum exteriorem sensum sua cogitatione sequitur: deinde quum talis cogitatio in eam uenit per demonstrationem, quæ ratione & intelligentia perficitur. Verum enimuero nihil quicquam rerum corpori inherentium potest illius cogitationem unquam effugere. Et hæcenus quidem ostensum est à nobis ueras res naturasq; extra animum reperiri, in intelligentia quoque inesse, atq; etiam in oratione. Quæ tria cum inter se consentiunt, tum uera sunt omnia, & oratio intelligentiam imitatur, & intelligentia rei uim & naturam. Inueniuntur quoque nonnullæ res ueræ, quibus non est aliqua in animo essentia:

E II tia:

השכלי ויהיה אז ציור הדמיון נמשך א
 אחר הכוח השכל המוכרח לציור ההי
 ההוא. כי השכל לא יצור הדמות וה
 והתכונה שהם מקורים לגשם. אמנם
 יבנה המופתים הצורכים לאמת העני
 הענינים הם והדמיון אהב יצור תב
 תבנית הגשם ונבחרו ויצעור אותם ב
 בדמיונו. ונמצא שהדמיון יצור א
 אמת בשני דברים בשוישור בעניו
 אחר ההגשם החיצוני או שיגיע אל
 אליו הציור ההוא מצד המופת הש
 השכלי. אמנם ציורו לא יוכלט מבו
 ממוקרי הגשם לעולם. ה
 הנה תפרר לנו כי הדברים העצמיים
 האמתיים נמצאים בעצמם חוץ לש
 לשכל ונמצאים בשכל ונמצאים אב
 בדבור ובשיתוף שלשתן וסבבמים י
 יחד יהיו כלם אמת. ונמשוך הדב
 הדבור אחר השכל. והשכל אחר מצ
 מצדאות הדבור. ויש דברים אמתיים
 נמצאים 10 E

tia : cuius generis sunt corporis accidentia unda, cum affectione sua & quantitate, quorum essentia naturaq; est in loco suo, & in phantasia, & hoc totum est extra intelligentiam. Reperiuntur quoque in sermone, quomodo tria ista uera sunt, & oratio phantiam exprimit, & phantasia rei essentiam qualis ipsa est exhibet : siue talis animi perceptio ad illum perueniat ex sensibus exterioribus, siue per demonstrationem, quae ratione & intelligentia perficitur, quemadmodum diximus. Porro autem res illae, quae reuera non sunt, nullam habent omnino essentiam, neque in animo & intelligentia, neque etiam extra mentem : nisi quod istis rebus essentia naturaq; sit in phantasia eius qui credit. Nam phantasia interdum fallitur, & naturas illas non comprehendit. Sunt praeterea quaedam, quae in solis mentibus sita sunt, neque habent essentiam quae cohaereat ipsa per se ab animo separata extra intelligentiam : ueluti species, & summa genera. Nam species significat collectionem rerum quae simul in animo intelligentiaq; congregantur : quae collectio nullam essentiam ha-

ומציאם שאין להם מציאות כלל בשכלו
 והם מוקרה הגשם בהכוננתו וכמותו ו
 ויש לאלו מציאות במקומם ומציאות
 בדמיון וכל זה הוי לשכל ומציאם גב
 הדבור ויהי שלשפון אמית וימשוך ה
 הדבור אחר הדמיון והדמיון אחר מא
 מציאות הדבר כאשר הוא אם שיגיע א
 אליו הציור ההוא מצד ההרגשות החי
 החיצוניות אם שיגיע לו מצד המופת
 השכלי כאשר אמרנו והדברים שאינם
 אמיתיים אין להם מציאות כלל לא ב
 בשכל ולא הוי לשכל אלא שיש לעצו
 ההוא מציאות בדמיון המציאמו : כי ה
 הדמיון לפעמים ישגה ולא ומשוך א
 אחר המציאות ויש דברים גב שומר
 צאים בשכל ואין להם מציאות כלל בע
 בעצמם הוי לשכל והם המינים ושאר
 הכללים הגבוהים שעצו המין הוא ק
 קבוץ אישי המין רל יחידים הנקבצים
 בשכל יחד ואין מציאות לקבוץ ההוא
 כלל E 12 E

bet omnino. In hac autem explicatione prolixior
fui, quod phrasis hæc (extra intelligentiam) com-
pluribus in locis occurreret apud honorabilē Moreh
Nesuchim, id est, rerū obscurarū doctorē, neq; ean-
dē ubiq; uim habere uidetur. Rationē uerò ac ues-
luti ianuam in horum omnium explicationem ducē-
tem inuenies in hoc capite.

CAPVT

VI.

Eorum quæ perspicua sunt nulla adhibita de-
mōstratiōe & argumēto quatuor sunt gene-
ra: sensibus subiecta, p se manifesta, tradita, quæq;
intelligentiā percipiuntur. Primum genus eorū est
quæ sensibus cōprehenduntur: nempe quorū cog-
nitionem homo acquirit aliquo è quinque sensibus.
atq; de hoc quidē genere satis expositum est, quā-
obrem in eius explicatione immorari nil opus
est. Altero genere cōtinētur, quæ manifesta sunt,
cuiusmodi sunt præcepta perspicua, quæ inter om-
nes homines, uel maximam saltem partē sparsa:
quemadmodum cūctis hominibus notū est, in ho-
nore habere parētes, & amissa restituere, & illi-
usmodi bona esse, furari autē & rapere malū, de
quibus nulla est demōstratio. Nā demōstratio cre-

בלל | חנה הארבתו כביאור זה לפי ש
שראיתו לשון הויז לשכל בבמה מוקו
מוקומות מן המאמר הנכבד מורה הנ-
הנבונים ולא ראי זה כראי זה | ופתח
הכנת כלם המראגו כזה הפרק |

פרק ששי

הדברים הנורעים בלי מופת וכלי ראיה
ארבע מינים הם | המורגשות |
המפורסמות והמוקבלות והמורגשות
הראשונות המיון הראשון המורגשות |
זהם הנודעות לאדם באחד מתמשת חו
הרשיו וזה המיון מכוואר הוא ראין צרור
להארור כביאורו | המיון השני הם ה
המפורסמות וזהם המצוות הגלגיות ש
שנתפשטו בכל האמות או ברבם כמיו
שנודע לכל אדם שכבד אב ואם והש
ותשבת אבונה וכו' וזהם טוב | ומוע
ומועשה הגובה והגולה רע | ולא יעמי
וע עוד המופת על זה מי הברח המופת
ותוב להאמין האמות ולתבוש השחר
לא 14 E

dere, & indubitata[m] ueritati fidē habere, quodq[ue] falsum est, negare cogit: nō autē quæ bona sunt facere, quæq[ue] mala auerfari. Verū hæc nota sunt homini, ex eo quod in maximam mortaliū partē sunt sparsa, & propē omnium consensu approbata: Et illa appellatur manifesta. Huius generis sunt quædam præcepta legis, quæ ad corporis tutelā & humani generis conseruationē pertinet: & sunt præcepta operi & actioni destinata. Ad teritiū genus referuntur, à maioribus tradita, qualia sunt quibus apud eos, qui de quaq[ue] re exquirunt, opus est, uel ad confirmandū uel ad refellendum euidenti probatione, quæ in disquisitionē uenerūt. Quæ apud illum, qui percipit, haudquaquam demonstrationis gratia nota fiunt: quandoquidem eius intelligentia ex facultate in actum nō progreditur: sed nititur eorum cognitioni, cum eas à sapiente quodam disceret, quem certō credidit ille, hæc per demonstrationem cognouisse, uel à propheta uero. Sicuti nos synagoga, & magistri legis essentialitiam Dei, & unitatem, & (ut sic dicam) secunditatis negationē, accepimus à Mose magistro nostro pie recordatiōis, eidēq[ue] indubitata[m] fidē habemus. Neq[ue] illud quidē dubiū est, eū qui per demonstrationē horū acquisiuit cognitionē, perfectū magis ac

F I præstā

לא לעשות הטוב ולהרחיק את הרע: ורק ידע אותם האדם בעבור שנתפשט זה ברוב האמות ונפלה הסכמת העולם עליהם ואלו הן נסראות מפרסמות: וקצת מצות התורה הם מזה המין: והם תקון הגות ותקון הקבוצ האנושי והם מצות מעשיות: המין השלישי הם המסקלות והם הדברים שינוטרך אצל המעינים לאמותם כמופת או לה להכחישם כמופת ולא יהיו נודעות אצל זה המוסבל מצד המופת כי לא ירא שכלו מן הכח אל הפועל רק יסמך וסמוך בודיעתם בסבלתו אותם מרחם אחד שהיה מרצה אצלו שנתבאר לו כ כמופת או מנבא אמת באשר סבלנו א אנחנו קהל בעלי הדת מיציאות השם יתברך ואחדותו והתקששת השניות ממ מוששה רבינו עה' והאמינו בו: ואין ספק שמי שיתבאר לו כל אלה כמופת הוא יותר שלם ונכבד: אך בעבור שה

שהמר : 6 א

præstabiliorem esse. Sed propterea quòd demonstratio in hisce longè grauiusimis rebus uulgò per difficilis est, & homini alia opus est sapientia, & explanationibus permultis, tradidit ea princeps prophetarum, inter præcepta Dei, ad traditionis morem. Quæ quidem omnia socordiae & ignauiae occasionem homini præbere minimè debent, quo minus omnia solerti cogitatione exquirat, donec ad illorum confirmationem perueniat: etiam si ueris maiorum traditis credat, quoad hæc illi consentent per demonstrationem & per maiorum traditiones. Quemadmodum à poëta dictum est: Confitebor domino toto corde in secreto rectorum, & multitudinis. Ait se profiteri essentiam Dei, & credere toto corde: quasi diceret, nullum sibi in hac fide esse dubium. Ac deinde hoc sibi planum esse ait, per secretum rectorum. Atque illi nimirum recto sunt corde, quorum intelligentia ex aptitudine & facultate in actum educitur, quoad firmam & constantem de essentia Dei ex ueris demonstrationibus cognitionem habeant: ac illud ipsum secretum est apud illos, quia peruenit ad illos à Deo, in teruentu intelligentiæ agentis, quemadmodum

שהמופת על הדברים הנבחרים האלה
 דבר ששה מאד לחמוץ וצורך האדם ל
 לחכמות אחרות והנציות נבות מסנם
 ארון הנבואים במצות השם ית' כד
 בדרך שכלה נעם כל זה אין ראוי לא
 לאדם להתעצל מלחקור כל זה בשב
 בשכלו עד הגיעו לאמתותם עם האמי
 האמינו גב' בסכלה אמתות עד שיה
 שיהיו נודעים אצלו מצד המופת ומו
 ומוצד הסכלה באשר אמר המישור א
 אודה ה' בכל לב בסוד ישועים נענה ו
 אמר שהוא מודה מצדאות השם ומו
 ומצדיו בכל לב בלומר שאין אצלו ס
 ספק בהאמת זה ו יאמר זה אמר שנ
 שנוכח זה אצלו בסוד ישועים והוא יש
 ישירי לב שצוא שכלם מן תפח אל הפ
 הפועל עד שהתאמת אצלם מצד
 מצדאות השם ית' במותותם ואמו
 ואמונים והוא סוד אצלם שהגיע אלי
 אליהם מהשם באמצעות השכל הפועל

scriptum est, secretum domini timentibus eum. Adiecit autem (multitudinis) ut significaret essentiam Dei apud sese certò constare, perinde ac constat apud multitudinem, vulgus nimirum, cui illud planum est ex traditione, quasi diceret in secreto rectorum & secreto multitudinis. Quae traditio est etiam apud vulgus secretum domini, ad quod devenit per interuentum huius prophetae. Reuertemur autem ad institutum nostrum, ac dicemus illud genus quod maiorum traditiones complectitur, etiam rebus ad actionem pertinentibus conuenire, quemadmodum ijs rebus conuenit, in quibus finis est cognitio. Veluti is qui res agiuel exerceri uel etiam uitari dignas cognouit ab aliquo prudente, siue etiam propheta. neq; illa instituta in uulgus prolata, & in orbis terrae omnes homines sparsa. Quemadmodum nos accepimus multa praecipua actionis à prophetarum principe, quae minimè inter omnes homines sunt publicata, ut uestimentum ex limo lanaq; mixtum, & facere simbria, itemq; induere Tephilim, et his similia quaedam ex praecipuis quae ad obedientiam pertinent, quae modo ex traditione constant, etiamsi non dubium est, quin his omnibus praecipuis sit causa quaedam.

Atque ille
F 5 Moses

הפועל באשר אמר הכתוב סוד ה' לירי
 ליריאו : ואמר ענה להודיעם שנהא
 שנתאמות אצלו גב מצואות הכורא ב
 כמו שנתאמות אצל העדה והם המיון
 שנודע להם מצד הקבלה כאלו אמר ב
 בסוד ישירים ובסוד ענה : שגם הקב
 הקבלה היא סוד ה' אל העדה שהגיע
 אצלם באמצעות הנביא ההוא ונשוב
 לדברינו ונאמר כי מין המקבלות נופ
 נופל גב בדברים המעשויים כמו שג
 שנופלים בדברים העיוניים כמו שקבל
 ענינים שראויים לעשותם וענינים שר
 שראויים להרחיקם מוחנם אחד או מונב
 מנביא אחד ולא נתפרסמו ההנהגות ה
 ההם באמות כמו שקבלנו אנהנו הרבה
 מצות מעשיות מארון הנביאים שלא
 נתפרסמו בכל האמות בלבד שיש שיעטנו
 רעשית צניות והנהגת הפילין וכו' וצא ב
 בהן מין המצות המעשיות ר' לשהם רק
 הקבלה לבד וצאן ספק שיש בכל המו
 המצות + F

Psal. 25.

Deut. 22.

Num. 15.

Deut. 6.

Moses magister noster diuæ memoriæ, ea nobis ex ore Dei tradidit ad magnum usum ac utilitatem. At uerò reliqua præcepta, quæ publicata sunt inter omnes gentes, ut furtum, rapina, homicidium, item honorare parentes, & his similia, uocantur præcepta intelligentiæ subiecta, eò quod intelligentiæ actionis, quæ conuenit homini, orta ex phantasia, percipit ea: neque innotescunt per eam animi partem, cuius omne opus in contemplando est, quæ uera est intelligentiæ. Ita fit, ut nonnulla ex ijs quæ à maioribus tradita, eorum quæ sensui subiecta sunt, generi congruant. Quemadmodum is qui cognouit ab aliquo homine, qui in extremam Septentrionis partem habitabilem profectus fuit, ibidemque dum Iunius reuolueretur, ipse met diem uidit (naturalem nimirum, 24. horarum) qui totus fuit lucidus, nihilque in se noctis habuit: uel diem aliquem in reuolutione Decembris, qui planè obscurus fuit ita ut nihil ueri dici haberet. Atque en illud ipsum horum alteri quidem per sensum constat, alteri uerò per traditionem, quam accepit, eisdemque fidè habuit. Et certum est idè illud etiã facillè notum fieri posse per demonstrationem, ei nimirum, qui accuratius de hisce rebus exgrit. Quartum genus cõtinet intelligentiæ subiecta prius

המוצות ההם טעם והוא משה ר'ע"ה ב
בתכם מימי הגבורה לתועלת גדולה ו
אמנם שאר המוצות שהתפרסמו בכל
האמות הגזובה והאזולה והרעוה וכו
וכבוד הורים וכירצא בהן וקראו מוצות
שגליות לפי ששכל המוצעו אשר ב
באדם והוא מן המדמה מסבל אי
אותם ולא שיהיו נודעות מצד השכל
העיוני שהוא שכל עד האמות ו
וכן מן המוסבלות לב נופל במיון המ
המורגשות כמו שקבל מואדם אחד ש
שתלך בקצה ישוב הצפוני וראה שם
בתקופת תפוז יום אחד שכלו יום יא
ואין בו לילה כלל או יום אחד בתקופת
טבת שכלו לילה ואין בו יום כלל והנה
נודע לזה מצד התרגוש ולזה מצד הק
הסבלה שקבל והאמין בו ו ואין ספק
שגם זה נודע מהנה מצד המופת ל
למי שעין בדברים ההם ו המיון הר
הרביעי הם המוסבלות הראשונות וכו
ונופל 6 F

ra, cui uerum & falsum conuenit, non autem bonum & malum, quemadmodum ais diametrum quadrati, lateri suo parem esse, uel unum idemq; numero subiectum duo contraria simul admittere posse, falsum est: totum maius sua parte, lineam quadrati dimetientem latere suo maiorem, uerū. Hæc uerò omnia sunt priora intelligentiæ ac menti subiecta: non quod ea demonstratione confirmare oporteat: Omnibus enim hominibus tribuit natura aliquam, ad hæc percipiendum, facultatem: nec metuendum est, ne quis horum assequatur cognitionem. Etiam sub hac specie comprehenduntur rationi & intelligentiæ subiecta, secundo, tertio, quarto loco uel etiam ultra, illæq; sunt scientiæ, & cognitiones demonstratiuæ, quæ perficiuntur aptis & ad eam rem accommodatis propositionibus, aut una, aut duabus, aut tribus uel etiam pluribus, illaq; intelligentiæ possessiua est, hoc est quæ ab alia intelligentiâ possidetur, & illa rursum ab alia, donec ueniat ad intelligibile primum, quod est initium fontisq; harum omnium propositionum. Intelligibile autem omnino citraq; adiunctionem, dicitur de rebus, quarum certa ac firma cognitio demonstratione perficitur, ut essentia Dei & angelorum, absentia item

ונופל בזה המין אמית ושקר לא טוב ו
 גרע במו ש האמר קוטר המרבע שיה
 לצלעו או התקבץ שני הפנים יחד בנו
 בנושא אחד בעת אחת שקר : הכל גדול
 מן החלק : קוטר המרבע גדול מן
 מצלעו אמית : וכל אלו משפלות רא
 ראשונות לא שיצטרך האדם לאמית א
 אותם במופת פי בטבע כל אדם לדע
 לדעת אותם ולא ישער מאין הגיעו א
 אליו : ותחת המין הזה הם משפלות
 השניות או השלישיות או הרביעיות
 או יותר מהם והם החכמות המיפת
 המופתיות הנודעות בהקדמות צוד
 צודקות או באחת או בשתיים או בשל
 בשלשה או ביותר מהם : וזה השכל ה
 הנקנה כלומר שהוא נקנה משכל אחר
 והאחר מאחר עד שיגיע אל משכל רא
 ראשון שהוא ראש לכל ההקדמות כ
 כלם : והמשפלות בסתם ואמר על דב
 זכרים המופתיים הנקנים לאדם בדרכי
 המופת F

corporis, & (ut sic dicam) secunditatis à Deo benedicto : quæ omnia innotescunt accuratè illa exquirentibus, per multas propositiones ad id accommodatas, eademq; illa omnia quidem pertinent ad facultatem eorum, quæ intelligentiæ & menti subijciuntur : de quibus uerum dicitur aut falsum, non autem bonum siue malum. Nonnulla quoque præcepta legis sunt huius generis, nimirum de facultate eorum, quæ ratione ac intelligentia comprehenduntur. talia sunt præcepta cognitionis, quorum finis est sola fides, non autem actio. Veluti præceptum : Ego Dominus Deus tuus, quoniam in eo præcepit nos credere essentiam Dei. Eodemq; modo præceptum : Audi Israël & ceter. quo præcepit credere unitatem, & amouere fidem secunditatis. Quæ quidem præcepta in animo ac mente sita sunt omnia, non autem in corpore. Atque hæc tenus exposita sunt à nobis quatuor cognitionum & scientiarum genera : ac docuimus nonnullas esse, in quibus solum dicitur uerum aut falsum, quod genus ex ijs, quæ sensu & intelligentia percipiuntur, constat : & ut summam dicam, uel prima sunt, uel ex primis oriuntur, & sunt ex eorum numero, in quibus non dicitur,

המופת במציאות האלה ובמציאות ה
הפולאנים והתחשת הגשמות והשניות
ביהשם י"ה ובל אלו נודעים למעינים
על פי הקדמות נכוחות צודקות ובלם
הם מוכח המושכלות ויאמר בהן אמת
ושקר לא טוב ורע : וקנה מציאות ה
התורה הם מזה המין ול מוכח המש
המושכלות והם מציאות עיוניות שאין
בהם מעשה כלל רק האמונה במו מ
מציאות אנוני ה אלהים שצוה אותנו בה
להאמין במציאות השם י"ה : וכן מצ
מציאות שמע ישאל שצוה להאמין
בה החדוד ולהרחיק האמונת השני
השניות ממוני י"ה בל אלו המציאות
הליויות בנפש ולא בגוף : הנה
בארנו ארבע מיני הדעות ובארנו ש
שיש בקצתם שלא יאמר עליהם
רק אמת ושקר והוא מין המורגשות
ומז המושכלות בכלל או ראשונות
או תולדותיהן ויש מהם שלא יאמר
עליהם 10 F

nisi bonum & malum, cuiusmodi sunt res, in quibus finis est actio, quæ ad manifesta referuntur, ijsque annumerantur, de quibus dicitur bonum & malum, pariterque uerum & falsum. Et illud genus iuxta rem ad maiorum tradita reuocatur: siue in re, cuius finis est actio, siue cõtemplatio uer setur, quemadmodum demonstrauius.

CAPVT

VII.

Sapientes omnes concluderunt quatuor esse elementa sub sphaera lune: atque hæc cuiusque natura est, ut sibi proximum complexu suo cõtineat, & ab omni parte comprehendat. Primum est elementum ignis, qui natura calidus & siccus est: post hunc est elementum aër, qui est calidus & humidus. Hunc deinde aqua sequitur, quæ frigida est & humida sua natura. Post hanc autem elementum terræ est, frigidum atque siccum sua item natura, id quod in medio locatum, qui locus cum circumferentia comparatus omnium profundissimus est. Porro autem hisce quatuor elementis illud minime à natura tributum est, ut suo loco moueantur, nisi uolèter. Talis quoque natura unicuique horum insita, ut si quando per uim atque uolentiã suo loco demouatur,

עליהם רק טוב ורע שהם ענינים מע
מעשיו והם מן המפורסמות ; ויש
בהן שיאמרו עליהם טוב ורע וגם אמת
ושקר והוא לפי ענין הקבלה אם תה
ההיה בענין המעשי או בענין העיוני
כמו שבארנו ;

פרק שביעי

הסביוני כל החכמים שיש ארבע יסוד
יסודות מופתה צלגל הנרח ; וטבע כל
אחד מהם להיות מקיף את חברו ור
וכולל אותו מכל צד ; היסוד הראשון
הוא האש והוא חם ויבש בטבעו ; וה
ואחריו יסוד האוויר והוא חם ורלח בט
בטבעו ; ואחריו יסוד המים והוא קר
ורלח בטבעו ; ואחריו יסוד העפר והוא
קר ויבש בטבעו והוא עומד באמצע
אשר הוא שפל המקומות בערך למי
למקיות ; וכל אלו הארבע יסודות אין ב
בטבעם להתנועע כי אם במבריח וטבע
כל אחד ואחד מהם בהיותו בהכרח ש
שלא 12 F

ueatur, recto motu ad naturalem iterum locum feratur: propterea quod is motus proximus est, naturaq; impellit, ut per uiam quæ breuior magisq; compendiaria est, redeat. quemadmodum particula aliqua terræ seu lapidis, cum in aëre est, aut in aqua, non quiescit, donec ad terram redeat, quando remotum est id, quod impulit eam. Eodem modo aquæ, dum in aëre ui quadam detinentur, uel ibidem è nubibus oriuntur, recta uia ad terram & ad mare feruntur. Sic quoque ignis natura in sublime mouetur: quomodo fumum uides, qui è lignis sursum effertur supra aëra, quoad reuertatur in locum suum naturalem. Ad eundem modum aër, dum sub aquis est, naturæ ui ex aquis sursum fertur. Nam si accipias uas fictile concauum, quod est refertum aëre, & ab omni parte illud concludas, deinde ui atque uiolentia aquæ immergas, ultro sursum effertur, eò à quo impulsus detinebatur, remoto. Atque hoc ipsum aër & uenti in eo inclusi faciunt.

של א במקומו והנועץ לשוב אל מקומו הטבעי הנועה ושרה מפני ש שהיא קרובה ו והטבע מכריחו לשוב אל דרך קרובה באשר גוש העפר או ה האבן בהיותם על האוויר או על המים בהכרח לא יושקטו עד שובם לארץ ב בסור המבטח משלהם ו וכן המים בהיותם על האוויר בהכרח או בהתי בהתלדס שם מן העבים ושובו דרך ושרה לארץ ולמים וכן טבע יסוד ה האש לעלות למעלה באשר תראה הע העשן העולה מן העצים שהוא מיג מגבים למעלה מן האוויר עד שובו למקומו הטבעי ו וכן טבע האוויר בהיותו תחת המים לעלות למעלה מן המים כי אם תקח כלי חרס ה הלול וכתום אותו מובל עד שהו שהוא מלא אוויר והתשקענו בהבר בהכרח תחת המים ועלה למעלה מאי מאצלו בסור המבטח מעליו ו וזה בסבת 14 F

ciunt. Hi enim uas fictile, quod ex terre-
stri elemento constat, unà secum ascendere co-
gunt. Sic etiam aquæ illæ, quæ in terre
uisceribus fiunt, hæscatent ac terram pene-
trant & in superiorem locum efferuntur,
& ad mare pergunt, qui locus eis naturalis est.
Hactenus planum fecimus hanc esse elementorum
naturam, ut sese moueant, dum ad naturalem su-
um locum redeant. Perspicuum etiam illud
est, hunc motum, qui in eis cernitur, na-
turalem esse, non autem à uoluntate siue stu-
dio proficisci. Præterea demonstrarunt ue-
ri philosophi, materiam omnibus elementis us-
nam eandemque esse, quæ sortita est quatuor for-
mas, quarum unaqueque ab ea, quæ sibi proxima est
differt. Prima autem pars materiæ, ignis for-
mam accepit, quæ forma proprio nomine uacat,
nisi quod ignea dicitur. Calor enim & sic-
citas non sunt peculiare eius formæ, sed
qualitates sunt, quæ formam suam natura
comitantur. Altera pars aeris formam
adepta est, per eamque elementum
aeris factum est, quod elementum duæ item qua-
litates consequuntur, nimirum calor & hu-

G I mor.

בספת האויר והרוח אשר בהו בו הוא י
יכריח את הכל אשר מיוסד העפר לע
לעלות עמו ובו המים המתולדים הווי
הארץ הם נובעים ובוקעים הארץ ועו
ועולים למעלה והולכים אל הים שה
שהוא מקומם הטבעי ו הנה התבאר
לנו שטבע היסודות להתנועע עד ש
שיגיעו למקומם הטבעי ומבואר הוא
שזאת התנועה הנמצאת להם היא בט
בטבע לא ככונה ורצון ו וכארו הפי
הפילוסופים האמתיים שחומר אחד
לכל ארבע יסודות והוא קבל ארבע צו
צורות אשר נקבל כל אחד מהכירו ו ה
החלק הראשון מן החומר קבל צורת
האש ואין לזה הצורה שם מיוחד רק א
אשוח ו כי החום והיבש אינם צורתו
העצמית רק הם איציות נמשכות בט
בטבע אחר צורתו ו החלק השני קבל
צורת אוירת ונקחה בו יסוד האויר ו ה
ונמשכו אחריה שמי איכות והם הח
החמי 16 F

mor. Tertia pars formam aqueam sortita, ex qua ortum est elementum aqua, quam gemine etiam qualitates comitantur, nempe frigus & humor. Quarta pars, quæ inter omnes media, formam terrenam nacta est, ex qua factum est elementum terra, eamq; duæ item qualitates consequuntur, frigus & siccitas. Horum uerò quatuor elementorum, quod purum & subtile est, illud crassius amplexu suo continet. Ignis enim puritate & subtilitate cætera uincit omnia, quemadmodum omnium crassissima est terra, & inter reliqua maximè concreta. Aër purus est comparatione aquarum, & crassus cum igne collatus. Ita elementum aque crassum est, si comparetur cum aëre, & subtile in collatione cum terra. Totum uerò hoc natura est: Quicquid enim ex hac materia propè ad Sphæram accedit, iure & merito debuit esse & purum & subtile, quemadmodum circuli subtiles sunt ac puri, & quicquid longius distat ab orbe, id natura crassius est, minusq; purum. At qui hoc pacto qualitates quatuor ipsi natura competunt.

התמימות והלחות | החלק השלישי
 קבל צורה מימיות ונתנה בה יסוד המי
 המים ונמשכו אחריה שתי איכויות ו
 והם הקוררות והלחות | החלק הרביעי
 והוא האמצעי שבכלם קבל צורה עם
 עפרות ונתנה בה יסוד העפר ונמשכו
 אחריה שתי איכויות והם הקור והיבש |
 וכל אלו הארבע יסודות הנזכרים כולל
 ומקום את העב ממנו כי האש הוא ה
 הנזכר והם שבכלם | והעפר הוא העב ו
 והעבור שבכלם | האוויר הוא הנזכר
 אל המים ועב בערך אל האש | וכן
 יסוד המים הוא עב אל ערך האוויר ו
 ודק בערך אל הארץ וכל זה הוא בט
 בטבע כי כל אשר סרום מזה החומר א
 אל המקום והוא הגלגל הנה ראוי לה
 להיותו זך ודק כאשר הגלגלים זכים ו
 ודקים | וכל אשר ירחק מן המקום הנה
 בטבעו להיותו עב וקבור | וכן האר
 הארבע איכויות הנה להם בטבע כי טבע
 התנועה

Nam hæc uis est, atque natura motus, ut calorem gignat, id quod per experientiam notum est. Etenim si te & celeriter & uehementer moueas, corpus calefcit. Pari modo si quippiam moueas super aliud, illud ipsum cito incalefcit, tum id in quo alterum mouisti, tum etiam id quod mouisti. Illud uerò constat, Sphæras circum quatuor elementa celeriter in orbem concitari. Vnde factum est naturâ, ut elementum orbi proximum, ingentem calorem recipiat, qui calor ignis est. Remotioris autem ab agitatione elementi (terra nimirum) hæc natura fuit, ut esset summè frigidum. notum etiam est, nimirum calorem, & frigus maximam siccitatem inducere. Propterea æquum fuit, ut esset utrunq; siccum. Et elementum aëris optimo iure calidum esse debuit, non autem quemadmodum ignis calor. Pari ratione etiam elementum aque frigidum esse debuit, non autem sicut frigus terre. Quoniam uerò in ijs haud præualet maximus calor, neq; summum frigus, hanc naturam sortita, ut essent humida, fuitq; alterum calidum & humidum, alterum frigidum & humidum. Sciendum autem est ignis elementum in duas partes diuidi,

& 5 quarum

התנועה להיות מולידה חום וזה מר
 מרגש שאתה אם התנועה במהירות
 יתחמום גופך וכן אם תניע דבר על דבר
 אחר במהירות יתחמום הדבר ההוא א
 אשר תנעת עליו ומה שהנעת ו ינודע
 שהגלגלים סובבים במהירות סביב ה
 הארבע יסודות ומפני זה היה בטבע ה
 היסוד הקרוב לתנועה לקבל חמימות
 מפלג והוא האש ו זהה בטבע היסוד
 הרחוק מותנועה והוא העפר להיות
 קר בתכלית הקרירות ו יודע גם שה
 שהחום המפלג או הקור המפלג יו
 יולידו יובש עב היו שניהם יבשים ו
 ייסוד האוויר היה ראוי להיותו חם אך
 לא כחום האש ו וכן יסוד המים היה
 ראוי להיותו קר אך לא כקור העפר ו
 ולפי שלא גבר עליהם לא חמימות
 מפלג ולא קרירות מפלג היה בטב
 בטבעם להיותם לחים וזה האחד חם
 וזה האחד קר וזה ידע שיסוד האש
 נחלק

quarum superior calore & siccitate inferiorem superat. Caterum aëris elementum in tres partes diuiditur: quarum suprema magis calida, propterea quod igni adhaereat: ideoq; tum sicca est natura tum etiam humida, si cum igne comparetur. Altera pars in medio locata, in qua parum caloris est, quòd longius abest ab elemento ignis, ideoq; frigida est & humida. Tercia & postrema pars est, aër ille qui proximè ad terram atcedit, eidemq; adhaerescit. Et si quidem ordinem consideres, meritiò frigidior esse deberet reliquis partibus, quæ sunt supra illam. Verum non ita est: quo enim magis in sublimè ascendis, hoc magis quoque frigus intendi comperies. Est autem huius rei causa splendor solis, qui dum terram contingit, radij propter terræ densitatem eiusdemq; frigoris reflectuntur, & calefcit aër ille, qui propè terram est, pariterq; calor ille, qui extrinsecus ad terram adiungitur, educit naturalem calorem, qui in ea cõtinebatur.

G 7 Nam

נחלק לשני חלקים | החלק העליון הוא יותר חם ויותר רבש מן החלקון ואמנם יסוד האוויר הוא נחלק לשלשה חלקים העליון הוא יותר חם להדבקו באש עב הוא רבש בטבעו וגם הוא לח בשור אל האש | החלק השני הוא אמצעי יש בו מעט חמימות להתחלקו מיסוד האש עב הוא קר ולח | החלק השלישי זה והאחרון הוא האוויר ההנה על הארץ זה והדבק בו והנה ראוי לפי הסדר שיהיה קר יותר מן החלקים אשר עליו ואין הענין כן כי כל אשר תגבש למעלה המו תמצא הקור גובר עליו | ועלה זה מופני אור השמש המתפשט על הארץ והמתהפך הנעזז למעלה הוא חם מופני עיבוי הארץ וקרירותה ויתחמם האוויר ההוא הקרוב לארץ והחום ההוא הוא אשר ונהה מקרה לארץ יוציא מופנה החום הטבעי אשר בה מן היסודות בתנועת הגלגלים מתערבים קצתם

Nam elementa propter motiones, quibus orbesciuntur, inter sese commiscuntur, partesq; ex igne atque aere deorsum feruntur ad aquam terramq; donec terra commutetur, & ex quatuor elementis composita sit, & per calorem non naturalem, qui extrinsecus ad terram peruenit, pars ignis, quæ in ea inerat, extrahitur. Atque is est uapor ille aridus, qui è terra sursum fertur. Nam hoc modo semper omnis calor non naturalis, ex rebus naturalibus calorem educit. Quemadmodum calor ignis, quando supra ligna preualefcit, extrahit ex illis, quem uidemus, fumum, qui naturalis calor est, qui in ijs lignis nimis inerat. Et fumus ille natura siccus esse debuit. Ad eundem modum, calor qui ad aquas pertingit, educit calorem, qui in ijs est naturalis. Et is est uapor ille, qui ex aqua supra terram existit: nisi quod ille magis humidus est, quam uapor lignorum, quod uapor ille concretus est ex igne & aqua.

Idq; satis planum, & apparet ex aquis, quæ sursum feruntur ex illo uapore, dum perueniunt ad operculum ollæ. Etiam eodem modo solis splendor

קצתם בקצתם וירדו חלקים מן האש
ומן האויר אל המים ואל העפר עד ש
ששבה הארץ מרכבת מר' וסודות ;
ובסבת החום שאינו טבעי הבא אל הא
הארץ מהויר יצא ממונה חלק האש אשר
בה והוא הקיטור הנכש אשר בה הער
העולה מן הארץ ; כי כן לעולם כל חום
שאינו טבעי מוציא הטבעי מן הדבר
ההוא ; באשר חום האש כששולט
על העצים יוציא מהן העשן הנראה א
אשר הוא חום הטבעי אשר בהן כל כע
בעצים ; והעשן ההוא היה ראוי להי
להיותו יוכש בטבעו ; וכן החום המ
המוצא אל המים יוציא החום הטבעי
אשר בהן והוא האד העולה מן המים
אלא שהוא לה יותר מקיטור העצים
להיות האד ההוא מעורב מאש וממ
זמרים וזה מוכרח ונגלה מן המים
היוצאים מן האד ההוא בהגיעו אל כ
כסוי הקדונה וכוונן זה יעשה אור הש
השמש G

dor, uaporem è terra extrahit, qui siccus est, & uaporem è mari, qui est humidus. Propterea quia uapor ille humidus est in media aëris regione, quæ supra terram est, & occurrit illi frigus mediæ aëris, detrahitur à uapore illo pars aquarum, quæ in eo fuit, & in terram redit. Pars autem ea, quæ relinquitur in uapore ex igne & aëre, in sublimè fertur, unaquæq; ad locum suum naturalem. Etenim quum diu ignis ad huc permixtus est aquis, non potest se attollere, ac sursum ferri ob grauitatem suam.

Et regio quæ nubes attingit, è quibus oritur pluuia, porrigitur usque ad initium mediæ partis ipsius aëris. Ceterum uapores, quæ leuiatatem suam & subtilitatem, ad superiorem aëris partem efferuntur, quia est calida & sicca: neque sensu percipiuntur propter incredibilem subtilitatem suam: cumq; ad superiorem aëris partem perueniunt, inflammantur nonnunquam: eò quod ad motus superioris loci cum appropinquant. Ac ea est natura motionis, ut inflamment fumosum uaporem.

G II Hinc

השמים יוציא קוטור מן הארץ והוא נבש ואד ועלה מן המים והוא לח עב' בהיות האד ההוא הלח על גבול האוויר האמצעי ההנה על הארץ ויפגשהו ק קוירות האוויר האמצעי וסר מן האד ה ההוא חלק המים אשר בו וישוכו אד ארצה והחלק הנשאר באד מן האש וה האוויר ועלה כל אחד למקומו הטבעי בו בעוד שהאש מרכב מן המים לא י יוכל להגביה למעלה לכבודו: וגבול הגשת העבים אשר המוטו מהם הוא עד החלת חלק האמצעי מן האוויר: אד הקוטור אשר הוא בהפלטת חום ויובש עולה לקלותו ולדקותו לחלק העליון מהאוויר שהוא חם ויובש ואינם מושגים בחוש לרוב דקותם ובהגיעם אל האוויר העליון הם מתלהבים שם לפעמים לקרבתם למקום התנועה הע העליונה וטבע התנועה להלהיב האד העשוי עכנראה מהם לפעמים בעמוד אש

Hinc est quod ex ijs nonnunquam existit & apparet, tanquã columna ignis, seu ardens ellychnium, quemadmodum declaratur hoc totum in libro de signis coelestibus. Verum ad institutum reuertemur, dicemusq; quod æris regio, quæ proximè ad terram accedit, calida est sua natura, non nisi radiorum solarium reflexione fieri: estq; exigua aeris pars. Constat igitur aerem qui hunc sequitur, nempe medium, frigidiorẽ esse, cum superiore, & cum inferiore collatum: atque ille & purior & subtilior est, quàm inferior, quandoquidem caret uaporibus, qui sunt in inferiore aere, qui ascendit illuc, unã cum reflexione radiorum solis, appellaturq; à sapientibus, marmor purum & marmor frigus designat, puritas autem claritatem notat. ibiq; locus est, in quo nascuntur aquæ. Nonquod ibi sit aqua, si non sursum ferretur in illum ex inferiori loco, quemadmodum scriptura ait: Et uapor ascendit ex terra, & irrigabat totam faciem terræ. Quapropter admonuerunt (scilicet sapientes discipulos suos) ne dicerent aquam, aquam, hoc est ne in animum inducerent, supra aera aquas esse tales, quales sunt in mari, nisi orirentur ibidem.

G 15 Et sic

אש או כפתולה דולקת כמו שהתבאר
 כל זה בספר אותות השמים: ושוב
 לדברינו ונאמר כי גבול הארץ ההוא
 על הארץ אשר הוא חם בטבעו אינו כי
 אם ההתחככות ניצוץ השמש והוא חלק
 קטון מהארץ ונמצא שהארץ אשה ל
 למעלה מזה והוא האמצעי יותר קר ב
 בערך שלמעלה ובערך של מטה ממו
 ממונו והוא זך ודק מהתחתון להיותו
 נקי מהאדים שבארץ התחתון העולים
 שם עם חזרת ניצוץ השמש ונקרא זה
 כפי החכמים שיש טהור ושיש מורה
 על הקרירות וטהור מורה על הזכות ו
 והוא מקום התולדות המים לא שיה
 שיהיה שם מים אם לא יעלו בו מלמ
 טה כמו שאמר הפתוח ואז יעלה מן
 הארץ והשקה את כל פני האדמה על
 בן הזהירו שלא יאמרו מים מים כל
 בלומר שלא יעלה מדעתם שיש למע
 לה מהארץ מים כמו אלו שבנפשים
 G 12 אם

Et sic Scriptura dixit : Et distinxit Deus inter ad
quam & aquam, hoc est, distinxit ac separauit for
mam. quomodo illud dictum est, & distinxit inter
lucem & tenebras.

CAPVT VIII.

Quicquid est corporatum, ex materia for
maq; compositum est, etiam ea que sim
plicia sunt: cuius generis sphaera & qua
tuor elementa. Sed uocantur simplicia, quando
cum ijs conferuntur, que magis concreta sunt ac
composita, ueluti id quod quiescit, & uirescens,
& uiuens, & id quod loquendi facultate pre
ditum est. Materia autem generatim id so
nat, quod priuatum est forma, eamq; accipiendi
uim habet. forma uero significat rem, que mate
rie uim naturamq; in lucem profert, queq; facit
eam esse id quod est, per eamq; perfecta substan
tia efficitur, & ab alijs omnibus naturis substan
tijsq; distincta. Verum Sphaerarum & quatuor
elementorum materia, à Grecis ὕλη nominatur,
& in nostra lingua חומר ראשון: atq; illa, dū
eius uis accurata inuestigatione exquiritur, ex
pers est omnis formæ. Compositoru uero materia
uocatur absolutè materia: atque illa cum eius na
tura expenditur omni forma destituta nō est. Etc.

אם לא ויתגלו שם וכן אמר ויבדל אל
אלהים בין מים למים פי הקדול צורה
כמו ויבדל בין האור ובין החושך :

פרק שמיני

כל נמצא גשמי מורכב מהחומר הצורה
ואת הפשוטים ול הגלגלים והארבע
יסודותאמנם נקראו פשוטים בערך אל
המורכבים וזה מהם בדומם וצומח ו
וחי מדבר וענין החומר בכלל שהוא נ
יעדר מן הצורה שמוכן הוא לקבלה :
וענין הצורה הוא הדבר המוציא לאור
היות החומר אשר בו הנה מה שהנה ו
וכו והעצם ול שב עצם שלם ויבדל בו
מעצם אחר : אמנם החומר הגלגלים וח
וחומר הארבע יסודות ונקרא כלשון ירני
הדול וכלשון ירני החומר ראשון שהוא נ
בכחינה ועד מכל צורה החומר המור
כבים נקרא החומר סתם והוא בכחינה ו
אנו יעדר מכל צורה שהנה יש לכל א
אחד ואחר מהארבע יסודות אשר הרפנה
כלם 14 G

nim fuit unicuique ex quatuor elementis, è quibus constant, peculiaris forma, qua alterum ab altero distinctum fuit. Appellatur autem materia ideo quod priuata est forma, quam nunc recepit. Perinde ac si dicas materiam eorum quæ quiescunt, esse quatuor elementa, & formam esse illam uim quæ coniunxit & commiscuit ea, per eamque factum est quiescens id, quod est, & à singulis simplicibus elementis secernitur separaturque. Sic etiam id quod quiescit, hoc est mistura quatuor elementorum, arboris materies est, eiusque forma est anima uegetans, per quam facta est arbor id quod est, & à ui naturaque eius quod quiescit, secernitur, atque eadem illa ueram ipsius arboris substantiam perfecit. Ita quoque de animantibus dici potest: formam illorum esse animam uiuentem, quæ est propria illorum forma, & per eam factum est uiuens id quod est, per eamque substantia eius distinguitur à natura arboris. Et materia animantium est mistura quatuor elementorum, itemque anima uegetans, quæ ijs conuenit, est materia animæ uiuentis: Quoniam anima uegetans etiam inest in animantibus, nisi quod suscipit facultatem uitæ partem,

H I cipem,

כלם מהם צורה מיוחדת אשר בה נב
 נבדל האחד מהאחרו אך נקרא חומר מ
 מפני היותו נעדר מן הצורה שהגיע א
 אליו עתה: כאלו האמר שהומר הדו
 הדומים הוא ד' יסודות וצורה הוא הכח
 אשר הכנס וצורבם וכו' ונהיה הדומים
 ביה שהוא וכו' נבדל מכל אחד ואחד מן
 היסודות הפשוטים: וכן הדומים ר'ל
 עירוב ד' יסודות הוא חומר לאילן וצו
 רצונתו הוא הנפש הצומחת אשר בו ה
 הנה האילן מה שהיה ובה נבדל מעצם
 הדומים והיא משלמת ארפת האילן
 וצומרו: וכן האמר בפעלי היום שצו
 שיצורתם הוא הנפש החיונית אשר היא
 צורתם הצומחת ובה היה החי ביה שה
 שהיה ובה נבדל עצם שלהם מעצם הא
 האילן: וחומר ב'ח' הוא ערוב הד' יס
 יסודות וגם נפש הצומחת אשר בהו ה
 הוא החומר לנפש החיונית שהנפש ה
 הצומחת ר'ל בפעלי היום אלא ששכלה
 בה

cipem, quæ propria illius forma est, per quam factum est uiuens id, quod est, quoad eius substantia naturaq; ab essentia arboris separari possit. Idem quoq; dici potest de Specie hominis, cuius forma est animus rationis particeps, quo discernitur à reliquis animantibus. Ac materia hominis est mistura quatuor elementorum: atque etiam anima uiuens, quæ in se uegetantem anime uim includit, animi rationis compotis materia est, quando quidem anima uiuens etiã homini conuenit, sed ueram hominis essentiam naturamq; & definitionem non perficit, nisi forma, anima rationis & intelligentiæ particeps, adiungatur. Nam si de natura hominis enunciaueris uiuens, non absolueris eius finitionem. Viuens enim est genus, id est, uox communis, quæ in se comprehendit omnia animantia. Si autem diceres, uiuens quod loqui potest: tum omnino eius definitionem proficeres, hoc uerbo loqui posse, quod hominem à ceteris disjungit animantibus proprio & naturali discrimine. Idcirco dictũ est à sapiētibus, omnẽ de finitionẽ genere declarari & differẽtia. Ostensum est nũc, id q. quiescit, materiã esse uirescẽtis, & uirescẽs esse materiã uiuẽtis, uiuẽs autẽ esse materiã eius, quod loqui potest. Vnumquodq; uerò horum

כח החיני אשר הוא צורתו העצמית ו
 וכו הנה החי מיה שתהיה עד שנבדל עצם
 שלו מעצם האילן: וכן האמר במין ה
 האדם שצורתו היא צורת גפוש המושק
 לת אשר בה נבדל מיתר כח והומר ה
 האדם הוא עירוב הד' יסודות: וכן גפוש
 החיניות הכוללת עמה גפוש הצומחת
 היא חומר לגפוש המושקלת שגפוש הח
 החיניות גב באדם אלא שאינה מושק
 מית צמותת האדם וגדרו עד ששקבלה צ
 צורת הגפוש המושקלת שאם האמר ב
 במהיות האדם חי לא השלמת גדרו לפי
 שהחי הוא סוג ר'ל כלל צבות הכולל כל
 כח: ואם האמר חי מדבר השלמת לכל
 גדרו במלת מדבר שהוא הכדילו מיתר
 כח הכדל עצמיו: עכ אמרו החכמים ש
 שכל גדר הוא מחסור מסוג והכדל:
 הנה התבאר שהדומים הוא חומר לצו
 מים: והצומחת הוא חומר לחי: והחי
 הוא חומר למדבר: וכל אחד מהם הוא
 קודם * H

naturâ prius est eo quod sibi adiungitur. Et
 hic unus est ex quinque modis prioris, qui sa-
 pientibus noti sunt. Nempe prius tempore,
 natura, dignitate, ordine & causa. Quorum
 generum prioris, hæc explicatio est. Cum dici-
 tur prius tempore, intelligitur res, cuius tempus
 naturæ & essentia, antecedit tempus alterius rei:
 ueluti si dicas Ruben prior est tempore Simone
 fratre suo, idq; satis est perspicuum. Natura prius
 est illud, cuius naturam id quod sibi appositum de-
 siderat, ipsum uerò uicissim alterius naturam
 non requirit, ut sit. Quanquam autem non sit
 illo prius tempore, tamen eo prius esse dicitur.
 Quemadmodum si diceret arborem animanti-
 bus priorem esse natura: quoniam animantium
 natura opus habet essentia arboris, natura au-
 tem arboris essentiam animantis uicissim mini-
 mè requirit. Etiam si enim uiuentis natura
 baudquaquam fuisset, arbor tamen esse potuisset.
 Eodem modo ais animantia natura hominis Spe-
 ciem antecedere. Et, ut summatim dicam, ma-
 teria omnis natura formam antecedit, præ-
 ter materiam primam, nempe ὕλην quæ natura
 suam formam nequaquam antecedit, propterea
 quod essentia unius absque altero esse non potest.

H 5 Sic

קודם לחברו בטבע; והוא אחד מן חמשה
 הסדמות הנודעות אצל החכמים: והם
 קודם בזמן, קודם בטבע, קודם במעלה;
 וקודם במערכה; וקודם בעלה; וביאור
 אלו הסדמות באשר אמר קודם בזמן
 הוא הדבר שקדם זמן מציאתו לזמן ד
 דבר אחר באלו האמור שראובן קודם ב
 בזמן לשמעון אחיו וזה מכוון; קודם
 בטבע הוא הדבר שטבעו צריך אל חב
 תבירו ואין טבע תבירו צריך לו ואעפ"י
 של א יקדים לו בזמן נקרא קודם לו כא
 באשר האמר שהאילן קודם לבעלי חו
 חיים בטבע שטבע האילן יצטרך למי
 ציאות בעלי חיים וטבע כח ארנו יצטרך
 למציאות האילן שצאח אם לא מציאות
 החיוני היה האילן יכול להמצא; ועל
 דרך זה האמר שבעלי חיים קודמים ב
 בטבע למין האדם; ובכלל כל חומר
 קודם לצורה בטבע הו"ז מן החומר הר
 הראשון והוא ההולכי שאין קודם בט
 בטבע 4 H

Sic quoque unum duobus naturá prius est. Nam duo si sint, necesse est esse unum, unum autē si sit, non necesse est duo esse. Prius dignitate est, quicquid præstantius & honoratius est, quam alterum. Ut si diceres, Iosephū dignitate fratre suo Ruben priorem esse, propterea quod eo sapientior esset: etiamsi Ruben illo prior sit tempore. Eodem modo forma dignitate superat materiam. Ordine prius appellatur id, quod ordinatum est ad certum locum, antequam alterum. Verbi causa, si dicas Simonem, qui secundum à rege locum obtinuit, priorem esse patre suo Iacob, qui tertium habuit locum, quamvis pater eius Iacob, illum & tempore & dignitate præcellat. Prius causa habetur, quodcumque causa est, cur sit alterum. Et fieri non potest, ut quis inueniat causam absque re effecta, neque uicissim rem effectam absque causa. Verbi gratia, si dicas, solem priorem esse lumine, eò quod sit causa luminis. Nec fieri potest, ut sol sit absque lumine, quemadmodum lumen illud esse non potest absque sole. Sunt quæ simul in eodem tempore, nisi quod sol illo

בטבע לצורתו שאין מציאות לאחד מב
מבלי חברו וכן האחד הוא קודם בטבע
לשנים שלא יתכן מציאות השנים אם
לא ימצא האחד והאחד יוכל להמצא
זולת השנים וקודם במעלה הוא כל דבר
שמעלתו נבדלה במעלה חברו כאלו
האמר שיוסת הוא קודם במעלה לרא
לראובן אחיו לפי שהוא הבס ממנו רא
ואע"פ שראובן יקדים לו בזמן וכן ה
הצורה קודמת להומר במעלה: קודם
במערבה הוא הדבר שהוא מסדר למי
קום מכתן לפני חברו כאלו האמר ש
שמעון הישב שני למלך קודם ליעקב
אביו הישב שלישי לו וראע"פ שיעקב
אביו קודם לו בזמן ובמעלה קודם בעי
לה הוא כל דבר שהוא עלת חברו ורא
אפשר להמצא העלה מבלי העלול ו
ולא העלול מבלי העלה כמו שהאמר
השמי קוד לאור לפי שהו עלת האור ורא
אם לשמי מבלי האור כמו שאי אפשר לאור
ההו בלי השמי והמצא יחד בזמן אלא

prior sit causa. Verum ut ad id, quod propositum nobis fuit reuertamur, dicimus materiae nomen & formae etiam rei artificiali conuenire, quae haudquaquam est natura. Veluti si dicas mensam materiam, candelabri, spondae & ianuae eandem esse, eorumque formam esse illud artificium. Illud enim reuera eorum forma est, propriaque affectio: idemque illud inter ea discrimen fecit, ut aliud mensa, aliud sponda, aliud ianua fieret. Et iam olim dictum est à Rabi Moreb Zedec pie memoriae, uocabulum רצון id est, formae, conuenire & aptum esse formae quae sensum cadit, siue ea sit artificiosa, siue non sit artificiosa, quemadmodum hominis forma.

Nam manifestum est omnes formas quae sensu percipiuntur, esse res aduentitias, non autem substantiales: cuiusmodi extra animum sunt, in animo & intelligentia non ite. At propria forma, quae nimirum naturam speciei illius & substantiam constituit, mente solum & intelligentia comprehendi potest, non autem sensibus: propterea quod subiecta sit rationi & intelligentiae, cui in hebraeorum lingua צלם nomen congruit. Propriaque hominis forma quia est animus rationis compos,

G 9 uocatur

שהשמוש הוא קודם לו בעלה ורצון לדברינו שהיינו בו ונאמר כי לשון חומר רצונה גב נופל בענין מלאכותי שאינו טבעי כאלו האמר שחומר השלשון והמונחה והמטה והדלת אחד רצונתם המלאכותית אשר היא תארם והבונתם היא הבדילה ביניהם והנה זה שלשון זה מטה זה דלת ונכבד אמר הרב מורה צדק אל שלשון תוצר נופל על הצורה המשגת בחושים בין שתהיה מלאכותית בין שלא תהיה מלאכותית כותית בתוצר בני אדם שידוע שכל הצורות המוגשות הן דבר מסורי לא דבר עצמי והם נמצאות הוצר לשכל ולא כשכל אר הצורה העצמית רל ה המעמדה עצם המין ההוא משגת כ בשכל לא בחושים מפני שהיא המש המשגלת ונופל בה בלשון העברי צלם רצורת אדם העצמית בעבור שהיא נפש המשגלת העולה למעלה נקראת H 8

uocatur imago Dei, quemadmodum scriptum est
ab illo clarissimo Rabi, pia memoria.

CAPVT

IX.

PLanum fecimus nunc omne id, quod est corporeum, constare ex materia & forma, quae sunt principia corporis. Declarauimus item, materiam in accurata sui disquisitione, neququam ali ligatam esse formae, quam post paulò adepta est. Itaq; tria sunt principia rerum, quae interire possunt, nempe Materia, forma, & priuatio, quae est distractio & auulsio materiae à forma sua. Nisi enim, ut huius rei exemplum apponam, materies pulueris priuata esset forma muris, quam postea nacta est, nus ille nunquam ortus esset, sed fuisset ex aeternitate. Ergo priuatio illa, causa est essentiae. Nec tamen omnis priuatio initium est. Nam minimè ais, priuationem formae gladij à panno, principium esse naturae & essentiae ipsius gladij. Quoniam materia illa, non habet uim admittendi formam gladij: sed dicis, formae gladij à ferro absentiam, unam esse ex causis naturae ipsius. Ita quoque non dicis formae pulli auium, priuationem à puluere

H II causam

נִסְרָאתָ אֵלֶם אֱלֹהִים בְּאִשׁר כָּתַב הַרְבֵּה הַ
הַמְאֹר הַגָּדוֹל זֶל :

פּוֹק הַשִּׁיעִי

כָּבֵר בְּאִרְגוֹ כִּי כֵל נִמְצָא אֲשֶׁמִּי מִרְבֵּב
מִחֻמְרֵי רִעוּבָה וְהֵם הַתְּחִלָּה הַגָּשָׁם וְכִ
זִכְרָנוּ עֵינֵי חֻמְרֵי שֶׁהוּא בְּכַחֲנֵתוֹ זַע
נִדְבֵר מִן הַרְבֵּה שֶׁקִּבְּלָה עִתָּה עַל מֵן הַ
הַתְּחִלָּה הַהַיּוּת הַנִּפְסָדוֹת שֶׁלֹּשׁ : וְהֵם
הַחֻמְרֵי וְהַרְבֵּה וְהַהֶעֱדֵר : וְכִמְצָאוֹ :
הַעֲדֵר הַחֻמְרֵי מִן הַרְבֵּה הוּא אֵת שֶׁאֵם לֹא
הִתְיָה חֻמְרֵי הַעֲפָר עַד מִ' נֶעֱדֵר מִרְעוּבָה
הַעֲפָר שֶׁקִּבְּלָ אֶחָב לֹא הִתְיָה הַעֲפָר
הַזֶּה מִחֻדָּשׁ אֵד הִתְיָה קְדִמּוֹן אֶב הַהֶעֱדֵר
הַהוּא סִפֵּת הַרְבֵּה וְאִין כֵּל הַעֲדֵר הַתְּחִלָּה
שֶׁלֹּא הָאֵמֵר הַעֲדֵר צִוְרָת הַסְּטִיָּת מִן הַ
הַקֶּדֶר הוּא הַתְּחִלָּה לְהִיוֹת הַסְּטִיָּת שֶׁאִין
הַחֻמְרֵי הַהוּא סִפֵּת זִיאוֹת לְקִבְּל צִוְרָת
הַסְּטִיָּת אֵד הָאֵמֵר הַעֲדֵר צִוְרָת הַסְּטִיָּת מִן
הַכְּרִיָּל הוּא אֵת מִסְבּוֹת הַרְבֵּה וְכֵן לֹא
הָאֵמֵר הַעֲדֵר צִוְרָת הָאֵפְרוֹם מִן הַעֲפָר
הוּא 10 H

causam esse ut sit pullus: sed priuationem
formæ pulli ab ovo, essentiæ eius naturæq;
causam esse. Neque priuatio est princi-
pium & causa per se. siquidem essentia il-
la tum demum fit, cum aufertur & recedit
priuatio. Verum materia & forma sunt
uera initia naturæ & substantiæ corporum,
etiam quæ inter ea sunt, simplicium, ut
quatuor elementorum, & quinti corpo-
ris. Unde fit, ut omne corpus constet ex
materia & forma. Illud quoque scire ope-
ræpretium est tria esse genera componendo-
rum corporum. Primum quodq; omnium
est simplicissimum, est compositio materiæ
& formæ tantum, quæ modò in quatuor
elementis insunt, & corpore quinto: cuius
materia omnino simplex est: ibiq; nihil est,
quàm compositio materiæ & formæ. Al-
terum est, compositio quatuor formarum,
quæ conflatae sunt ex quatuor elementis, qua-
rum materia non est simplex, uerum ex
quatuor elementis concreta. Quamobrem
elementa & sphaera tametsi compositæ sint,
tamen cum his comparatæ simplices habentur.
Similiter quatuor illæ species, si qui-

הוא סבה להיות אפרוח אד הערר צורת
האפרוח מן הבצה הוא סבת היותו ואין
ההערר התחלה מוחלטת בי בהסרתו ת
ההיה התייה ר'ל בהסרת ההערר אמנם
החומר והצורה הם התחלות אמיתיות
לעצם הגשמיים ואת לפשוטים שבהם
כמו הארבע יסודות והגשם החמישי
ע"ב כל גשם מורכב מחומר וצורה ;
וראוי לך לדעת שהרכבת הגשמיים ש
שלש מינים והראשונה והיא הפשוטה
שככלם היא הרכבת חומר וצורה לכך
הנמצאות בארבע יסודות והגשם הח-
סא שלו מישי שהחומר שלהם הוא פשוט ל
לצמרי ואין שם אלא הרכבת חומר וצ
וצורה ; והשנית היא הרכבת הארבע
מינים המורכבים מהיסודות והחומר
שלהם אינו פשוט ; אמנם הוא מורכב
מהד יסודות ע"ב היסודות והגלגלים
ואם הם מורכבים הם פשוטים בערך ל
לאלי ; וכן הד מינים עצמן כל אחד
מהן 12 H

dem inter se singula cum singulis comparentur, alia ex ijs magis quam alia concreta est. Nam id quod quiescit, simplicius est uirescente, & uirescens uiuente, uiuens denique eo, quod loqui potest. Compositio autem, quæ reperitur in ijs quatuor generibus, à philosophis dicitur compositio temperamentorum: quoniam ita ex quatuor elementis mista sunt ac temperata, ut unum quodq; horum propriam suam formam amiserit. Haud secus atq; puls, quæ confecta est ex aqua & farina: & sicuti hominis caro, quæ est ex quatuor elementis concreta. Hæc compositorum species non percipitur sensu, & multo minus ea species, quæ præcedit. Tertia species est compositio adiunctorum. estq; hæc coniunctio duarum rerum, quarum unaquæq; uim suam formamq; retinet, nisi quod altera alteri coniuncta adhaerescat. Veluti homo qui compositus est ex carne, neruis & ossibus, in quorum unoquoq; temperata inest mistura. At compositio adiunctorum in toto homine spectatur.

Quæ compositio omnium euidentissima est, & sub sensum cadit. Quapropter quæcunque composita sunt, compositione ea, quam temperatam diximus, quæque constant mis-

מהן מורכב יותר מחבריו: כי הדומם פשוט מהיצומים והיצומים מהחרי והחרי מן המדבר: וזאת ההרכבה הנמצאת בד מינים אלו נקראת בפי החכמים הררכבת המזוגות ול שנמצאו הם מוד יסודות עד שהפסיד כל אחד מהם צור צורתו כמו העיסה הנעשית ממים וק וסמיה ונמו בשור האדם המורכב מדיס יסודות וזה המין מן ההרכבה אינו מ משג בחוש ובש המין שלפניו: ה השלישי הוא הרכבות שבנות והיא ה הרכבות שני דברים שיעמוד כל א אחד מהם בעצרתו אלא שהם שבנים זה לזה: כמו האדם המורכב מבשר מבשר ואדון ועצמות וכל אחד מה מאלו נמצאת בהן הרכבת המזוגות: אך הרכבת השבנות היא נמצאת בכל בכללו ול בכלל האדם וזאת ההרכבה היא הגלוה שבכלן והיא משגת בח בחוש עב המורכבים הרכבה מזוגות וה המורכב 14 H

stura materie & forme, simplicia sunt, collatione eorum, in quibus est compositio adiunctorū. Atq; hæc quidē tria cōpositionis genera sunt rerum corporatarum, atq; etiā intelligētiarum separatarum. Quæ tamen si puræ sint omnisq; materie expertes, animaduēterūt tamē in ijs philosophi cōpositionē quandā ratiōe rerū, quæ ab ipsis cōprehenduntur. Quādoquidem illarum unaquæq; semetipsam intelligit, aliāq; percipit præter se. Cum autē dico præter se percipit, nō est accipiēda rerum, quæ sub ea sunt, perceptio, & quarū illa est causa. Etenim hæc cōpositio non est in ipsius natura & cōstitutio ne. Nā quando se ipsam cognoscit, simul omnia illa nouit. Quēadmodū, exēpli gratia, pannus ruber, cuius totam quidditatē homo nouit. Nec illud quidem dubiū est, quin cū panni quidditatē naturāq; cognouit, certam quoq; habeat cognitionem naturæ, & lane, & operis filati, & texture, & coloris. At uerò qui nouit quidditatem lane, fieri potest, ut operis filati uim naturamq; nesciat. item si filati operis naturam sciat, fieri tamen potest, ut texture quidditatē ignoret, & sic de reliquis. Nec dissimilis est essentiarum ac naturarum ratio. Etenim qui animaduērsam hominis quidditatem & propriam eius formam cognouit, is prius cognouit ea

והמורכבים הרבבת הזמר וצורה הם פ
פשוטים בערך המורכבים הרבבת שכי
שכינות | הנה אלו שלשה ההרבבות ה
הרבבת האשמים וגם בשכלים הנפר
סא דים ואם הם נסויים מחומר מיצאו כם
צורה
החכמים הרבבה מצד משכליהם שכל
אחד מהם משיג עצמו ומשיג זולתו |
ולא האמר כאמרו משיג זולתו השגת
בכדים אשר החפיו ואשר הוא סבתם כי
אין זה הרבבו כחלו כי כודיעת עצמו ידע
את כלם ודמיון כמו הבגד האדום שידע
האדם כל מהותו ואין ספק שבידיעת מי
מהות הבגד עלתה כדוד ידיעת מהות
הצמר ומהות המטוה ומהות האריגה
ומהות הצבע | אמנם מי שידע מהות
הצמר אפשר לו שלא ידע מהות המ
המטוה ואם ידע מהות המטוה אפשר
שלא ידע מהות האריגה וכו' כל ענינו |
וכן הענין במוציאות מי שידע והשכיל
מהות האדם וצורתו העצמית כבר ידע
כל הנמ 16 H

omnia, quæ sunt sub sphaera lune. Est enim ultimum ex compositis. Et cum hominis quidditate & naturam perspicit, prius cognitam habuit uim naturam quæ uiuentis, naturam uirescentis, & naturam eorum, quæ quiescunt, naturam denique cuiusque elementi. Nam hæc formæ in hominis quidditate omnes continentur. Sic intelligentia agens, in qua reperiuntur omnes hæc formæ naturales, quæ sunt sub orbe lunari, cum se ipsam assequitur, simul has omnes percipit. Hæc autem compositio non sita est in ipsius constitutione & natura, sed propterea ei hæc compositio conuenit, quod comprehendit auctorem suum, qui illam & dignitate & causa antecedit. Re tamen uera auctorem suum & in proprietate propriaque natura non assequitur. Nam si illud fieret, ea ipsa una cum auctore suo unum idemque esset. Quemadmodum constat intelligentiam in agente, & id, quod intelligentia percipitur, unum idemque esse. Verum assequitur de illo, quod is sit eius causa. Quæ cognitio deiuncta separataque est ab ea cognitione, qua semetipsam intelligit. Quapropter illam ex duabus rebus consistere necesse est. Sic quoque omnes intelligentiæ separate, ex quibus unaqueque se ipsam percipit.

כל הנמצאים מתחת גלגל הירח כי הוא המורכב האחרון וכבר עלתה בידו בידו עתה מהות האדם! מהות החי! ומהות הצומח! ומהות הדומם! ומהות כל אחד מהארבע יסודות כי כל הצורות ההם הם נכללות במהות האדם! כן השכל ה הפועל אשר נמצא בו כל הצורות הט הטבעיות אשר מתחת גלגל הירח בה שיגו עצמו ישיג את כלם ואין זה הרף בה בחסו אמנם הרבבתו מפני שמישיג מבידאו ר'ל השכל אשר למעלה מבידאו במעלה ובמעלה ואין משיג מבידאו על אמרתו ועצמו שאלו בן הנה הוא והוא דבר אחד כמו שגודע השכל בפועל ו והמשכל דבר אחד! אך משיג מבידאו מבידאו שהוא סבתו והיא ידיעה אחת הלוקה מהידיעה אשר משכיל בהיות עצמו על כן הוא בעל שתי עיניו עיניו בהכרח וכן כל השכלים הנם הנפרדים כל אחד מהם משיג את ע עצמו

et auctorem suum intelligit usq; ad intelligentiam principem, quae separata est à Deo. Ea itidem coniuncta est et composita, eò quod se ipsam intelligit, habetq; aliam quandam perceptionem de origine et principio suo. Ille autem Deus benedictus, propterea quod intelligibile nullum eo antiquius sit, compositus non est: Nam cum semetipsum cognoscit, omnes unà alias assequitur: Si quidem omnes participant de illius natura et essentia.

CAPVT X.

OMnes res quae in natura posita sunt, necesse est ut sint aut substantia, uel accidens. Substantia autem est, quicquid alicuius rei uim naturamq; constituit et perficit, et postquam ab eadem re decesserit, interit Substantia illa, oriturq; alia quaequam natura: Vt si dicas, uiuens quod loqui potest, esse substantiam hominis, quae uera ipsius et propria forma est, uis naturaq;, qua perficitur, et fit illud ipsum, quod est. Sic materia dici potest substantia: quia ad absoluentiam rei naturam necessaria est. Porro uero substantia tribus omnino rebus conuenit, *Materia,*

I 5   *forma,*

את עצמו ומשיג ממוצאו עד השכל הראשון הנמצא מהבורא ית וגם הוא מרכב שיש בו את עצמו ויש לו קצת השגה אחרת בהתחלתו והוא הבבורא יתברך מפני שאין משכל למלעלה מפניו אינו מרכב שבידיעת עצמו ידע את כלם שכלם וסבבם בהנהיגו :

פרק העשירי

כל הנמצאים לא ימלטו מהיותם או עצם או מקרה : וגדר העצם הוא כל דבר שמעמיד ומשלים אמותת הענין הענין שהוא ובהסרתו יעדר העצם ההוא ויהיה עצם אחר כאלו האמר חתי המדבר הוא עצם האדם שהוא צורתו העצמית ומהותו אשר בה נשלם ותהיה מה שתהיה וכן החומר ראוי להשקרא עצם כי הוא צריך להשלים אמותת הענין והעצם נופל על שלשת ענינים על החומר ועל הצורה ועל המרכב

4 I

forma, & ei quod ex his constat. Atque illud ipsum uera perfecta; substantia est: reliqua enim ipsius nature partes sunt. Vera autem perfecta; substantia est qualibet res, cui inest facultas, ut sit per se absque alterius ope, & cuius essentia non opus habet alia re, cui innitatur. Est; hæc concretæ perfectæ; substantiæ definitio, quæ ex materia formæ; constat: non autem definitio materiæ tantum, uel explicatio solius formæ. Etenim perspicuum est, neutiquam in ipsius materiæ facultate atque ui illud esse, ut per se modo consistat. Itidem formæ naturales materijs innituntur. Idcirco opus habuit definitione priore.

Accidentis autem definitio duabus substantiæ finitionibus contraria est, quia non est res, quæ posita substantiam esse necesse sit, nec interit essentia propter illius decessum. Similiter etiam nõ est in co uis, ut esse queat, nisi insit ac innitatur substantiæ. Hinc est, quod philosophi dixerunt essentiam substantiæ, antecedere essentiam Accidentis natura & ordine. Ac sciendum est, substantiæ appellatione rem corporatam contineri, ut diximus: continent item rem nõ corporeã, quales sunt intelligentiæ separate: & huic substantiæ collata

המורכב משניהם והוא העצם האמיתי הכללי כי האחרים הם חלקי העצם וצדד העצם הכללי הוא כל דבר שיכול לעמוד בעצמו ואין צורך למציאתו ש שיבשא על ענין אחר וזהו צדד העצם השלם הנגמר בחומר ובצורה ולא צדד החומר לבדו ולא צדד הצורה לבדה ש שידוע שאין כח להוומר לעמוד לבדו לעצמו וגם הצורות הטבעיות הם נש ושוואות בחומרים שלהם על כן הצורך לצדד הראשון וצדד המסרה הוא בהפך שני צדדי העצם שהוא אינו דבר שיתיה צורך להעמיד בו העצם ולא יבטל הע העצם בהסרתו וכן אין בו כח לעמוד אם לא יבשא על העצם: על כן אמרו החכמים כי מציאות העצם קודם בטבע ובמעלה למציאות המסרה: ודע שלשון עצם ו צופל על דבר גשמי כמו שאמרנו ונזכר אב על דבר שאינו גשמי כמו השכלים הנפרדים ולזה העצם הוא הסוג העל העליון 6 I

supremum genus est. Genus autē est uox communis, quæ duas nimirum species in se comprehendit. Species autem significat uocem minus communem quam illud, & ut sui ipsius communionem res singulas amplectatur oportet, ut ratio hominis, quæ in se continet Ruben Symonem, & Leui. Et hæc est species ultima, cui non subijcitur species, sed indiuidua tantum. Sunt autem ex communibus illis quædam intermedia, quæ eadem & genera sunt inferioribus collata, & species, comparatione ea, qua ad superiora affecta sunt. Verum substantia genus est tantummodo, non etiam species, quia nihil ea prius & antiquius est, in quo illa sit comprehensa. Substantia diuiditur in substantiam corpoream, & substantiam corporis expertem, quemadmodum diximus, & corporea diuiditur in corpus simplex, Sphæras nimirum & quatuor elementa, & in corpus concretum, nempe quod est constatum ex quatuor elementis. Corpus cōcretū distribuitur in id, quod nō augetur, cuiusmodi est id, quod silet & quiescit, & in ea quæ augetur, omniaq; alia, quæ sunt præter illa. Augescēs diducitur in id, quod uitæ experte, ut arbores & herbæ, & in uiuens seu uitale, in quo omnia animantia cōprehenduntur. Vitale seu ui-

העליון וענין הסוג הוא כלל גבוה המי
המקבץ החמור שני מינים לפחות : ו
וענין המיון הוא כלל שכל מינו רצוף
להיות מקבץ החמור אישים רל פרטים
כמו כלל האדם שהוא כולל ראובן ש
שמעון לוי והוא המיון האחרון שאין
החמור מינים אלא פרטים ו רש כללים
אחרים אמצעיים שהם סוג בערך מה
שלמטה מהם והם מיון בערך מה של
שלמעלה מהם ואמנם העצם הוא סוג
ראובן מיון שאין כלל גבוה וזלתו שיה
שיתהוה הוא בכלל החמור והעצם יחלק ל
לעצם גשמי ולעצם שאינו גשמי כא
באשר אמרנו והגשמי יחלק לגשם פ
פשוט והם הצלגלים וארבעה יסודות
ולגשם מורכב והם המורכבים מארבעה
יסודות ו והגשם המורכב יחלק לשאינו
צומח והוא הדומים ולצמחים ולכל ה
האחרים וזלתו ו הצומח יחלק לשאינו
חי והם האילנות והירקות ו זלתו שהם
ככלל 8 1

uens diuiditur in id, quod loquendi facultate caret, qualia sunt reliqua animantia: & in id quod loqui potest, quod est homo. Homo autem non secatur in species, quapropter ille infima species est. Corpus enim id, quod compositum & concretum, species est corporis simplicis, idemq; genus est augescens. Et augescens species est corporis concreti, quod est genus uiuentis. Et uiuens est genus augescens, & est species eius quod loquendi facultate praeditum.

Id uero quod loqui potest, una species est, quae sub se nihil continet, nisi indiuidua & res singulas. Ex quo fit, ut unumquodq; horum generum materia sit formae & speciei, quam sub se continet. Itaq; genus natura formam antecedit. Verum ad illud, de quo dicere coepimus, reuertemur, ac dicimus Accidens, quod in Substantijs inest atque inheret, distribuisse philosophos in nouem partes, & dixisse decem esse attributa, Substantiam & nouem accidentia. Et quemadmodum substantia est supremum genus: sic unumquodq; accidentium summum quoque primumq; genus est: quorum nomina subiiciam, adhibita aliqua interpretatione.

I II Sunt

בכלל כל בח' והח' יחלק לשאינו מדבר
 והם שאר בעלי חיים וכל מדבר והוא
 מין האדם והאדם לא יחלק למינים
 על כן הוא המין האחרון והעצם הוא
 הסוג העליון והאחרים סוגים ומינים
 כי האדם המורכב הוא מין לאדם סתם
 והוא סוג לצומח והצומח הוא מין לג
 לאדם המורכב והוא סוג לחי והחי הוא
 סוג לצומח והוא מין למדבר והמדבר
 הוא המין האחרון שאין פתחו אלא פ
 פתחים והנה כל אחד ואחד מהסוגים
 הוא הומר למין אשר פתחו על הסוג
 הוא קודם בטבע למין ונשוב למת
 שהינו בו נאמר כי המוקרה המשיג
 לעצם חלקוהו החכמים לט' חלקים וא
 ואמרו שהם עשרה מצמרות ענ
 עצם והשעה מקרים ובמו שהעצם
 הוא הסוג העליון כן כל אחד וא
 ואחד מן המקרים הם סוגים עליו
 עליונים ואכתוב שמותם עם קצת כי
 ביאורם 10 I

Sunt enim nouem siue appellationes, siue nomina
accidentium, nimirum nomen *Quantitatis*, no-
men *Qualitatis*, nomen *Relationis*, nomen *quan-*
do, nomen *ubi*, nomen *Situs*, nomen *habere*,
quod etiam *possidere* dicitur, nomen *affectionis*,
nomen *perfectionis*.

Nomen *Quantitatis* est, quando describis
et consignas corpus sua magnitudine tribus di-
mensionibus: cum nimirum de longitudine dicis,
breuitate, latitudine uel angustia, altitudine uel
profunditate. Et hæc quantitas coniuncta est
et coherens. Vel cum ais unum uel duo uel
tria. Et hæc est *quantitatis*, quæ non conti-
nuatur et adheret, puta *quantitatem discretam*
seu *sciunctam*. Neque dubium est, quim illa
quantitas sit *accidens ipsius substantiæ*, quando
illam sibi *innixam* portat. Etenim *longitudo*,
latitudo, et *altitudo*, *quadrum*, *triangula-*
re, ad *quantitatem* pertinent. Sic etiam
unitas, *secunditas*, *trinitas*, non sunt rei, quæ
describitur, *natura* et *essentia*: neque etiam illa
ueram substantiæ uim naturamq; perficiunt, igitur
sunt *res aduenticiæ ipsius substantiæ*.

Nomen *Qualitatis* est cum designas et de-

I 15 scribis

ביאורם. כי השעה מאמרות מן המוסק
המקרים הם: מאמר הכמות: ומאמר
האיכות ומאמר התיצרות: ומאמר ה
המות: ומאמר האנה ומאמר המצב:
ומאמר לו: וקרא מאמר הקצון: ומ
ומאמר שיתפעל ומאמר שיתפעל:

מאמר הכמות הוא כהארץ הגוף כשי
בשיעורו בשלשה דתקים באמרו הא
הארץ ותקצר או הרחב או המצר הגב
הגובה או הנמוך והיו הכמות המת
דפק: או באמרו אהת או שנים או של
שלשה והיו כמות שאינו מתדפק ול
המחפרק: ואין ספק שהכמות הוא מ
מקרה לעצם בנושאוי כי האורך והרו
הב והגובה והמרחק והמשלש הן מן ה
הכמות: וכן האחדות והשניות והש
לישיות אינו עצם הדבר המתואר ואינם
משלומים אמרת העצם שהוא אלה הוא
דבר מסוים לעצם:

מאמר האיכות: הוא כהארץ הגוף כה
באהת

scribis corpus per aliquam ex affectionibus suis, quæ uel in corpore uel in animo cernuntur. Veluti cum dicis album aut nigrum, frigidum, uel calidum, faber lignarius, sapiens, medicus. Sic quoque longitudo, breuitas, quadratum, triangulare, sunt ex qualitatibus generis, quoties ijs substantiæ affectionem, dispositionem formamque describere studemus. At uero cum iisdem illis conamur formæ ipsius substantiæ magnitudinem dimetiri, tum ad quantitatis genus pertinent.

Relatio est, quando cunq; corpus aliquod refertur ad aliud corpus, quod est extra se, & alterum illud corpus cum hoc eodem uicissim comparatur, affectione ea, quæ est inter utrunque. Quorum utriusque appellatio est, quæ utriusque ad alterum affectionem declarat, nulla facta mentione eius, in quo relatio inest: uerbi causa cum ais, dominus, seruus. Nam dominus refertur ad seruum, & seruus ad dominum. Vel cū dicis, hic pater est, ille est filius: hic frater est, ille socius. Sic etiam hic magnus est, ille paruus. Quæ tametsi sint in Qualitate & Quantitate, nihilominus tamen & in hoc genere continetur: id quod hinc perspicui licet. Quando confirmas hunc hominem esse paruum,

באחת מהכונות הגשמייה או הנפשי שיות וכאמרת הלבו או השחור הקור או החם הנצור החכם או הרופא וכן הארוך והקצר המרפע והמשלש הם ממוין ה האובות כשנתבונן בהם לתאר הכונת הע העצם כתכונתו והארו אמתם כשנתבונן בהם לשער שיעור העצם הוא ממה מומאמר הכמות :

מואמר המדענות הוא בתאריך הגנת כג בגנת אחר וזלתו והגנת האחר גם כן יה יהיה מיוחס אליו באותו יחס שבין שני שניהם ויהיה לכל אחד מהם שם יורה על הצטרפותו מבלי וברון המצונות כ כאמרת הארון והעבד כי הארון יורה על העבד והעבד על הארון : או כאמראמרת האב והבן האם או הרוע ו וכן הגדול והקטון אעפ"י שהם ממו מומאמר הכמות והאובות הם גם כן מזה המאמר : וביאור זה כי א אמה אומר כי זה האדם הקטון וזה זה וזה הנמו 14 1

Et hanc formicam magnam esse, necesse est intelligi hunc hominem esse paruum, collatione cum alijs hominibus facta. Item cum dicis hanc formicam esse magnam, eam oportet talem esse comparatione aliarum formicarum. Ergo unum quodq; horum notat cum alio eiusdem generis connexionem. Hoc autē attributum quamvis non sit eiusmodi accidens, quod inhaereat corpori ipsius substantiae, est tamen accidens quod substantiae naturaeq; adiungitur ratione comparationis suae, quam habet extra se: substantiaq; eo ipso quasi formata est.

Nomē Quādo est, cū notas corpus per tēporis alicuius attributionē: exēpli gratia, cum dicis aliquē hoc illuc anno natū esse. Quod accidēs itidē substantiae adiūgitur ratione attributionis suae, quae est extra se: nō quod sit accidens, quod substantiae innixum in eadem feratur. Sic praecedens et primum ad hunc locum referuntur: quia praecedēs et primum in tempore spectātur, licet quoq; sint eadē illa, nimirū praecedēs et primum de illorū genere quae cum alio cōferuntur: quandoquidē necesse est ut intelligatur uel antecedēs, uel primum eorum, quae illud consequuntur.

Nomen Vbi, est cum describitur corpus nota-

K 1 tione

ונה הנמלה הגדולה רצויה שיהא מוכן
זה האדם קטון בערך אל האנשים האת
האחרים: וכן באמרת הנמלה הגדולה
צריך שיהא בערך הנמלות האחרות אם
כן כל אחד מהם מודיע שהוא מצויה
אל חברו: וזה המאמר אע"פ שאינו
מסקנה שיהא נשוא כגוף העצם הוא
מסקנה המשיג לעצם מיצד והוסו לזו
לזולתו והעצם מתואר בו!

מאמר הפתי הוא בתאריך הגוף לחסו
בזמן אחד באמרת פלוני נולד בשנת
פלו וזה המסקנה גב משיג לעצם מיצד
והוסו לזולתו לא שיהיה מסקנה נשוא
בעצמו וכן הסדמון והראשון הוא מ
מונה המאמר עצמו שהוא סדמון או
ראשון בזמן עם היותם גב סדמון ורא
וראשון ממואמר המתקרת שצריך ש
שיהא מוכן בו סדמון או ראשון מהג
מהנמצאים אחריו!

מאמר האנה הוא בתאריך הגוף בחוסו
למקורו 16 I

tione loci in quo inest : Vt cum dicis aliquem sedere in aedibus alicuius , uel in aliqua ciuitate . Neque hoc genus est Accidens , quod uerè corpori ipsius substantiæ adhaerescat ac inmitatur , sed quod accedit adiungiturq; nature & essentia , attributionis gratia quæ est extra se.

Verbum Situs , est cum notatur corporis positus in discrimine loci in quo continetur , ut si dicas aliquem esse in loco aliquo , illud ipsum pertinet ad Vbi . Verum necesse est , ut designes situm eius & positum in illo loco : Veluti si dicas , stat , aut sedet , aut iacet , aut inambulatur , aut procumbit in faciem suam , & huiusmodi . Siquidem corporis partes , quæ ad ipsius loci partes diriguntur , mutantur , pro uarietate situum , & est , exempli causa , caput hominis in loco in quo pedes , & pedes in quo est caput : totum uerò corpus permanet in uniuerso loco suo in quo continetur .

Habere est , quoties corpus describis attributione ea , quæ sit ratione alterius corporis , quod illi

K 3 iunctum

למקומו שהוא שוכן עליו באמרו כל פלוני הושב בבית פלו או בעיר פלוני וזה המין גב אינו מקרה נשוא לגוף העצם אבל משיג את העצם מצד יהוסו לזולתו :

באמרו המצב הוא בתארו עמידה הגוף לנוכח המקום שהוא בו כמו שאתה תאמר פלוני במקום פלוני והוא מאמרו האנה : וצריך שתודיע מצבו ובעמידו באותו המקום כאלו האמרו עומד או יושב או שוכב או מיסב או צופל על פניו וכו' וצ"ל בהן כי חלקי הגוף המכוונים נגד חלקי מקומו ישתנו כפי השתנות המצבים ויהיה הראש באדם ע"מ במקום שהיו בו הנגלים והו והנגלים במקום שהיה בו הראש : א אמנם כלל גופו ושאר על כלל מקומו המכוון בנגדו :

באמרו חלו הוא בתארו הגוף כיהוסו אל גוף אתו הנבס בו ואינו נפרד ממוצו

e k

iunctum adheret, neque ab eo seiungitur, sed una cum eo locum commutat. Ut si dicas uir crinitus, ibi enim attributum est crinis, quod aliud corpus declarat præter illum, nisi quod ab eo non separatur. Estq; unum ex eorum numero, quæ possidet. Ac illud ipsum dicitur haberi: non quidem sicuti albedo, & nigredo, longitudo & latitudo, quæ in eo insunt, nimirum quæ innituntur ipsi substantiæ. Pari quoq; modo, cum formam corporis ducis ex aliqua uesti um earum, qua tectum est, pertinet ad hoc genus: quia describitur illud per elegantem uestem, quæ tum illi adheret, cum illa sit attributio.

Perceptio est, quando alicuius naturæ & essentiæ formam appellationemq; ducis ab aliqua mutationi, quæ in ea cernitur. Quæ mutatio per se suaq; ui substantiæ conuenit, nimirum quod ipsa formam aliquam relinquit, aliamq; admittit ac recipit, donec se ipsam commutet, aliaq; natura & essentia oriatur. Aut quod substantia illa naturaq; est per se sine alterius ope, & accidit illi mutatio in accidentibus suis qualitatis causa, uel quantitatis. Veluti cum mutatur quantitas eius, quod fuit magnum, & factum est paruum: Vel contra rei parue accessio

K 5 facta

ממנו והוא נעקס עמו בהעתקו כא
באלו האמר בעל שער שהוא מוחס
אל השער והוא גוף אחר וזלתו אלא
שאנו נפרד ממנו והוא כאחד מקני
מקנינו והוא לו : לא בלבד ושחר
ושחרות ואורך ורוחב שהם בו : ול
שהם ושואים בעצם : וכן בתארך ה
הגוף כאחד ממלבושיו הוא מזה ה
המין : שהוא מוחס אותו במלבוש נ
נאה שהוא דבק בו בעת תיחס ההו
ההוא :

באמר שיתפעל הוא בתארך העצם כא
באחד משניו והשניו יפוצא לעצם
מיצד עצמו והוא שיפשיט צורה ויל
וילבש צורה עד שישתנה עצמו ויש
וישוב סעף אחר : או שהעצם יעמ
יעמוד בעצמו וימצאנו שני במספרו
מיצד הממות או מיצד האיכות כמו ש
שנשתנה שעורו שהיה גדול והקטין
או סטון והגדול וזה השני הנה לו
מיצד 4 x

facta est. Quae motio accidit illi nomine quantitatatis. Aut quod mutatae sunt affectiones eius, ita ut ex albo nigrum, uel ex nigro album fiat, seu ex frigido calidum. Quae commutatio illi conuenit ratione qualitatis. Siue quod commutatus sit eius locus. Nam fuit aliquo in loco ex quo loco dimotum alium locum petijt, quae motio substantiae naturaeque competit ex Accidente Vbi. Omnesque tales mutationes agunt in essentiam & naturam, & sunt accidentia quae substantiae adherescunt. Atque ut hanc explicationem tibi adiungam, sciendum est, cum murem illum uiuere dicis, substantiam eius declarari, quae inest illi, Ac illud est de genere substantiae. Sed cum pulueris terraeque substantiam mutatam esse confirmas, & uiuentem formam recepisse, quoad mus inde ortus est, tum accidens notas quod ad substantiam deuenit, donec ex una forma in aliam mutaretur. Estque illa mutatio accidens, quod natura seu subiecto inheret. Sic quoque cum asseris hunc hominem uiuere & loquendi facultate praeditum esse, ex ipsa natura ducta est attributio. Ceterum quando dicis hoc semen formam suam mutauit, & assumpsit formam uiuentem

מצד הכמות או שישתנו הכונות ש
שתנה לבן והשחרר או שחור והלבין
או קר והחם וזה השנוי בא לו מצד
מקרה האיכות או שישתנה מקו
מקומו שתיה במקום פלוני ונעתק מ
מפניו והלך אל מקום אחר וזה השנוי
בא לו לעצם מצד מקרה האנה וכל
אלו השנויים הם מתפעלים בעצם וה
נהוא מקרה דבק בעצם והנני מוס
מוסית לך ביאור זה ודע כי כשהאמר
העכבר חי הודעת עצמו המיושב לו
נהוא כמאמר העצם אך באמרו ע
עצם העכבר נשתנה וקבל צורה חיה
חיונית עד שנעשה מופניו העכבר חי
הודעת המסקרה המפשיג לעצם שהוא
בהשתנותו מצוניה לצורה והמסקרה
והשנוי הוא מקרה המפשיג לעצם
וכן באמרו האדם חי מדבר הוא כמ
כמאמר העצם אך באמרו הורע נש
נשתנה צורתו ולכש צורה חיונית הוא
המאמר 6 א

illa dicendi ratio est ex perpeffione. Ad eundem modum quoties substantiam describis, & ueluti efformas per longitudinem, uel latitudinem, illud ex quantitate eius sumptum, de qua dictum est prius. Verum quando indicas effecta quantitatis in eo, quod ex breui longum factum est, hoc ipsum ad perpeffionem pertinet. Eadem ratione cum dicis substantiam fuisse albam uel nigram, frigidam uel calidam, item sapientem, fortem, debilem denique, illud ipsum est ex ea proloquendi ratione, quæ ex qualitate ducitur. At uerò cum corporis ex accidentibus in accidentia commutationem significas, & efficientiam accidentis recens acquisiti, nempe quod ex nigro factum est album, uel ex frigido calidum, aut ex stulto sapiens, omnia hæc ad perpeffionem referuntur. Similiter etiam cum uis aliquem in aliquo loco quiescentem designare, illud est ex eorum numero, quæ nomen ubi complectitur. Verum cum effectiorem ipsius ubi declaras, eius quod ex eo loco in quo fuit, migravit, illud ad perpeffionem reuocabitur. Et ut ad summam dicam, perpeffio est motio substantiæ ex una re in rem aliam, siue res ea naturalis siue fortuita sit.

המאמר שיתפעל : וכן כהארץ הע
 העצם שהוא ארוך או רחב הוא מביא
 במאמר הכמות המיושב : אך כהו
 בהודיע הפעלות הכמות כו שהיה ק
 קצר ונהארץ הוא כמאמר שיתפעל :
 וכן כהארץ העצם שהוא לכו או שח
 שחור או קר או חם או חם או גבוה
 או חלש הוא כמאמר האיכות : אך כ
 בהודיע העתק גוה ממוקרה למקו
 למקרים והפעלות המוקרה המהודש
 בו שהיה שחור והלבין או קר והחם
 או סבל ונתחכם כל אלו כמאמר ש
 שיתפעל : וכן כהארץ העצם כל
 פלוני השוכן במקום פלוני הוא כמי
 כמאמר האנה : אך בהודיע הפעל
 הפעלות האנה כו שהיה במקום כל
 פלוני ונתק מושם הוא כמאמר שי
 שיתפעל : וככלל מאמר שיתפעל ה
 הוא השתנות העצם מעניו לעניו או
 בעניו עצמי או בעניו מקומו וכל הפע
 הפעלות s k

fit omnisq; adeo effectus motionis ex eo quod fuit.

Effectio est cum describis essentiam naturamq; uim suam explicantem in id corpus quod patitur aliquam ex mutationibus ante commoratis. Quicquid enim patitur habet agens & efficiens extra se, quod sine dubio motum illum inducit. Veluti si dicas, aquae ille frigidae calefacta sunt. Etenim caloris harum aquarum receptio est illa commutatio, & perpepsio que in ipsius aquae natura substantiaq; cernitur: ignis autem quae calefacit aquas, est qui hanc in illas mutationem inducit. Sed si dixeris ignis ille calidus est: hoc ad qualitatem qertinet. Itemq; cum ais ignem illum habere uim calefaciendi, illud quoq; ex qualitate dictum est. Verum quando confirmas ignem illum calefacere actu & reuera, & in aqua commutationem illam efficere, quae in ipsis perpepsio est: illud ipsum ad effectiorem refertur. Sic etiam cum dicis stultum per sapientiam factum esse sapientem, quoad mens eius & intelligentia educta sit ex aptitudine in actum perceptio illa sapientiae est commutatio: perpepsio autem quae spectatur

הפעלות שנוי מופה שהיה !
 מאמר שיפעול הוא בתאריך העצם הפ
 הפועל באשם המתפעל אחד מן השנ
 השנויים הנפורים כי כל מתפעל יש
 לו פועל וזלתו שגורם לו אותו השנ
 השנוי בלי ספק כאלו האמר המים ה
 הקרים הוחמו וקבלת מים החמים זו
 התמימות הוא השנוי ההוא והתפע
 והתפעלות הוא הנמצא בעצם המים ו
 והאש מתחמו אותם הוא הפועל כ
 בהם אותו שנוי ! וכאמרו האש הם
 הוא מופאמר האובות וכן באמרו ה
 האש מתחמו בכח הוא מופאמר האוב
 האובות: אך באמרו האש מתחמו כפ
 בפועל ופועל במים השנוי ההוא חמ
 המתפעל בהן הוא מופאמר שיפע
 שיפעול ! וכן באמרו הסבל מן החב
 התבמה נתחמו עד שיצא שכלו מן ה
 החם אל הפועל קבלת התבמה ההיא הו
 הוא השנוי והתפעלות הנמצא בעצם
 שכלו K 10

in essentia naturæq; intelligentiæ & ratione eius, qui patitur. Intelligentia uerò ea, quæ educit eius mentem & rationem ex aptitudine in actum, illa est quæ commutationem ei affert.

Quoniam non dubium illud quidem est, quid id, quod uim insitam in actum educit, sit causa efficiens, quæ est extra illam. Nam illud ipsum, quod educit intelligentiam humanam ex facultate in actum, est intelligentia agens, estq; postrema inter intelligentias separatas.

Eodemq; modo, cum dicitur puluis hic mutatus est, dicendi ratione ex substantia & essentia eius ducta, & recepit formam uiuentem, hæc est mutatio illa, & perpeffio quæ accidit substantiæ, & formam illam tribuit. Et ea est intelligentia agens, quæ commutat illum, & efficit in eo perpeffionem illam. Similiter dicere potes de omnibus quatuor formis, quæ mutationem patiuntur, quæq; motiones afferunt. Singulæ enim perpeffiones habent efficientem & agentem extra se, quemadmodum diximus. Sic itidem dici potest de formis artificialibus: ut si dixeris, ex eo ligno hæc sedes facta est, quæ effectio & perpeffio substantiæ accidit ex gene-

שכלו המתפעל | והשכל שהוא מ
מוציא שכלו מן הפח אל הפועל הוא ה
הפועל בו השנוי ההוא שאין ספק שב
שכל מוי שניצא מן הפח אל הפועל יש
מוציאו וולתו | כי מוציא שכל האנו
האנושי מן הפח אל הפועל הוא השכל
הפועל והוא האחרון שבשכלים הנפר
הנפרדים | וכן באמרו העפר נשתנה
במאמר העצם וסכל צורת חיונית הוא
השנוי וההתפעלות שהגיע אל הע
העצם ההוא ונותן את הצורה ההיא ו
והוא השכל הפועל הוא משנה אותו
ופועל בו ההתפעלות ההוא | ועד זה
תאמר בכל ארבע מוינין השנויין המ
המתפעלים כי כל מהפעל יש לו פו
פועל וולתו כאשר אמרנו | וכן תא
תאמר בצורות המלאכותיות כאלו תא
תאמר מן העץ ההוא התפעל הבסאת
ההוא והגיע ההתפעלות והשנוי לע
לעצם 12 א

re quantitatis & qualitatis . Atque artifex à quo orta est illa effectio actioque is est qui affert illam motionem . Cùm autem dicis artifex potestate , uel quando dicis agens uirtute & facultate , illud ex qualitatis genere sumptum est . At uerò cum dicis agens in id quod patitur , illud ad effectiois genus pertinet.

CAP V T

XI.

ANtè paulò ostendimus inter cetera, quæ exposita sunt à nobis , mutationem & efficientiam , quæ ad perpeffionis genus refertur , in quatuor ordinibus inueniri , in substantia , in quantitate , in qualitate & in ubi . Quæ motiones quidem omnes species quædam sunt ac formæ perpeffionis , quæ supremum est & primum genus . Per spicuum autem est motum in substantia spectari , Situs gratia , cùm natura Situm suum mutat , eiusq; partes aliæ in locum in quo aliæ eiusdem partes fuerant succedunt , & aliæ uicissim in horum locum : Sed quoniam tota substantia non dimouetur suo loco

לעצם ההוא במצאמר הכמות ובמצאמר האיכות והאומן הגורם לו ההתפעלות ההוא הוא הפועל אחרו וכשמצאמר אצמן בכח או כשמצאמר פועל בכח או אצמן בכח והוא מופין האיכות אף כשמצאמר פועל בפועל הוא מופין ששפועל :

פרק אחד עשר

כבר בארנו בכלל דברינו שישנוי וההתפעלות שהוא מצאמר שיהפ שיתפעל וימצא בארבע מצאמרות : במצאמר העצם ובמצאמר הכמות ובמצאמר האיכות ובמצאמר האנה וכל השנויים האלה הם מיינים למצאמר שיתפעל שהוא הסוג העליון וירדוע שישנוי שיתמצא לעצם מוצד מצאמר המוצב שישנו העצם מוצבו וישנוי חלקיו במקום שהיו בו חלקים אחר אחרים מופני והאחרים במקום אל אלו : אך מופני שלא יתפרד כל העצם

co, idcirco non dicitur absoluta & perfecta mutatio. Neque hic ulla fit mutatio, nisi in discretionem partium eius, quae partes proculdubio mutantur in genere Vbi, Ergo & totum ad ubi refertur. Etiam illud nosce oportet quemadmodum motus in substantia cernatur aliorum generum causa. Quamobrem dico in affectis & relictis nullam fieri mutationem in corporis natura, sed in rebus fortuito inherentiibus. Nam si cui filius natus fuerit, qui facit ut ille nominetur pater, haec mutatio non conuenit illi per se & sua ipsius causa, sed propter filium, qui illi natus est.

Mutatio autem ea quae filio accidit sua uideatur ac natura, ad substantiam pertinet. Quod si patri conuenit mutatio eius (filius scilicet) causa, illa accidens est, propterea nimirum quod non conueniat ei sua ipsius causa. Sic quoque dici potest de domino & seruo. Quoniam mutatio ipsius domini non est in natura eius, sed propterea modo conuenit, quod is ad aliam rem comparatur, nimirum ad famulum, quem pecunijs suis emptum possidet. Planum autem est possessio

כל העצם ממוקומו לא וקרא שניו מי מוחלט בי השניו אינו אלא בכחנת ה חלקיו והחלקים משתנים במאמר ה האנה בלי ספק אב הכל נכלל במאמר האנה : וראוי לב לדעת איד לא ימצא השניו לעצם מיצד המאמרים האחר האחרים : ואומר בי במאמר המיצט המצטרח לא ושיג שניו לגיח בטבע רק במקרים שאם נולד לזה בן שגורם לו להקרא אב לא השיגוהו השניו ה שהוא מיצד עצמו רק מיצד הבן שנולד לו והשניו שהגיע לבן בטבע הוא מימי ממואמר העצם ואם הגיע אל האב אב שניו מיצדו הוא במקרה רל מפני שה שהוא מיוחד אליו לא מיצד עצמו ו וכן האמר בארון ובעבד ששניו האדני האדנות אינו לו בטבע רק מפני שהוא מיוחד לנבר אחר והוא עבד שקנאו כדברים : וידוע אב שהקטן הוא מימי ממואמר האדנות ואב זה השניו נכלל במאמר 16 K

nem ad qualitatis ordinem pertinere. Ergo haec mutatio comprehenditur in motus specie, quae est in qualitate. Neq; etiam in genere Quando inuenitur mutatio ipsius naturae & essentiae. Verbi causa, quando ais aliquem fuisse in hoc tempore, & cras in alio tempore. Nam haec mutatio, quodq; ex tempore commutatur in tempus, temporis uel atq; facultate accidit, quod deductum est ex motu sphaerae. Neq; tamen omne Quando, quod rem attribuit alicui tempori, in genere mutationis temporis continetur. Etenim constat tempus non habere certam ac definitam cessationem. Ergo non est mutatio in genere Quando. Non enim cõperies genus Quando alicubi positũ esse ac quiescere, quẽ admodũ alia. Et illud ipsum, est mutatio. Sic etiã in genere Habere mutatio nõ reperitur in essetia & substãtie natura, sed in accidẽte. Nam si cui crinis excreuerit, qui efficit ut uir crinitus appelletur, haud cõuenit ei haec mutatio per se suaq; uel, sed propter crinẽ, qui excreuit. Mutatio autem quae crinĩ cõiugit tẽpore eo, quo esse cõepit, natura eidẽ cõuenit, & ad genus substãtie reuocatur. Quod si cõtigit aliqua mutatio eius naturae & substãtiæ, in qua crinis inest, eius causa, illud est accidens, ni mirum propterea, quod crinis ei adhærescit. Ita

במאמר שגוי האיכות וּבְמַאֲמֵר הַמִּוֶּתֶת אֵב לֹא יִמְצָא שְׁנַי לְעֵצִים בְּאִמְרוֹת פְּלוּגֵי הָיָה עֲבָשׁוֹ חֲתַת יַד זְמַן זֶה וְלֹא יִלְמִדֵר חֲתַת יַד זְמַן אַחֵר : כִּי הַשְּׁנַי עַצְמוֹ וְשִׁשְׁתָּנָה מִזְמַן לְזְמַן נַעֲשֶׂה בְּכַח הַזְּמַן הַהוּא הַבָּא מִתְּנוּעַת הַגַּל הַגָּלְגַל : וְכֵן מִאֲמֵר מִתִּי שֶׁהוּא מִיחֹס הַעֲנִין אֵל זְמַן הוּא בְּגָלֵל שְׁנַי הַזְּמַן שֶׁיִּדְוַע שׁוֹמֵן אִין לֹא עֲמִידָה מִיִּשְׁכַּת אֵב אִין שְׁנַי בְּמַאֲמֵר הַמִּוֶּתֶת כִּי לֹא תִּהְיֶה הַמִּוֶּתֶת מִאֲמֵר הַמִּוֶּתֶת מִיִּשְׁכַּת וְכֵן כִּמִּי בְּמַאֲמֵר לֹא לֹא יִמְצָא שְׁנַי לְעֵצִים כֵּט בְּטֵבַע וְקַי בְּמִסְקָה שֶׁאֵם נֹלַד לֹא שִׁעַר שְׁגָרָם לֹא לְהַסְרָא בְּעַל שִׁעַר לֹא הַשִּׁי הַשִּׁיגוּהוּ הַשְּׁנַי הַהוּא בְּעֵצְמוֹ וְקַי מִיִּד הַשִּׁעַר שֶׁנֹּלַד לֹא וְהַשְּׁנַי שֶׁהִגִּיעַ לְשִׁעַר בְּעַת הַגִּיְהוּ הוּא לֹא בְּטֵבַע וְהוּא בְּמַאֲמֵר חֲעֵצִים וְאֵם הִגִּיעַ שְׁנַי לְעֵצִים הַנִּשְׁאֵר • L

dicis & de instrumentis seu uestibus, quae commutantur. Quae cum ei adiunguntur ad genus ubi referuntur. Mutatio autem quae ex illis provenit, per accidens eidem conuenit. Eodemq; modo in effectationis genere non ideo mutatur substantia & natura eius quod agit, quia agat hoc tempore, & prius non agebat. Quoniam mutatio illa in Accidente est, non autem in natura. Neque enim cessatio illa à se ipso fuit, sed propter ea in quae uim suam explicat, quod illa non fuerunt ei coniuncta.

Siue illud quod agit sit corpus, ut ignis qui aquas calefaciendi uim habet, quando ijs adiungitur, & accedit illi, nimirum igni, mutatio aquarum causa, quae cum in loco essent ab eo distanti, translate sunt ad locum uicinum, quam mutationem notum est esse ex genere ubi, & in aquae substantia, in ignis uerò accidente cerni: Siue etiam efficiens fuerit, corporis expertis, quemadmodum intelligentia agens. Quoniam perspicuum est nullam prorsus in eius natura substantiaque mutationem fieri, nisi eorum causa in

L 5 quae

הנוראיו בשכילו הוא במקרה רל מ' מופני ההחבר השער לו: וכן האמר בכליו או במלבושיו שושנתו והם ב במאמר האנה בהגיעם אליו והשנוי ה הבא אליו מיעדם רל מיעד המלבושיו והם הוא לו במקרה: וכן במאמר שיפעל לא ישיג שנוי לעצם הפועל מ' מופני שהוא פועל עמה ולא הנה פו פועל מתחלה כי זה השנוי הוא כמי במקרה ולא כטבע שלא הנה המני המניעה מיעד עצמו רק מיעד מפעל מפעליו שלא היו קרובים לו אם הנה הפועל גשם כמו האש שהוא מוכן לחמים המים בהתקרבת אליו והשנוי בא לו רל באש מיעד המים שהיו כמי במקום רחוק מופני ונעתקו אל מקום קרוב והשנוי ההוא נדוע שהוא כמא במאמר האנה והוא למים בעצם ול ולאש במקרה: ואם הנה הפועל כל בלתי גשם כמו השכל הפועל שידוע שלא

4 L

quæ uim suam explicat, materiæ nimirum, cuius mixtura iam inde ab initio non satis accommodata fuit, ad id quod nunc recepit. Et hæc mutatio materiæ quidem per se competit, intelligentiæ uerò agenti per accidens. Quæ propter mutatio in quatuor tantum generibus spectatur, & in Situs genere, quod comprehenditur in Vbi, eo modo quo diximus. Tenendum quoque est omnes hæc mutationes motus nomine contineri, iuxta sententiam Rabi Moreh Zædec pie memoriæ, quemadmodum meminit & explicauit in principio secundæ partis, in tractatione præstantis libri, doctoris rerum obscurarum. Sed iuxta Aristotelis sententiam motus non est in genere substantiæ: cò quòd motus appellatione contineatur res, quæ sensim & paulatim oritur, quantitatis autem & qualitatis & Vbi mutatio sensim & paulatim fieri solet. At mutatio quæ in substantia cernitur, cum exiit formam, aliàmque formam induit & assumit, ea statim fit, nullo tempore interposito. Neque enim quicquam interijcitur inter priuationem & habitum. Et in puluere illo, qui muris forma priuatus,

שלא השיגורו שנוי בעצם רק מידו
 ופעליו רל החומר שלא הנה מוגו נא
 גאות מתחלה למה שהוא מקבל עתה
 והשנוי ההוא מוצע להומר בעצם ולש
 כל הפועל במקרה אב אין שנוי אלא ב
 בארבע מואמרות ובמאמר המוצב שה
 שהוא נכלל במאמר האנה באשר אמר
 אמרנו גודע שכל השנויין האלו נקראין
 תנועה לפי דעת הרב מורה צדק ול כא
 באשר זכר ובאר בראש החלק השני במ
 במאמר הנקבד ספר מורה הנבוכים: אך
 לפי דעת ארישטוטלו אין תנועה במא
 מור העצם לפי שענין התנועה הוא דבר
 המתחדש מעט מעט: ושנוי הכמות
 והאיכות והאז הוא מתחדש מעט מעט
 או שנוי העצם בפשטו צורה ולכשו צ
 צורה אחרת הוא געשה פתאום כל אופן
 וכל אמת גשה שאין אמתו מין העצור
 והשנוי זה העפר הנעדר מציורה העב
 בו נאמר בו לכש צורה היצוית לא ה
 היה 6 L

posteriori uiuentem formam assumpsit, non fuit illum tempus, quod tempus non esset aut priuationis aut possessionis & habitus. Ideo non est motus in genere substantie. Et si quidem motus est, is est propter temperationem materie, quam notum est sese paulatim ac sensim renouare, donec apta sit ad recipiendum illam formam. Qui motus etiam si reuerſa sit causa formae redintegratae, tamen ad qualitatem pertinet: quandoquidem mutatio quae ipsi materie accidit prius, quam formam adeptam est, commutatio est qualitatum ipsius: quemadmodum notat Rabinus in initio partis secundae, mutationem antecedere ortum & interitum. Et sciendum est sphaeram substantiam esse corporatam, cui insunt accidentia quaedam; ueluti accidens quantitatis, accidens qualitatis, una cum affectione sua ac forma, quae tum ex accidente ubi, tum ex accidente Situs nascitur. Nullaque ei mutatio competit, neque in substantia & natura, neque in accidente, nisi in Situs genere. Siquidem partes sphaerae commutant locum suum, quando mutatur

היה זמן שלא היה בו זמן שלא היה בו או ההצדור או קצנו עב אין תנועה ב במאמר העצם ואם יש תנועה הוא מ מוצד מוצד החומר שהוא ידוע שמתח שמתחדש מעט מעט עד שיהיה ראוי לקבלת זאת הצורה ואותו התנועה עד האמת את על פי שהיא סבה לצורה ה המתחדשת היא במאמר האיכות שהת שהשתנות שיבא לו להומר ההוא ק קודם האיעה הצורה אליו הוא שנוי איכותו כמו שזכר הרב בראש החלק השני פי התורה וההפסד קודם להם ההשתנות ו ידוע שהגלגל הוא עצם גשמי ונושא קצת מהמקרים במקרה הפמות ובמקרה האיכות בתכונתו ות תארו ובמקרה האנה ובמקרה המוצב ולא ישויגו שנוי לא בעצם ולא במ במקרה רק במאמר המוצב שחלקו ה הגלגל ישפנו מקומם בהשתנות מ מוצב s L

situs sphaera: ut si dicas eam sphaera partem, in qua solet, quae in reuolutione decembris ante septentrionem obuersatur, in Iunij reuolutione commutasse locum suum, & oppositam esse parti quae meridies appellatur. Ac sciendum quoniam tota sphaera locum suum non commutat, idcirco non esse mutationem absolutam & perfectam: partium uero commutatio in Vbi comprehenditur, quemadmodum diximus. Porro autem Deo Benedicto nulla mutatio conuenit omnino. Is enim haudquaquam mutatur. Nam mutatio substantiae non fit nisi in substantia corporata, quae accedit ei propter compositionem. Quae autem substantia omnis corporis expers est, in substantia naturaque mutari minimè potest, quia postquam simplex, non contingit ei mutatio uel accidens, neque ex quantitatis, neque ex qualitatis genere. Nam omnia haec sunt accidentia, quae substantiae adiunguntur. Deus autem Benedictus nil prorsus habet sibi adiunctum, praeter seipsum, in quo mutari queat. Neque etiam ulla eidem mutatio accidit, propter attributionem, quam habet extrase, quae est muta-

מציב הגלגל כאלו האמר שחלק הגלגל אשר השמש בו שהוא מהלך טהור בתקופת טבת כנגד ישוב הדרום שמה מקומו בתקופת פמוז והוא כנגד ישוב הצפון: ודע שכל הגלגל לא יחליף את מקומו אב אינו שנוי צמורו ושנוי החלקי הוא וכלל כמאמר האנה באשר אמרנו: אמנם הבורא ית לא ישיגנו שנוי כלל בו צמורו לא ישתנה כי שנוי העצם אינו רק בעצם גשמי שיבא לה מצד הרפכותו אך עצם שאינו גשמי לא יוכל להשתנות בעצם מאחר שהיא פשוט לא ישיגנו שנוי או מקרה לא כמאמר הפמות ולא כמאמר האיב האיבות בו כל אלו הם מקרים נוספים על העצם והבורא ית אין לו הוסף הוספת וולת צמורו שישתנה בו: גם לא ישיגנו שנוי מצד והוסף לזו לזולתו שהוא שנוי כמאמר האנה ב

L 10 מאמר

sio in genere Vbi. Veluti si dicas, qui habitat
 in caelis, qui habitat super orbem terra. Ete-
 nim haec non est vera attributio. Nam
 cum tollitur corporis participatio,
 simul etiam auferitur attributio
 ea qua fit ratione
 loci.

Finis libri Spiritus
 gratiae.

בְּאֶמְרָךְ הַיּוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם הַיּוֹשֵׁב עַל
 הַיָּם הָאָרֶץ בִּי אֵין זֶה יְחַס אֲמַתִּי בִי בַה
 בְּהַסְתַּלַּק הַגְּשָׁמוֹת וְהַסְתַּלַּק הַיָּחַס בִּי
 בִּינֵנו וּבֵין הַמְּקוֹמִים :

וְשֵׁלֶם סֵפֶר רוּחַ הַחַיִּים

Intima Natura promere iura paras.
 Quilibet ut uideat, quāti Gens uestra putarit
 Artē, quæ PHYSICE nomine dicta suo est.
 Hinc alij, quibus est sermo magē notus uterq;
 Exercent linguæ semina iacta sua.
 Hebraeus se uerba Sophus Romana loquutum,
 Et sua in externa grammata gente stupet.
 Barbaricis contra scriptis abscondier artes
 Mirantur Latij, Græcāq; turba, suas.
 Litterulis tamen & uestris, non dogmata tantum
 Sacra, sed & Sophiæ maxima Gaza latet.
 Quæ nostros tandem quod deriuatur in usus,
 Fit simul officio, doctæ Isaace, tuo.
 Latius ut serpent studiorum semina, ut usq;
 Crescant, pro iusta tu quoq; parte facis.
 Ne sis inferior quā uel Moyses, uel Abramī
 Qui fuerant Gentis lumina magna tue.
 Ut par Eliæq; tribu qui cretus eadem,
 Et qui puluereo nomina sarre trabunt.
 Macte igitur uirtute, Canum non ora, laborens
 Nec fugias. Feret hic commoda magna labor.
 Plurima quæ pubes tibi se debere fatetur,
 Plura uolet: Procul hinc Zoilus omnis erit.

על התורה של חכמת הסבירה

AD D. IOHANNEM ISAA-
 cum, Linguæ Hæbrææ professorem
 in Alma Academia Colonien-
 si, Epigramma.

Magni Matthiæ Dani.

DIVINI eloquij, & lingue studiose
 Iuuentus
 Plurimum, Iohannes, debet aman-
 de, tibi.

Qui nō uoce modō, aut linguā, Sanctissima quondā
 Lingua quibus fuerit legibus usa, doces:
 Ast etiam scriptis monstras, quā serpere latē
 Hanc cupias, nota ut pluribus esse queat.
 Nā memini, cum certa dares Fūdamina פאפא,
 Quis prætermissum crediderim esse nibil,
 Quod spectare queat prima ad mysteria, & artis
 Notitiam, sine qua quid ualeat usus iners?
 Perbreuis immensum mira complectitur arte
 Plutum, plena docens, mancaq; uerba, Liber.
 Snarus item præcepta usu firmiter, olim
 Ne tibi sit frustra sumptus in arte labor:
 Doctrinæ nunc ingressus penetralia uestræ,

